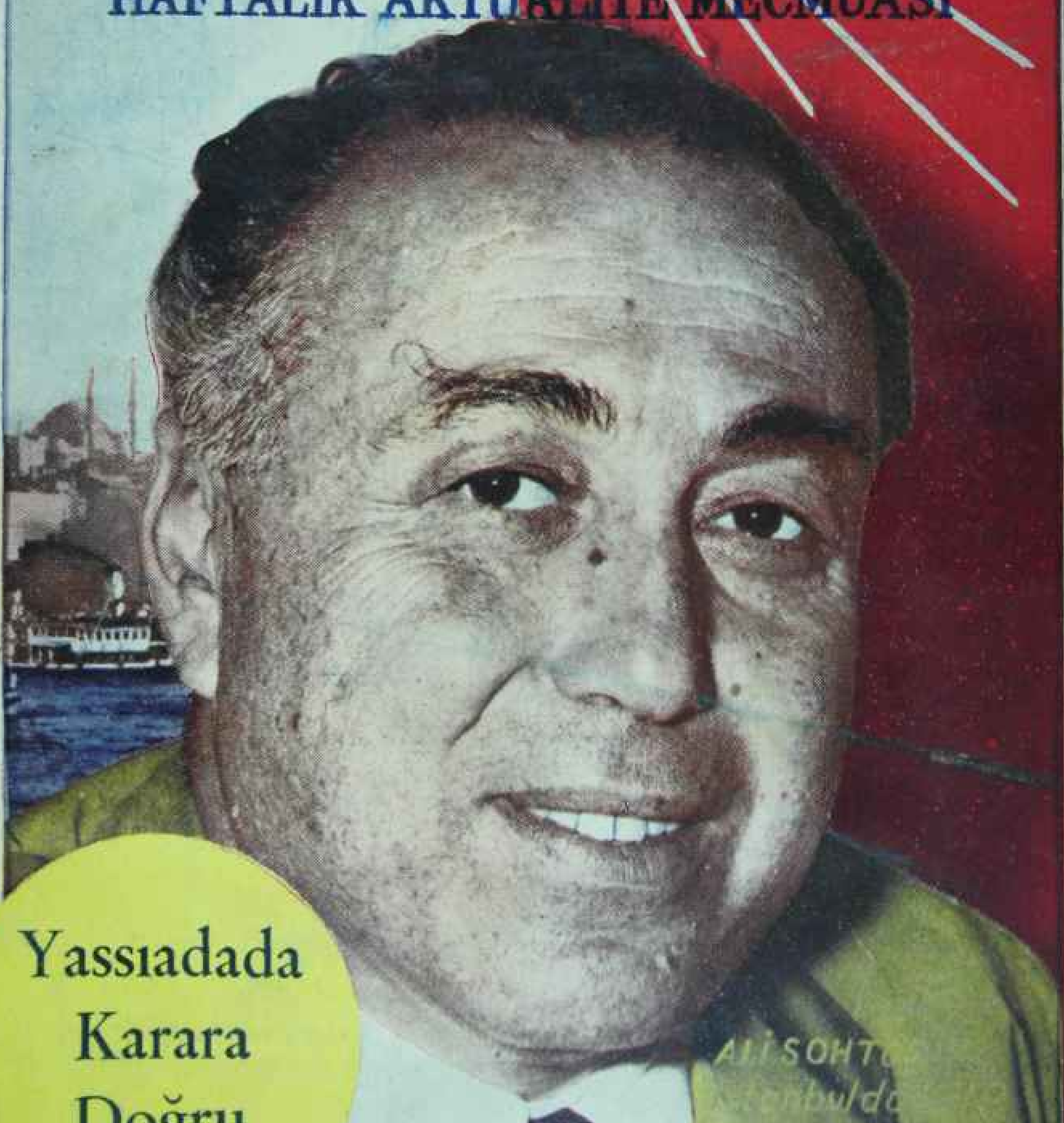
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yassıadada Karara Doğru

FİYATI : 1 LİR

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile
kullanılır!
BAŞ VE DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 8, Cilt : XXII, Sayı: 372

Yazı İşleri

Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 11 89 92 P K. 582 - Ankara

*

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B
Rüzgârlı Matbaa Tel : 11 52 21

*

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve Müessese Müdürü

Mübin TOKER

Yazı İşlerini Fiilen idare eden Mesul Yazıişleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

Karikatür :

TURHAN

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe :

***Doğan* Klişe**

Bu mecmua Basın Ahlâk yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha) : 10.00 Lira
6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlân şartları :

Santimi : 20 lira
3 renkli arka kapak: 1.500 TL.

İlan işleri :

Telefon : 11 52 21

Dizildiği yer :

Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer

Güneş Matbaacılık T.A.Ş

FİYATI : 1 LİRA

Basıldığı tarih : 13.8.1961

Kapak resmimiz

Ali Sohtorik

Menfaatsiz politika

Umumi efkâr, uzun bir zaman parçası üzerine yayılan hâdiselerde merakını başlangıç ve son üzerinde teksif eder. Yassıada Duruşmalarında da böyle olmuştur. Duruşmaların başladığı sırada bütün gözler, Marmaranın bu ağaçsız adasına çevrilmiş bulunuyordu. Nitekim bu yüzdendir ki AKİS o sıralarda haftada iki defa yayınlanmış ve okuyucularına Adanın en taze haberlerini, kendisine bas hava içinde vermiştir.

Sonradan, iş tahminleri çok aşan şekilde uzayınca alâka da yavaş yavaş dağılmaya başlamış ve celselerin hareketli olup olmamasına bağlanmıştır. Biraz daha zaman geçince, celselerin hareketliliği bile umumi efkârın dikkat nazarım çekmeye yermemeye başlamıştır. O kadar ki, son günlerde gazeteler duruşmalara pek ufak yerler ayırmışlar, günün başka hâdiseleri birinci plânı işgal etmiştir.

Şimdi, hâdisenin sonu geldiğinde, ancak ilk günleri hatırlatan bir alâka Yassıadayı yeniden sarmıştır. Divanın, tarihi kararını vermek üzere çekildiği inziva devresinde her ağızda bir tek kelime vardır: Yassıada. Büyük bir merak dalgası, Türkiyeyi kaplamış, yalnız Türklerin değil, dünya umumi efkârının gözleri Marmaranın ağaçsız adasına tekrar çevrilmiştir. Son celse ile kararın tefhim olunacağı celse arasında bu alâka, öyle anlaşılıyor ki gittikçe artarak devam edecek ve Salim Başolun bütün sanıkları toplayarak suçluluklarına göre takdir edilmiş cezaları açıklayacağı gün, tansiyon son haddine çıkmış olacaktır.

Bu yüzdendir ki, elinizde tuttuğunuz AKİS'in şu ilk sayfasını çevirdiğinizde karşınıza YASSIADA DURUŞMALARI faslı çıkacaktır. AKİS o fasılda, son haftanın duruşmalarına ait hikâye ve notlarla birlikte, "Duruşmaların Anatomisi" başlıklı yazısında bekleme devresini milletçe nasıl geçirmemiz gerektiği hususundaki görüşünü açıklamaktadır. Hislerin taşkın, sinirlerin gergin bulunduğu böyle bir devrede, AKİS, daima yaptığı gibi, itidalin, serinkanlılığın ve sükûnetin en hararetli taraftarıdır. Sözün adalete geçtiği bir sırada, ancak bu yolun memleket menfaatine uygun olduğu fikri "Duruşmaların Anatomisi" başlıklı yazıda ifade olunmaktadır. YASSIADA DURUŞMALARI faslının bir eğlenceli yazısı "Şartlardan ne haber, Bayan Taschenbrecker?" başlığını taşımaktadır. Okuyucularımızın o yazıyı, dudaklarında tatlı bir tebessümle okuyacaklarım ümit ediyoruz.

Geride kalan haftanın, gazetelere pek çok mürekkebe malolan hâdisesi, "A. P. hailesi"dir. Bir takım ihtiyatsızlıklar ve hatalar dolayısıyla bir gaile haline getirilmiş bulunan bu hailenin bütün perdeleri, AKİS'e has üslûp içinde hikâye olunmakta ve hiç bir karanlık nokta bırakı1mamaktadır. "A. P." başlığını taşıyan o yazının yanında AKİS okuyucuları "Demokrasi" yazısında bu partinin kapatılması için kimlerin uğraştığını, kimlerin ise böyle bir yola sapılmaması için var kuvvetleriyle çalıştıklarını öğrenecekler ve hayret edeceklerdir. AKİS'in, su altında oynanan oyunları açığa vurmakta tecrübeli neşteri bu hafta bir kirli mirasın peşinde koşanları gerçek hüviyetleriyle teşhir etmektedir. 'Metin Toker de, başyazısında aynı mesele üzerinde durmakta ve "Allahaşkına, realist olalım" feryadım yükseltmektedir. İhtilâli hemen tâkip eden günlerde, AKİS Başyazarı, hâdiselerin gelişme istidadına doğru teşhisi koyan hemen tek yazar olmuştur. Herkesim adeta bir isteri içinde, D. P. nin kapatılması için çırpındığı sırada Metin Toker "D. P. Kapatılmamalıdır" yazısını yazmış ve bunun niçinlerini sıralamıştır. Bu niçinlerin her biri bugün tahakkuk etmiş ve D. P. nin kapatılmasının nasıl bir hata teşkil ettiğini gözler önüne pek açık şekilde sermiştir. Bu, pahalıya malolan tecrübe sonunda, realist olma lüzumu kendini daha da kuvvetle hissettirmektedir.

AKİS'in, seçimlere dokuz hafta kala temennisi, karar mevkiinde bulunanların kendilerini yeni teşekkül etmiş ve doğrusu istenilirse her cepheden mensubu bulunan Etraflarının tesirlerinden, telkinlerinden kurtarmaya muvaffak olmaları ve hâdiseleri dar değil, geniş açıdan ve günlük endişelerin üstünde kalarak, uzun vadeli hal yolları bulmak suretiyle değerlendirmelerinden ibarettir.

Saygılarımızla AKİS

Cilt: XXII, Sayı: 372

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

14 AĞUSTOS 1961

YASSIADA DURUŞMALARI

Yassıadada **sanıklar toplu h**alde

Onikiye bir kala....

Millet

Dananın **kuyruğu**

Bıtirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, vaktin henüz pek gecikmemiş olduğu bir sırada Salim Başol, o artık ziyadesiyle meşhur tatlı şivesiyle Yassıada sanıklarına savunmaların tamamlandığım bildirdiğinde bir heyecan dalgası Jimnastikhaneden bozma ve her tarafından giren sıcakla cehennemden bir köşeye dönmüş bulunan duruşma salonunu kapladı. Ertesi gün, sanıklardan 2 numaralısının tâbiriyle "vatan sathı" aynı heyecanın tesiri altına girdi. Bu satırların yazıldığı sırada her şey göstermektedir ki, Anayasa Davasıyla ilgili kararların tefhim olunacağı güne kadar Türkiyede hemen sâdece Yassıadadan bahsedilecek, bütün tahminler, bütün fikirler, bütün mütalealar o konuda düğümlenecektir. Bunu önlemeye kalkışmanın imkânı olmadığı gibi, bir mânası da yoktur. Tabiat, tesirini icra edecek ve insan merakı, son celseyi sabırsızlıkla bekleyecektir.

Şu anda, üzerinde herkesin ittifak ettiği nokta, Yüksek Adalet Divanının örnek bir adalet duygusu içinde ve bu duyguyu başka bir şeyin üstünde tutarak çalışmış olduğudur. İhtilâlcilerin, ellerini karakuşi bir hükümle ve gelişigüzel kana bulamayı reddederek suçluların mukadderatını "şeriat"a terketmelerinden bu yana Divan üzerinde en ufak tesir olmamıştır. Böyle bir tesire teşebbüs edilmemiştir, böyle bir teşebbüs için hâkimler bir cesaret vermemişlerdir. İhtilâlin tek tazyiki, neticenin bir an önce alınmasında büyük milli menfaat olduğunu Divana hatırlatmaktan ibaret kalmıştır. Duruşmalarla bir Ekim ayının ortasında başladığı, halen ise bir Ağustos ayının ortasında bulunduğumuz düşünülürse, Divanın bu hatırlatmaya dahi ne nisbette önem verdiği kolaylıkla ortaya çıkabilir. Hâkimler, duruşmaların bir başından ötekine sâdece vicdanlarıyla başbaşa bırakılmışlar, kararları üzerine bir gölgenin dahi düşürülmemesi için herkesce âzami itina gösterilmiştir. Savunmalar sırasında sanıkların dahi konuşmamayı tercih ederek Divan başkanlığına yazılı metinler vermeleri, Yassıada hâkimlerinin kararlarının nasıl bir vicdan huzuru içinde beklenildiğinin açık delilidir.

Yassıada hikâyesinin adalet tarafı son celsede tefhim olunacak kararlarla bitecek ve eğer gerekiyorsa, işin politik yanı açılacaktır. Yassıada sanıklarından bir kısmının işledikleri suçlara karşı idam cezası lâyık görüldüğü takdirde M, B. K. bu cezaların infazı bahsinde söz sahibi olacaktır. Milletce bugünden bilinmesi gereken husus, M. B. K. nin selahiyetinin, kararların münakaşası değil, sâdece ve sâdece infazı bahsine taallûk ettiğidir. İdam cezası verildiği takdirde, infaz olsun olmasın, bu cezaya mahkemelerin en âdili ve en tarafsızı tarafından lâyık bulunanlar Türk milletinin tarihine "idamlık bir suçun suçluları" olarak geçeceklerdir. M. B. K. sözünü, kararların münakaşası suretiyle değil, tamamen aksine, münakaşası caiz olmayan bu kararların, içinde bulunduğumuz şartlar altında infazının mı, infaz edilmemesinin mi memleketin daha hayrına olacağını düşünerek söyleyecektir.

M. B. K. nin, İhtilâlin üzerinden şu kadar zamanın geçtiği şu anda milletin gerçek temayülünün ne olduğunu iyi tâyin edeceği ve memleketin gerçek, uzun vadeli menfaatinin teşhisinde yanılmamaya azami dikkat göstereceği şüphesizdir. Komitenin, bugün» kadar, aldığı bu çaptaki bir kaç kararın hiç birinde basiret yolundan ayrılmamış olması bir büyük ve sağlam teminattır.

Duruşmalar

Karara **doğru**

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında, cuma günü, Yassıadanın jimnastikhaneden bozma tarihi duruşma salonunda Başkan Başol mikrofona eğildiğinde, gölgede sıcaklık 30 dereceyi aşıyordu. Yüksek Adalet Divanı Başkanı, yüzünde yorgun bir ifadeyle günün mühim kararım bildirdi:

"— Gereği düşünüldü."

Bundan sonra, kendine has mütehakkim tavrıyla duruşmaların bittiğini, karar için Divanın müzakereye çekileceğini belirtti ve evvelce Anayasayı İhlâl Dâvasıyla birleştirilmiş bulunan dâvaların sanıklarından tutuk olanların getirilmesini, diğerlerinin çağrılmasını ve bu suretle bütün sanıklara duruşmaların bitmiş ol-

Duruşmaların Anatomisi

Kararı Beklerken

Başladığından, hemen tamı tamına on ay sonra, Yassıada duruşmaları sona ermiş bulunuyor. Bu satırların okunduğu sırada Yüksek Divanın dirayetli Başkam Salim Başol sanıkları bir kere daha toplamış olacak ve kendilerine, tabiatıyla onlarla birlikte Türk milletine, kararların tefhim olunacağı tarihi açıklayacaktır. Bu tarihin tesbitinde çok dikkatli davranılacağı, gerekli ihtiyat payının bırakılacağı ve o gün, jimnastikhaneden bozma unutulmaz duruşma salonunun tahta sanık sandalyaları son defa doldurulduğunda "dosyanın tetkikinin tamamlanamadığı" mucip sebebiyle bir yeni heyecan devresinin açılmasına müsaade edilmeyeceği şüphesizdir. Zira bugünden bilinen, tarihî karar celsesinde dünyanın dört köşesinden gelecek yabancı gazeteci veya müşahitlerin bulunacağıdır. Kendilerine verilmiş bir emanete hiyanet eden ve hareketleriyle bir ihtilâle sebebiyet veren kudret sahiplerinden her birinin payına düşen suçluluk derecesinin kıl böylesine kırk yarılarak tâyin edilmesi şimdiye kadar görülmüş bir hâdise değildir. Yassıada kararları, bu hususiyetleri dolayısıyla da Adalet tarihine geçecektir. Başkan Başol ve bütün arkadaşlarına, Allahın yardımcı olmasını dilemek bir vatandaşlık borcudur.

Yassıadada, ihtilâlin meşru olup olmadığının muhasebesi yapılmamıştır. Türk milleti, böyle bir hakkı hiç kimseye vermemiştir. İhtilâlle kapatılan devrin mesullerinin suçlulukları veya suçsuzlukları da bahis konusu değildir. Türk milleti, kendi iradesiyle işbaşına getirdiği kimselerin kötü davranışları neticesi İnsan Haklan Beyannamesinin tanıdığı meşru ayaklanma hakkını kullanmış, bu ayaklanmayı Türk Silâhlı Kuvvetleri kendi İç Hizmet Talimatnamesinin hükümleri gereğince gerçekleştirmiş ve mesulleri kulaklarından tuttuğu gibi, suçluluk derecelerine düşen cezaların tâyini için Yüksek Adalet Divanına sevketmiştir. Yassıada duruşmalarının felsefesi, işin ta başından itibaren bu olmuştur. Bunun dışındaki her tefsir, ya iyi niyetli bir hata, ya kötü niyete dayanan bir demagojidir. İhtilâl, kendi meşruiyetinin münakaşasına asla cevaz vermediği gibi, bir suçun bulunup bulunmadığı hususunu da elinin tersiyle bir kenara itivermiştir. Yüksek Adalet Divanının selâhiyetleri bu noktanın ötesinden başlamıştır ve böyle olduğu içindir ki şimdi, oradan çıkacak her karar, mahiyeti ne olursa olsun, hem Türk milletinin, hem Türk Silâhlı Kuvvetlerinin makbulüdür. Divan topyekûn hükümlerden dikkatle sakınmış, her bir sanığın şahsi durumunu inanılması güç bir titizlikle incelemiştir. Bu inceleme, işlenen suçta her bir sanığa düşen sorumluluğun tâyini ve bu sorumluluğa kanunlar muvacehesinde isabet eden cezanın tesbiti için yapılmışlar. Bir iktidar itibarını kaybederse, bir iktidar milletin itimadını kaybederse, bir iktidar seçmenin oyunu kaybederse "siyasi hata" işlemiş olur. Ama bir iktidar meşruluğunu kaybederse, islenmiş olan bir suçtur. Zira, gitme zamanı gelmiş her iktidarı yerinden söküp atmak için bir ihtilâli şart görmek, memleket huzuru ve demokrasi anlayışı konusunda biraz tuhaf fikirlere sahip olmak demektir.

Bu felsefe içinde yürütülen Yassıada duruşmalarında, hâkimlerin kendi vicdanlarıyla ve kanaatleriyle başbaşa kaldıkları şu sırada milletce onlara yardımcı olmanın yolu tam bir sessizlik, sükunet içinde kararlarını beklemektir. Onların, temyizi olmayan hükümlerine peşinen inandığımıza göre her bir suç payına lâyık bulacakları ceza makbulümüz olacak, suça iştirak etmediklerini tesbit ederek salıvereceklerine ise cemiyetimizin kapıları ardına kadar açılacaktır. Bir defa Yassıada kararları tefhim olunduktan sonra, Yasssıada sanıkları üzerinde münakaşa olmaması şartlar. İdamdan beraate kadar her hüküm, aynı derecede titiz bir araştırmanın neticesi olacaktır. Zira Yüksek Divan, bugüne kadar ki tutumuyla hiç bir sanık hakkında hiç bir peşin hükme sahip bulunmadığım göstermiş, sâdece dosyaların verdiği kanaatin ışığı altında hareket etmiştir.

Salim Başol
Dananın kuyruğu kopuyor

Bu dosyalar, son celsenin son dakikasında, bir daha açılmamak üzere kapanacak, her şey artık sâdece tarihin hükmüne bırakılacaktır. Bu akibet, on aydır Yassıadada hesap verenlere on yıl boyunca bir defa, bin defa hatırlatılmış, milletce gerekli bütün ihtarlar verilmiş bulunduğuna göre bir tek göz yaşı fuzûli, bir ufak acıma hissi fazladır. Bu milletin, bazı kimselerin sandıklarının tamamen aksine, bir takım şeylere asla katlanmadığı, asla rıza göstermediği bir defa daha tescil edildikten sonra aynı hatayı, aynı cezayı göze almaksızın işlemek herkes için imkânsız olacaktır.

Yassıada, elbette ki bir acı tecrübedir. Bu tecrübenin hiç geçirilmemesi, şüphesiz arzu edilirdi. Ama şu anda bahis konusu olan, bütün geçici hislerin üstünde Türk milletinin ebedi saadetidir. Yüksek hâkimlerin kararını, bu ışık altında beklemek lâzımdır.

Şartlardan ne haber Bayan Taschenbrecker?

Bundan iki ay kadar önce, Yassıadada, tarihe "D. P. nin habis ruhu" olarak geçecek bir adam, Samed Ağaoğlu savunmasını hemen yapacağını bildirdiğinde avukat sıralarında bir kadın, Süreyya Ağaoğlu fırlıyor ve haykırıyordu:

"— Savunmasını hemen yapmasına müsaade etmiyorum. Zira, savunmasını yapacağı tarihte şartların ne olacağını hiç kimse bilemezi"

Bundan iki ay kadar önce Referandum henüz yapılmamıştı ve Süreyya Ağaoğlu şüphesiz, Anayasaya kırmızı oy verilmesi için memleketteki bütün "aykırı kuvvetler"in var güçleriyle nasıl çalıştıklarını biliyordu. Bu çalışmaların neticesi' hakkında ümit var olduğu da muhakkaktı.

Samed Ağaoğlu, bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün savunmasını yaptı. Kuyrukçu gazetelerde bet bir resim, bir kaç büyük başlık, on yıl boyunca sürdürülegelmiş ve iflâs çanı çoktan çalmış beylik ithamlar, iddialar.. Eğer, aklı başında kimselerin çehrelerine 6 savunma okunduğunda yayılan müstehzi çizgiler istisna olunursa, "D. P. nin habis ruhu"nun sözlerinin uyandırdığı akisler bu kadardır. Memlekette şartlar, Süreyya Ağaoğlu diye bilinen Süreyya Taschenbrecker'in arzuladığı istikamette asla değişmemiş, "uygun kuvvetler" ile "aykırı kuvvetler'! arasındaki nisbetin, 1957'de eşit iken 1961'de, birinciler lehine yüzde 20'nin üstünde prim yaptığı tescil edilmiştir.

27 Mayıs sabahı kapısına inen darbelerin sesini, pek garip bir benzetişle Beşinci Senfoninin nağmeleriyle kıyas eden "D. P. nin habis ruhu", -halbuki o gün nasıl bir dehşet ve korku içinde bulunduğu, sözlerinin nasıl dışarıya fırladığı kendisini kıstıranların hâlâ hatırındadır- bu yurtta çeşmeler aktıkça ve yollarda yüründükçe kendisinin daima hatırlanacağını pek dramatik tonda ifade etmiştir. Bu sözde doğru bir tarafın bulunduğu muhakkaktır. Yalnız kendisi değil, aynı zihniyeti taşıyan bütün ideal arkadaşları o çeşmeler aksa da akmasa da, o yollarda yürünse de yürünmese de ebediyen lanet ve nefretle anılacaktır. Milletin parasıyla millete çeşme ve yol yapmayı milletin hürriyetlerini satın alabilecek bir bedel sayan, demokrasiyi ise kelle başına oy hesabı addeden herkesin başını aynı duvara vurması mukadderdir. Görülmemiş Kalkınma, o hususiyetleri dolayısıyla görülmemiştir. Yoksa, bir memleketi kalkındırmak her iktidarın esas vazifesidir ve bu vazife, çok daha müşkül şartlar altında bir başka iktidar tarafından çok daha iyi şekilde başarılmıştır.

Samed Ağaoğlu savunmasında, babasının ve kendisinin o iktidarla mücadele ettiğini, "ünlü demagog" vasfına hiç yaraşmayan bir ihtiyatsızlıkla belirtmiş, "Evet, ben de babamın yolundayım. Onun mücadele ettiği kimselerle ben de mücadele imkânını buldum.." diye tafra satmaya kalkışmıştır.

"D. P. nin habis ruhu"nun bu sözü de doğrudur. Babasının mücadele ettiği kimselerle o da mücadele etmiş ve tıpkı babası gibi, onun da bu mücadelede pestili çıkmış, perişan olmuştur. Zira Agayeflerin mücadele ettikleri kimseler bu millete, bu toprakların insanlarına hizmet askının alevinden kuvvet almışlar ye o yüzdendir ki bu milletin, bu toprakların insanlarının ebedi minnet hislerine hak kazanmışlardır. Agayefler ise neye hak kazanmışlardır, onu, Bayan Taschenbrecker kardeşinin kulağına fısıldayıversin.

Bu mu, öğünülecek "aile mücadelesi", bu mu, bir şan ve şeref? Vah, zavallı demagog!

d uğunun bildirilmesini ifade etti. Bu sözler salonda birden -sıcağa rağmen, bir canlılığa sebep oldu. Sanık sandalyalarını dolduran sâkıt ve sâbık milletvekilleri yerlerinde heyecanla doğruldular ve derin birer nefes aldılar. Ön sırada oturmakta cilan, dâvaların 1 ve 2 numaralı sanıkları Bayar ve Menderes kamburlarını doğrultarak kulak kabarttılar. Başol devamla:

"— Karar tarihinin tâyini için duruşmanın 14 Ağustos 1961 pazartesi gününe bırakılmasına oybirliğiyle karar verildi" dedi.

Bu son sözler, salondaki memnuniyeti bir kat daha arttırdı. Tabii en fazla sevinenler, Yassıadanın gedikli müşterileri, gazetecilerdi. Bu arada bir başka grup ta sevincini çeşitli hareketlerle izhar etti. Bunlar, D.P. Grubunun, duruşmaların uzamasıyla moralleri gittikçe bozulan ve bir zamanlar burunlarından kıl aldırmayan dehşetli üyeleriydi. Artık "ne olacaksa olsun" deniliyor, müdafaalarda pek fazla lâf edilmiyor ve yazılı müdafaaların Divana takdimiyle yetiniliyordu.

O gün duruşma Başkan Başol tarafından bilinen şekilde açıldıktan sonra savunmalara geçildi. Topun ağzındaki sanıklar, Sakarya milletvekilleriydi. Nuzhet Akın, Tarettin Barış, Hamdi Başak, Hamza Osman Erkan, Baha Hun ve Rıfat Kadızade, Divana müdafaalarını yazılı olarak verdiler ve beraatlerini talep ettiler. Bundan sonra iş avukatlara düştü. Hamdi Başakın avukatı bir defa daha malûm "dikta" konusuna yüklenerek soluk tüketmeğe başladı. Başaka göre, bu kelime o kadar çok di» le dolanmıştı ki, çocuklar bile evlerinde oynarken babalarına "baba diktatörlük yapma" diyorlardı. Bunun için meselenin bir koro daha kendisi tarafından ortaya atılmasında fayda vardı!

Avukat, başından büyük işlere karışınca Başkan Başol bu çok dinlediği hikâyeye bir son vermek lüzumunu hissetti ve:

"— Bunlar söylendi, çok söylendi, geçelim bunları" dedi.

Fakat avukat, pek susmağa niyetli görünmüyordu. Buna rağmen, durumun nâzikliğini çakmış olmalı ki, çarnâçar, susmayı tercih etti ve:

"— O halde, geçmiş konuların burada münakaşa konusu olmaması lâzımgelir" diyerek yedi sayfalık dilekçesini Divana verdi.

Bundan sonra sırayla Samsun, Siirt, Tekirdağ, Tokat milletvekilleri arz-ı endam eyledik, ve müdafaalarını yazılı olarak Divana verdiler. Böylece, duruşmaların müdafaaya ta allûk eden son günü heyecansız, fakat oldukça neşeli geçti. Bir hafta boyunca Yassıadada enteresan mu-

dafaalara şahit olan dinleyiciler, bu son günü yadırgadılar. Zira bir gün evvel pek eğlenceli saatler geçirmişlerdi.

Agayeflerin müdafaası

O gün, günlerden perşembeydi. Duruşma mûtad saatte Başol tarafından açıldı ve müdafaalara geçildi. Sıra Manisa milletvekillerine geldiğinde gözler, ister istemez, ideal arkadaşlarından pek gerilerde kalmış olan filozof tavırlı bir adamı aradı. Aranan, D.P. nin malûm ve meşhur demogogu Samet Ağaoğluydu. Gözler Ağaoğlu Sameti ararken, avukatlar kısmında da bir hareket başladı ve kardeşine pek benzeyen Süreyya Ağaoğlu avukat mikrofonunda göründü. Dinleyiciler birden dikkat kesildiler. Eee, ne de olsa, bir zamanlat hem ablası hem de avukatı olarak müvekkilinin konuşmamasını arzu eden ve "değişik şartlar" bekleyen bayan Ağaoğlunun müdafaasında neler söyliyeceği pek merak ediliyordu. Fakat Süreyya Ağaoğlu, beklediği şartlara kavuşamamış olmalı ki, müdafaasını babası Ağaoğlu Ahmetin hatıratına bağladı ve doğrusu istenirse, rahmetlinin kemiklerinin sızlamasına sebep oldu. Süreyya Ağaoğlu, herkese keçi boynuzu koklatmak istiyordu!..

Avukat Ağaoğlundan sonra sanık mahallinde sanık Samet Ağaoğlu göründü; Har zamanki haliyle ağır ağır ilerledi ve mikrofon başında ellerini önünde kavuşturdu, başını hafifçe sola eğerek, yüzüne acındırıcı bir ifade yerleştirdi ve konuşmağa başladı. İlk sözleri:

"— Müdafilerimin müdafaalarına iştirak ediyorum" oldu.

Sonra o da babasının hizmetlerini •ayıp dökmeğe başladı vs;

"— İddia Makamı, bizim cahil ekseriyete dayandığımızı söyledi. Halbuki ekseriyete dayanmak demokrasinin esaslarından" şeklinde konuştu.

11 yıllık hizmetinin hesabını, kendince vermeğe başladı. D.P. rain bu 1 numaralı demogogu, kalıptan kalıba girmekte doğrusu pek mahirdi, Bir ara aktörlüğünü pek ileri götürdü ve Bayarın ücretsiz avukatlığını yap mağa koyuldu. Ağaoğluna göre. D.P. de bir diktaya gitme temayülü asla görülmemişti! İşte Bayar bunun en canlı misaliydi! Diktaya gitseler, bu derece rahatlıkla Yassıadaya gelirler miydi?

Bu sözler salonda gülüşmelere yol açtı. Zira, Ağaoğlunun o sıralarda kapana nasıl girdiğini ve kara suratı sapsarı, süklüm püklüm yola nasıl revan olduğunu hatırlayanlara bu sahne pek komik geldi. Ağaoğlunun hiç bir şeye aldırdığı yoktu, Bir hatırasını naklederek iddiasını perçinleştirmek istedi. Gûya, bir gün rad-

Yutturmacılara Karşı

Altay Ö. Egesel

Yüksek Adalet Divanı, memleketin *güvenilir hukuk âlimlerini yardımına çağırmış bulunuyor.* Bunun sebebi, *kararların alınmasında ilmin ışığına duyulan ihtiyaç değildir. Zira, Yassıadadan çıkacak kararlar kanunların re* vicdanların *müşterek eseri olacaktır. Ama Divan, bir takım avukatların kullandıkları tir takım vasıtaların mubah vasıtalar olup olmadığının tesbitinde kendisini yetersiz görmüş* ve *dışardan bir destek aramıştır. Üniversitelerin muteber hocaları, bu işte Salim Başol ve arkadaşlarına yardımcı olacaklardır.*

Mesele şudur: Savunmalar sırasında battı avukatlar, "Prof, Feşmekân, Suçlar vs Suçlular adındaki eserinde der ki..." tarzında iktibaslar yapmışlar ve hukukî eserlerden, kendi tezlerini destekleyen kasımlar nakletmişlerdir. Anayasa Dâvasında sanık sayısının dörtyüzü bulduğu, bası sanıkların ise bir kaç avukatla *kendilerini temsil e*ttir*dikleri düşünülürse Yassıada hâkimlerinin kaç metre kalınlıkta) dosya tetkik etmek zorunda bulundukları kolayca meydana çıkabilir. Bu kalabalık arasında, cümlesi alman Prof. Feşmekânın hakikaten mevcut olup olmadığının,* mevcutsa *Suçlar ve Suçlular diye bir kitap yazıp yazmadığının, yazdıysa o* ibarenin *eserde bulunup bulunmadığının araştırılması imkânsızdır. Halbuki, Yassıada hâkimleri her hususun inceden inceye tetkiki gerektiği konusunda fikir ittifakı halindedirler. Zira bilmektedirler ki, varacakları karar Türkiyenin değil, dünyanın* adalet *tarihine geçecek bir emsal teşkil edecektir. O halde, savunma maksadıyla söylenilmiş her sözün tetkiki, aslının araştırılması, esasının bulunması, şart* haline *gelmektedir. İşte, memleketin hukuk âlimleri bu hususta Yassıada Divanının yardımcısı olacaklardır.*

Savunmalarda bahis konusu edilen yabancı ilim adamları hakkında, hukuk âlimleri Yüksek Adalet Divanım *aydınlatacaklar, avukatların tek tek ele aldıkları bu zevatın aslında hangi fikre sahip olduğunu belirteceklerdir. Avukat atmış mı? 0 zaman kararda, bu,* palavra *sahibinin yüzüne vurulacaktır. Yahut aklıevvel avukat, adamın fikri*ni *tahrif, etmiş, onun "mangal tahtası" dediğini Divana "bayram haftası" diye yutturmak mı istemiştir t Vaziyet derhal aydınlatılacak, meselenin esası ortaya konulacaktır.*

Bu dikkat ve bu titizlik -tabii, doğru atıflar karar üzerinde, bir nisbet dahilinde müessir olacaktır- Yassıada kararlarının asgarî tenkide mâruz kalması için gösterilmektedir. Adaletin tecellisindeki bu *itina, bizim için alışılmış bir* tutum *değildir. Bırakınız,* tabiatı icabı, *nihayet bir. İhtilâl Mahkememi olan ve vazifesi özellik taşıyan Yüksek Adalet* Divanını ama *bir adi mahkemede görülen basın dâvalarında dahi D.P. iktidarı bilirkişiye gidilmesini menetmiş bulunuyordu. Sebep olarak da şu gösteriliyordu: Hâkim, karar vermek için bilirkişiye* muhtaç değildir, *onun zaten bu vadide* ihtisası *vardır!*

. *Yassıada düşüklerine* tanınan *bu haklar düşünüldükçe* ve *bunlar, ânların kendi muarızları reva gördükleri muhakeme usûlleri hatırlatıldıkça insanın yüreğinde bir ferahlık* duymaması *imkânsız hal alıyor.* •

İşte Menderes adaleti, iste *Menderese karşı adalet! Aradaki dağ kadar fark, bu sistemin o sisteme faikiyet nisbetidir.*

Heyecanlı bir Ada

Yassıada, bitirdiğimiz haftanın sonundan bu yana kaynıyor. Bu kaynamada, kızgın güneşin rolü elbette ki vardır. Ama asıl sebep, savunmaların bitmiş olması ve karar gününün ufukta görünmesidir.. Adadan sızan haberlere bakılırsa, günün 24 saatinde Adanın dört bucağında Ur tek konu zihinleri meşgul ediyor: Divandan hangi kararlar çıkacak? Bu yüzdendir ki, Yassıadanın yüzü sert, kalbi yumuşak komutanı topçu yarbayı Tarık Güryay dikkati arttırmış ve şu bekleme devresinin de kazasız belasız atlatılması için tedbirlerini almıştır.

Ada misafirlerinden en serinkanlı görüneni, Celâl Bayardır. Celâl Bayar en koyu ümitsizlikten en pembe hayallere bir anda' geçmekte, fakat bunu bir kapalı kutunun esrarı içinde yapmaktadır. Düşük Cumhurbaşkanının yetmişsekiz yaşlı-seksensekiz kaşlı Celâl Bayarın pek düşünceli olduğu hiç kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Hemen biç konuşmamaktadır. Fakat iştihası yerindedir. Uyuyup uyuyamadığını söylemek imkânsızdır. Zira, başında bekleyen nöbetçi, Yassıadanın bu 1 numaralı sanığının gözlerini kapadığını görmekte, uyuyup uyuyamadığını anlayamamaktadır.

Menderes, şaşkın ve perişandır. Ada kumandanına sık sık gelmekte, konuşma ihtiyacını o suretle gidermektedir. Büyük Ur endişe ve merakın, düşük efendiyi sardığı hissedilmektedir. Duruşmaların başından itibaren, bırakınız devlet adandığım, sâdece adamlık bakımından sıfır alan ve umumi efkâr önünde hemen bütün prestijini kaybeden Menderes, halikında verilecek cezadan en ziyade ürken sanıktır. Bir takım düşüğün bir erkeklik, bir metanet muhafaza ettiği bu günlerde Menderes korkak karakterinin bütün zaaflarını ortaya dökmektedir. Muhtemel bir idam cezasının 1 numaralı adayı vaziyetinde bulunan Menderes için hayat, şimdi bir bekleyişten ibarettir. Fakat, üzerinde kudret hırkasını taşıdığı günlerde çalımından yanına yaklaşılmayan bu Neron mukallidi, Neronun dahi, bileklerini keserken gösterdiği metanetin onda birini gösterememektedir.

Komitan başka bir âlemdir. Yakaladığını traşlamakta büyük meharet sahibi olan düşük Meclis Başkanı, kurtuluşunu hatıra defterinin sayfalarına döktüğü kırık cümlelerinden beklemektedir. Kendisine bakılırsa, beslediği iyi duygu ve düşünceleri o vesileyle belirtmiştir. Tıpkı Bayar ve Menderes gibi, Koral lanın da elde hazır mahkûmiyeti vardır. Bunların en gülüncü, meşhur "sarışın ve gürbüz Alman kızı" Barbara ile alâkalı olanıdır.

Sanıklar, savunmaları surasında Başsavcıya karşı müstehzi davranmışlar, onu ciddiye almadıklarını anlatan tavırlar takınmışlardır. Fakat, savunmaların bittiği andan itibaren sanıkların tutumlarında en tesirli faktör, gene Egeselin iddianamesi olmuştur. Başsavcının, haklarında idam cezası istediği yüzden fazla sanık, bu rakkamın Divanca aynen kabul edilmeyeceğinde müttefik olduğu halde kimin yaş, kimin kuru sayılacağı ve birinin yanında ötekinin de yanıp yanmayacağı hususunda mütereddittir. Butta mukabil, Egesel tarafından haklarında beraat kararı istenilen sanıklar memnun ve ümitlidirler. Bunların başında, Kemal Özçoban gelmektedir. Fakat Kemal Özçoban bir başka noktadan dertlidir: Haklarında ceza istenilen Grup arkadaşları, kendisine en azından Egesele duydukları derecede bir hiddet duymaktadırlar. O kadar ki, Afyonun talihsiz milletvekili Ada kumandanına çıkarak kendisinden, bizzat arkadaşlarına karşı koruyucu tedbirlerin alınmasını istemiştir!

Tarık Güryay

Yada mevlüt okunurken Celâl *Bayar* telefonla kendisini aramış ve "Biraz evvel Radyoyu dinledim. Bu ne demek? Nereye gidiyoruz?" sözleriyle kendisini haşlamıştı. Bu kanaatte olanların diktaya gitmesine imkan var mıydı? Hani, yaptıkları bilinmemiş, on yıllık iktidarları devrinde ipliği pazara çıkmamış olsa, insan su Ağaoğluna acıyabilirdi. Fakat, şimdi?

Bundan Ur müddet evvel süngüler arasında konuşmamaktan şikâyet eden Ağaoğlu o günlerin acısını çıkarmak istiyor gibi, konuşuyor, konuşuyordu. Bir defa daha eski günlerini hatırladı ve D.P. nin politikasını müdafaa vazifesini zayıf ve çelimsiz omuzlarına aldı. D.P. politikasında "münevvere sırt . dönme" diye bir şey yoktu! Üstelik, elde taşman D.P. markalı bastonun diktaya gidişle ne ilgisi olabilirdi?

Bütün bu çok söylenmiş sözlerin tekrarı Ağaoğlunun ne derece ruhi bir perişanlık içinde bulunduğunu ortaya koydu. "DP. nin habis ruhu", kendisine bir kahraman edası vermek için çırpınıp duruyordu.

Ağaoğlu nihayet baklayı ağzından çıkardı: Evet, günahları da vardı, fakat bu günahlar, kellesini götürecek kadar çok değildi. Hem sonra, kellesini kurtarmak için de konuşmuyordu.

Sona doğru

Yüksek Adalet Divanının sabırlı

Başkan ve üyeleri Ağaoğlunu dinledikten sonra diğer sanıkların müdafaalarına geçtiler.

Bitirdiğimiz hafta cuma günü öğleden sonra alman karar, "son"a gelinmiş olduğunu belirtti. Şimdi iş, dosyaların incelenmesine ve kararların alınmasına kalmıştır. Yüksek Adalet Divanı üyeleri dosyaların tetkikinde âzami dikkati göstereceklerdir. Hattâ Divan Başsavcısı Egesel. tedkik esnasında Üniversiteden bir heyetin kendilerine müşavir olarak katılmasını talep etmiştir. Divan, 14 Ağustos tarihinde kararların tefhim gününü sanıklara ve umumi efkara açıkladıktan sonra sıkı bir çalışma devresine girecek ve en geç 15 gün içinde kararları tefhime başlıyacaktır. Böylece Ağustos ayının sonunda veya Eylül ayının başında Yassıada meselesi tarihe karışmış olacaktır.

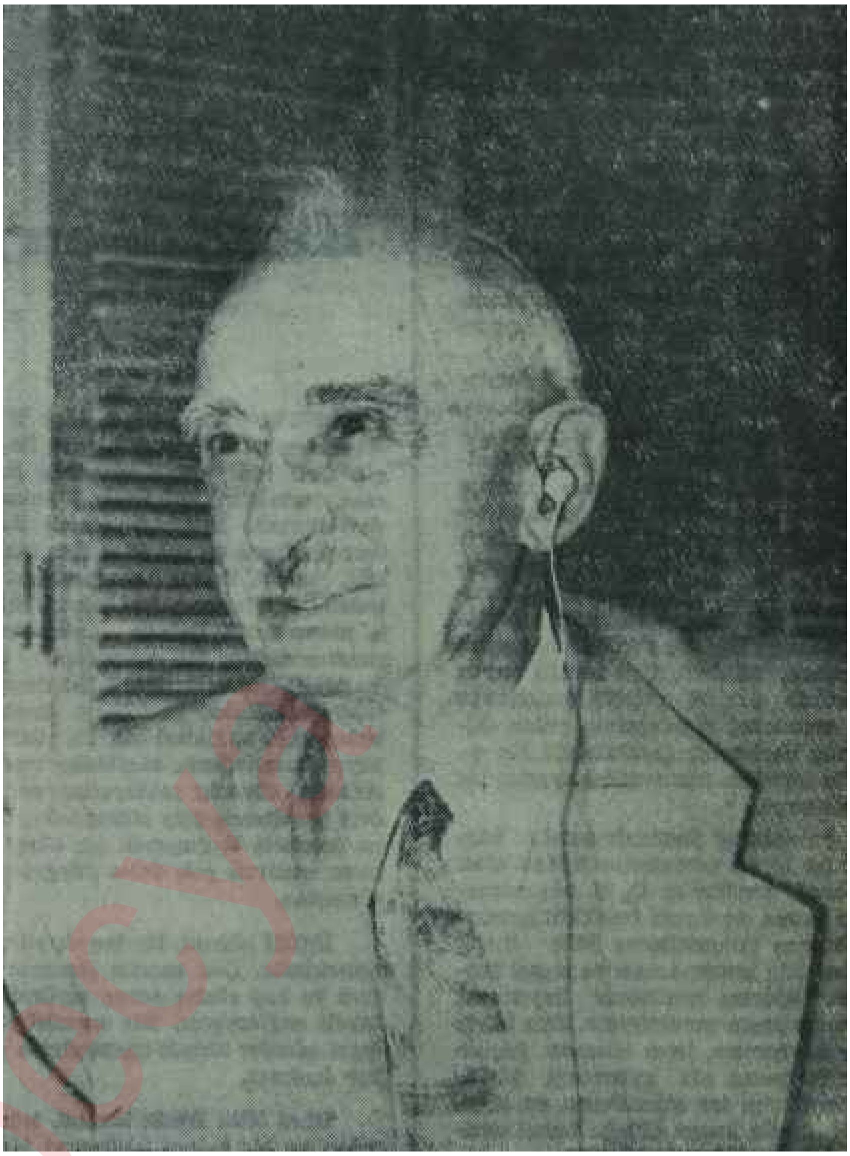
Bunun içindir ki, bitirdiğimiz haftanın sonunda bütün gözler bir kere daha Yassıadaya çevrilmiş bulunmaktadır. Başlangıçtaki ilgi bir kere daha kendini belli etmiştir. Sanıklarda ise belli bir rahatlık müşahede edilmiştir. Bunda, Divana olan itimadın tesiri büyüktür. Divanın vereceği kararların mutlak ve muhakkak hukuk çerçevesi içinde olacağından kimsenin şüphesi yoktur. Haftanın sonunda Yassıadada sezilen rahatlığın sebebi de budur.

Demokrasi

Niyet ve kısmet

Bitirdiğimiz hafta içinde, başkentte birbirlerini en sık gören kimseler arasında 1 numaralı yeri M. B. K. nin bazı üyeleri ile C. H. P. nin bir takım ileri geleni aldı. İki kudretli teşekkülün mensupları, hep gayrıresmi şekilde buluştular, görüştüler. Sonda anlaştıkları oldu, sonda anlaşamadıkları oldu. Fakat konuyu, istisnasız, memleket meseleleri teşkil etti ve bunların başında, siyasi partilerin durumları geldi. Bu buluşmalar devam ederken gazetelerde, meselâ Sıtkı Ulayın ağzından, A. P. ile ilgili haberler yer alıyor ve bu haberler, hele A.P. nin başına bir kazanın getirilmesi ile ilgiliyse, A. P. ye D. P. nin mirasında rakip C. K. M. P. ile Y. T. P. nin organlarında cakalı manşetler kılığına bürünüyordu.

Gayrıresmi temaslarda, Genel Merkezden yetkili değil ama haberli C. H. P. temsilcileri bir tek fikri memleketin kudret sahiplerine telkin için gayret sarfettiler: Siyasi partilere ilişilmemelidir! C. H. P. liler anlattılar ki, kendilerini an ziyade korkutan, verilecek seçim savaşı konusunda söz söylenebilmesidir. Geçen hafta bu mecmuanın sütunlarında belirtilen bir fikrin, ehemmiyetle benimsendiği görüldü: Amme vicdanını tatmin edecek bir seçimden çıkacak küçük bir ekseriyette, C. H. P. bu memleketi gül gibi idare edebilir Ve kısa zamanda duruma hakim olarak ıslah yoluna sapabilir; fakat amme vicdanını tatmin etmeyecek bir seçimden çıkacak muazzam bir ekseriyet dahi, C. H. P. nin bu memleketi gül gibi idare etmesine ve kısa zamanda duruma hakim olarak ıslah yoluna sapmasına kâfi gelmez. M. B. K. nin, A.P. idarecilerinin davranışlarından dolayı hakikaten üzgün ve tedirgin vatansever üyeleri, bu ciddi mülahazalar karşısında dikkatli davranmak lüzumunu hissettiler ve kendilerine kolay gelen bir takım tedbirlerin basiretli tedbirler sayılamayacağım kabul ettiler. Bu konuşmalarda C. H. P. 11 taraflarca şiddetle kar--ı koyulan bir başka fikir, bir takım kimselerin şu ilk seçimlerde siyasi haklarından mahrum bırakılmaları fikri oldu. Muarızları tarafından Türk milletine, gerçek bir demokrasiyi istemediği yolunda tanıtılmak istenilen C. H. P. şu bitirdiğimiz hafta içinde "12 Temmuz Beyannamesinin C. H. P. si" olarak vaziyet aldı ve zecri tedbirlere gidilmesinin şiddetle aleyhinde bulundu.

İsmet İnönü
Rejimin teminatı

Aynı müddet içinde M. B. K. nin başka üyeleri, temas ettikleri C. K. M. P. li veya Y. T. P. li şahıslardan bambaşka türküler dinlediler. Bilhassa Y. T. P. liler ve onlardan biraz daha az aşırı şekilde C. K. M. P. liler, A. P. hakkında yöneltilen ithamların "hukuki neticeler"ine intizar ettiklerini bildirdiler. Bütün teşvikleri, A. P. nin idari bir kararla kapatılmasıydı. O kadar ki, haftanın sonunda, başkentin siyasi çevrelerinde Y. T. P. ile C. K. M. P. nin tutumu "varisin ölümünü bekleyen züğürt akraba" tarzında vasıflandırıldı. D. P. mirasından kendilerine pek az şey düştüğünü gören ve pembe hayallerinin suya gömüldüğünü sezen bilhassa Y. T. P. liler, partilerinin tek şansını A. P. nin kazaya uğratılmasında buluyorlar, kudret sahiplerinin en büyüklerini o yola itmeye çalışıyorlardı. Bunu temin için hiç bir vaadden çekinmiyor, oylar kendilerine akıtıldığı takdirde bu hizmete her mükâfatı vereceklerini açık açık söylüyorlardı. Y, T. P. liler bitirdiğimiz hafta boyunca A. P. nin yok edilmesi için kudret sahiplerini zorlarlarken, D. P. lilere işmardan da geri kalmıyorlardı. Nitekim, bu çok taraflı gayrıresmi temasların devam ettiği sırada Y. T. P. nin resmi organında, insanı hayretten donduracak ve "Peki ama, A. P. nin ne kabahati var?" dedirtecek şu satırlar

yayınlandı: "Biz Y.T.P. yi kurarken açıkca söyledik: D. P. kapandıktan sonra boşalan yeri dolduracağız. D. P. ye oy vermiş bu teşekkül içinde çalışmış insanlara hitap edeceğiz. Onlarla işbirliği yapacağız dedik. Teşkilatımızın büyük bir kısmını dolduran eski Demokratlarla daha yakından temas ediyor ve dertleşiyoruz. Hepsinde şayanı hayret bir siyasi olgunluk, memlekete hizmet hissi ve tam bir anlayış müşahede ediyoruz. Hepsi yıkılan ümitlerine, kırılan izzeti nefislerine rağmen, başları dik, yürekleri ümit ve heyecan dolu olarak yeniden memleket ve halk hizmetine girmiş olmanın sevinci içindeler."

Dehşetengiz Başyazarın kaleminden damlayan bu ihtiyatsız satırlar, oynanmakta olan oyunu bir anda suyun yüzüne çıkardı ve parti kapattırma yolundaki telkinlerin tesirini derhal sıfıra indirdi. Önümüzdeki seçimlerde, kendisinde 1957 seçimlerinin Hür. P. si kadar dahi şans görmeyen Y. T. P. nin, memleket menfaatine asıl zararlı telkinlerin sahibi bulunduğu böylece görüldü ve herkes dikkatte silkindi. Çok taraflı oyun saatinin çoktan geçmiş bulunduğu ve memleket menfaatinin yolda düpedüz ilerlemeyi gerektirdiği bir sırada girişilen manevralar uyarıcı bir tesir yaptı.

Şu satırlar yazıldığı sırada başkentin siyasi çevrelerine hakim olan kanaat, kendilerini D. P. nin mirasçısı sayan üç siyasi teşekkül arasındaki can mücadelesine Milli Birlik idaresinin karışmaması ve siyasi faaliyet üzerine kısıtlayıcı kayıtların konulmaması gerektiğidir. Zira böyle bir davranışın, ister istemez seçimler konusuna söz getireceği görülmüş, bunun ise sakınılması en ziyade lüzumlu husus olduğu kabul edilmiştir.

Seçim yoluna, Türk milletinin tecrübeden geçmiş sağduyusuna inanılarak ve gürültücü ekalliyetlerin şamatasına kulaklar tıkanarak gidilmesi en uygun çâre olarak görülmektedir. Türk basınının en mümtaz kalemlerinin, A. P. nin tutumunu asla tasvip etmemekle beraber, bu istikamette topyekûn vaziyet almaları başkentteki siyasi havanın âyârlanmasında ciddi rol oynamıştır.

Bedava Kahraman

Ali Fuat Başgül

Gericilerin kendilerine lider bildikleri Ord.Prof. Ali Fuad Başgil örfi İdare Mahkemesinde beraat etmiştir. Şüphesiz, hukuk devletlerinde mahkûm olmak da, beraat etmek de sanıklar İçin tabiidir. Ancak, ihtilâl sonrası devirlerinde iktidarların kahraman, hele ucuz, hattâ bedava kahraman yaratmamaları bir zarurettir.

AKÎS okuyucuları hatırlayacaklardır. Daha, gericilerin kendilerine lider bildikleri kırmızı yüzlü Başgil tevkif edildiğinde bu mecmua böyle hareketlerin aleyhinde vaziyet almış ve tehlikesini belirtmişti. Aslında, dâvanın mahiyetine ve tevkif sebebine bakıldığında bu neticeyi kestirmek güç olmuyordu. Nitekim, Başgil Balmumcunun oldukça konforla koğuşunda bir süre yattıktan sonra, ismi oraya girdiği güne nazaran çok daha yaygın şekilde çıkmış ve gazetelere manşet olmuştur.

İhtilâl idaresi, bir buçuk yıl içinde bir hususta ders almamışa benzemektedir. Çok zaman lüzumsuz bir telâş, kısa vadeli davranışlar, sert ve boş sözler zarar verilmek istenilen kimselere yaramış, onlara fayda sağlamıştır. Bir memlekette kudret sahipleri, yüksek makam, işgal edenler biriyle uğraşırlarsa o şahıs mutlaka kuvvet, şöhret ve itibar kazanır.

Eğer Milli Birlik İdaresi, İşin tâ başından itibaren bir takım kimseleri ve bir takım hâdiseleri hiç umursamasaydı, daha bugün karşımıza mesele diye çıkan bu kimseler ve bu hâdiseler mevcut dahi olamazdı.

Bari, bundan böyle ders alına!

Bir partinin serencamı

Kır saçlı assubay, Başbakanlığın merdivenlerinden ağır ağır inerken, geniş kapının hemen üzerine rastlayan büyük salonun açık pencerelerinden içeriye belirsiz sesler doluyordu. İsfendan ağaçları altına sebilhane bardakları gibi sıralanmış basın mensuplarına doğru yürüyen Assubay, ayakta duran birkaçının yanma yaklaştı, kısık bir sesle:

"— Biraz daha ilerde bekleseniz iyi olacak" dedi.

Sonra, ricasının gerekçesini belirtti:

"— Buradan sesleriniz duyuluyormuş. Bakanların dikkati dağılıyormuş. Karşı tarafa geçseniz veya biraz daha yavaş konuşsanız.."

Hâdise, geride bıraktığımız haftanın ortalarında bir gün, duvarları tahta kaplı büyük salonda, Bakanlar Kurulunun hararetli bir toplantı yaptığı sırada cereyan etti. O gün sabah saat 10'da toplanan Kurul, fasılasız üç saat çalıştı. Yukardaki konuşmanın geçtiği sıralarda, ele alınan konunun, denilebilir ki en önemli noktası tartışılıyordu. C.K.M.P. li bir Bakanın, A.P. nin kapatılıp kapatılmamasıyla ilgili konuşması dinlenmekteydi. Milli Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç, incelenen dosya hakkında fikrini belirtiyordu. Hararet gölgede 32 dereceyi bulmuştu. Toplantı salonunun pencereleri ve yakalar iyice açılmış, soğuk hava tertibatının düğmesi sonuna kadar çevrilmişti. Buna rağmen ellerden mendil düşmüyordu.

Haftanın İçinden

Allahaşkına, Realist Olalım!

Metin TOKER

Türk siyaset hayatı, çok partili sisteme geçtiğimizden bu yana iki büyük blokun birbirleri karşısında vaziyet alması suretiyle özelliğini kazanmıştır. Türkiyede C.H.P. vardır, Türkiyede D.P. olmuştur. Daha D.P. nin kapatıldığı gün, bu partinin desteğini teşkil eden kütleleri Merine göndermenin veya politika dışı bırakmanın kabil olmadığı pek açık Lir gerçekti. Bu vatandaşlar bizim aramızda kalacaklardı, politikada yer alacaklardı. Eğer siyasî teşekküllerinin kapısına kilit vurulmasaydı, millet ekseriyetinin şamarım yemiş lider kadrolarının yerine yenisini arayacaklar, bulacaklar, oturtacaklardı. Bunu yaparken, çok muhtemeldir ki, sütten ağzı yanmış kimselerin ihtiyatıyla daha dikkatli davranacaklar, daha mutlu bir seçim yapacaklardı. Ondan sonra da Türk siyaset hayatı, aynı özellik içinde, fakat Yassıada tecrübesinden faydalanmış olarak sürüp gidecekti. Her iki büyük parti de, günahları ve sevaplarıyla seçim günü yeniden karşıkarşıya geleceklerdi. İhtilâlin meşruluğu gene bahis konusu edilmeyecek, Yassıada kararları gene tartışılmayacak, Atatürk devrimlerinin aleyhinde vaziyet gene alınmayacaktı. İlk seçim savaşında D.P., üzerindeki kanlı esvabın handikapıyla, dilini pek çıkaramayacak, hattâ kuvvetlerinden bir kısmım muhtemelen C.K.M.P. ye kaptıracaktı. Daha sonra, sosyal determinizmin gereği neyse o olacak, belki C.H.P. başarılı bir iktidar kurarak yeni kuvvet kazanacak, D.P. tabii ömrünü ikmal ederek siyaset hayatındaki yerini doğumu tabii bir başka teşekküle devredecek, belki de C.H.P. nin milleti memnun edememesi halinde itibarım tekrar sağlamlaştırarak kendisine yeni bir yol arayacaktı. Bunlar bir takım ihtimallerdir ki, üzerlerinde sabahlara kadar konuşulması kabildir.

Fakat bu yapılmayıp ta, C.H.P. nin karşısındaki kuvvetler, aksine, teşkilâtsız bırakılınca Türk siyaset hayatında, isteristemez, bir takım maceraperestler türemiştir. Bunlar, bir kirli mirası kendilerine maledebilmek için evvelâ su altında, sonra suyun yüzünde tozkoparan bir faaliyete girişmişlerdir. D.P. nin kuvvetini teşkil eden kütlelerin başına geçme sevdasında olanların, en iyi elemanlar sayılamayacağı şimdi açıkca görülmektedir. Bunlar kendi etraflarında da, D.P. nin en iyi elemanlarını toplamamaktadırlar. Ancak bir avantajları vardır: D.P. değildirler. D.P. olmadıkları için de, siyasî tartışmalarda on yıllık bir koca devir yok olmuş, âdeta dokunulmazlık kazanmıştır. D.P. nin mirasına göz dikmiş bulunanlardan D.P. devrinin tenkidini, hattâ muhasebesinin yapılmasını beklemek şüpesiz caiz değildir. Bugün, pek çok kimseyi tedirgin eden tadsız durum bu halin neticesidir.

Askerlikte, ihtilâlci kurmaylarımızın pek iyi bilmeleri gereken bir kaide vardır: Bir savaşın başında yapılan stratejik hata, tesirini savaşın sonuna kadar hissettirir ve onu telâfi etmek pek müşkül olur. Yeni siyaset hayatımızın ilk günlerinde işlenen bu hata, ağırlığını omuzlarımıza yüklemektedir. Ama, bir nata yapıldı diye de savaşı vermek doğru değildir. Bugünün işi, bulunduğumuz noktaya ciddi ve isabetli bir teşhis koymak, onun şartlarını göz önünde tutmak, sonra da tutumumuzu son derece kesin şekilde çizerek ve yeni zikzaklara cevaz vermeyerek bütün kuvvetlerimizle savaşa katılmaktır.

Kim ne derse desin, kimin gönlünden hangi temenni geçerse geçsin, dokuz hafta sonraki seçim C.H.P. ile C.H.P. nin karşısındaki kuvvetler arasında cereyan edecektir. Tıpkı, Referandumda olduğu gibi.. Eğer, memleketin iyiliği ve milletin saadeti bu seçimlerin C.H.P. tarafından mümkün olduğu kadar geniş bir ekseriyetle kazanılmasında görülüyorsa, C.H.P. ye yapılacak en büyük iyilik karşı kuvvetleri kendi bayrakları altında toplamaya çalışanlarla hiç uğraşılmamasıdır. Bırakınız söylesinler, bırakınız yapsınlar! M.B.K. ile C.H.P. nin aynı şey olmadığını bilmeyen yoktur. Ama, bu iki teşekkülün karşısında yer alanlar aynı kimselerdir. M.B.K. nden gelen her ihtiyatsız, sevimsiz hareket C.H.P. nin karşısındaki kuvvete ilâve yapmakta, C.H.P. den gelen her ihtiyatsız, sevimsiz hareket M.B.K. nin prestijine halel getirmektedir. İki ayrı teşekkülün bu kadar birliği belki gariptir, ama gerçektir.

Seçim, rakiplerin birbirine rahmet okumadığı, üzerinde birleşilen değil, ayrılınan prensiplerin gün ışığına çıkarıldığı bir mücadeledir. O yüzdendir ki tarafları evvelâ bir araya getirmekte, onlara direktifler vermekte zerrece fayda yoktur. Bu, siyasî partileri, bir düğmeye basınca harekete geçen, bir başka düğmeye basınca duran robotlarla karıştırmak demektir. D.P. nin desteğini teşkil etmiş kuvvetleri teşkilâtlandırmayı gaye bilen bir partinin lideri, millet önünde D.P. yi kötülemek sözü verse, bunu hangi taraftan dinler? İşte, Referandumda Y.T.P. nin Genel Merkezi bir hava çalmış, cılız teşkilâtı başka havaya uyup oynamıştır. Bunda, şaşılacak hiç bir taraf yoktur. C.H.P. ye ve onun temsil ettiği, bu yüzden de İhtilâl tarafından benimsenmiş fikirlere, prensiplere seçim sırasında çatılmasını önlemeye hiç kimsenin kudreti kâfi değildir. Hata, seçimi bir oyun sanmaktır. Oyun olan seçimler vardır. Ama bizim seçimlerimizin bu vasfı taşımasında, milletin ve memleketin hiç bir menfaati yoktur. Seçim savaşı üzerine konulacak her ambargo, yarın devleti idare edecek kuvvetin işini biraz daha zorlaştıracaktır. Bu iş, Menderes ve arkadaşlarının on yıllık mârifetleri neticesi zaten son derece zorken bunun biraz daha ve dostane niyetlerle, hattâ yardım olsun diye ağırlaştırılmasında fayda yoktur.

Bir ihtilâl sonrası seçiminde, üzerinde tartışılması caiz olmayan hususların bulunduğunu kabul etmemek kabil değildir. Ancak, bunların tesbiti Kurucu Mecliste, yâni kanun yoluyla olur. M.B.K. hangi konu--arın yasak edilmesini istiyorsa, onları tasarı halinde Meclise sevkeder, tasarılar kanunlaşır, ağır cezai müeyyideler konur ve mesele biter. Artık ondan sonra, şahsi mesuliyetler başlar. İhtilâlin meşruluğu, Yassıada kararları ve Atatürk devrimleri.. İşte, tabu ilânı gereken üç nokta. Bunları seçim propagandasından kaldırmanın tek çaresi, liderlerden söz almak değil, kanun koyarak yasak etmektir. Seçimin kaidesi bu suretle konulduktan sonra hodri meydan denir ve herkes bileğinin kuvvetini ortada gösterir.

Türk milletinin sağduyusuna inanıyorsak, böyle bir seçimin neticesi hususunda karamsarlığa yer yoktur. Seçmen, milletin ve memleketin menfaatinin nede olduğunu en azından bizim kadar iyi görecek ve gereği neyse onu yapacaktır. Türk seçmeni bir tek şeyden hoşlanmıyor: Vesayet altında bulunmaktan. Bu hissi ona vermemek, şu anda tek gayemiz olmalıdır.

C.K.M.P. li Bakanın sözleri o sınıftan her politikacınınki gibi oldu. A.P. nin kapatılmasına taraftar olduğunu açık açık söylemiyordu. Ama, bazı tedbirlerin alınmasını da zaruri bulmaktaydı. Zaruret, adı geçen partinin yeraltı faaliyetinden ileri geliyordu. Gerçi günahsız D.P. li vatandaşları suçlamak doğru olmazdı. Başıboş kalmış bu oyların elbette ki kanalize edilmesi gerekiyordu. Ancak, bu faaliyet yıpratıcı, yıkıcı olmamalıydı. İhtilâlin ilkelerinin dışına çıkılmaması esastı. Bu yönden hareket, faydalı olacaktı.

Bakan fikrini söylerken, bol miktarda yuvarlak laf kullandı. Konuşması uzun sürmedi. Esasen, bir gün evvelki toplantıda işin ana hatları belirmiş, Çankaya Köşkünde salı günü aktedilen. Gürselin de katıldığı toplantıda durum aşağı yukarı belli olmuştu. Tahtakılıç konuşmasını bir gün evvelin havasına göre tanzime çalıştı. Aslında buna bir "izahat verme" demek doğru olmazdı. O da diğer Bakanlar gibi tanzim edilen dosya üzerinde fikrini söylüyor, ancak kendisinin bir siyasî partiye mensup olması ve o partinin de İleri gelenlerinden biri bulunması, konuşmasına bir özellik katıyordu.

O gün, Y.T.P. kurucularından Cahit Talas da aynı şekilde konuştu Çalışma Bakanına bakılırsa, zararlı faaliyetin önüne geçmek gerekti. Y.T.P. li Bakana göre A.P. sakim yoldaydı. Ama gaye nasıl temin edilirdi, nasıl bir formül bulunurdu, orasına pek karışmıyordu. Vazifenin, daha doğrusu sorumluluğun büyük kısmı M.B.K. ne düşüyordu. Y.T.P. li Bakan biraz "yan cebime koy** kabilinden laf etti.

A.P. nin başına bir kaza getirilmesine karşı açıkca vaziyet alan partili Bakan, C.H.P. li Cihat Baban oldu. Cihat Baban, partisinin Genel Başkanıyla son günlerde görüşme fırsatını bulmuş ve onun görüşünü öğrenmişti. C.H.P., demokrasi prensiplerinin dışına çıkılmasına kati şekilde aleyhtardı ve ortada işlenmiş suç varsa, bunun teşekküllere değil. işleyen şahıslara maledilmesine taraftardı.

Bakanlara hücum

Toplantı bittiğinde, ziyadesiyle canı sıkılan iki kişi vardı. Bunlar Kabinedeki iki M.B.K. üyesiydi. Sıtkı Ulay ve Fahri Özdilek A.P. probleminin büyült yükünü M.B.K nin çekeceğini anlamışlardı. Bir karara varmak şöyle dursun, Bakanlar Kurulu adamakıllı bir görüşü bile tam mânasıyla tesbit etmekten uzak kalmıştı,

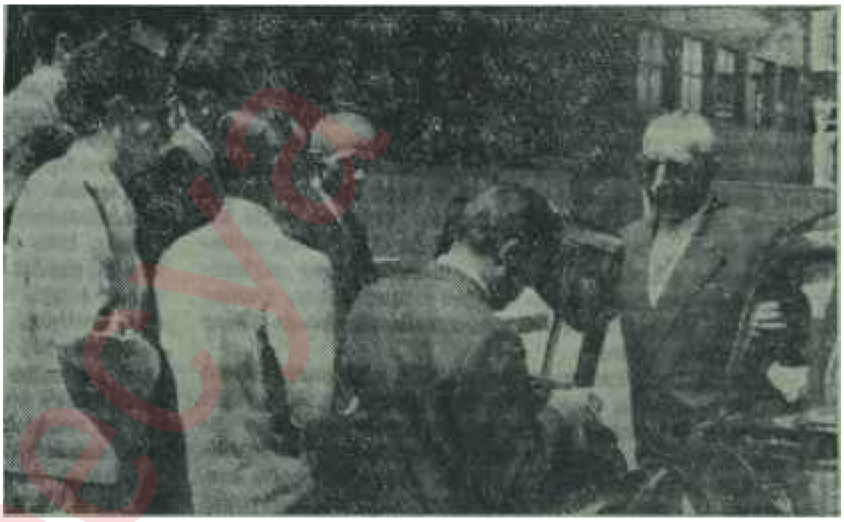
Saat 13 sıralarında Başbakanlığın önü her günkünden daha hareketli ve bereketli oldu. Birden, kırmızı plakalı otomobillerin homurtusu duyuldu. Arabalar, sahiplerini âdeta kurtarmağa koşuyorlardı. Süratli manevralarla kapıya yaklaştılar. Merdivenlerde görülen Bakanlar, aynı süratle otomobillere atladılar. Amaç, saatlerdir kendilerini bekleyen gazetecilerden kurtulmaktı. Bun da kısmen muvaffak da oldular. Tahtakılıç ile Sarper, etraflarını saran gazetecilerden bir punduna getirip sıyrılarak makam arabalarına binerlerken, söylenecek hiç bir şeyleri olmadığını belirttiler. Zira, içerde öyle karar verilmişti. Üstelik Bakanlar, teker teker çıkarlarsa daha kolay yakalanacaklarını bildiklerinden hep bir arada çıkmışlar ve hansünü M.B.K. ne bildireceğini belirtti. Bakanlar üçlüsünü taşıyan Mercedes köşeyi dönerken, basın mensuplarının elinde kalan sıfıra sıfırdı.

Başbakanlığı en son terkeden Fahri Özdilek oldu. Özdilek, merdivenleri aceleyle indi. Kapının ağzına yaklaşmış otomobiline kendini âdeta attı. Gazetecilere bir tek kelime bile söylemedi. Yüzü asıktı. Yorgun olduğu anlaşılıyordu. Kafasını bir şeylerin kurcaladığı açıktı.

Rapor

Bakanlar Kurulunu bu derece meşgul eden hâdise, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığının gönderdiği bir dosyayla başladı. Dosya, A.P. ile ilgili bazı faaliyetlerin iç yüzünü, tafsilâtını ve bunlara ait delilleri ihtiva ediyordu. Dosyanın büyük bir kısmını A.P. nin meşhur serdengeçtisi Ahmet Çiftçinin ifadesi teşkil ediyordu. Çiftçi bu ifadesinde A.P. ile olan yakınlığını ve faliyetlerini anlatıyordu. Zaten, ele geçirilen ve ancak bir kısmı Örfi İdarece basına verilen beyanname taslağında durum açık açık izah ediliyordu. Çiftçinin A.P. ile ilgisinin kesilmediği belirtilmekte ve bunun delilleri -bir kısmı fotoğraftır- dosyada bulunmaktaydı. Çiftçi de ifadesinde bunu inkâr etmiyor, A.P. ileri gelenlerinin tersine, adı geçen partinin bir neferi olduğunu apaçık söylüyordu! Böylece, meselelerin büyük bir kısmı su yüzüne çıkıyordu. Çıkıyordu ama, tutulacak yol asıl şimdi çıkmaza girmişti...

İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı tarafından tanzim edilen dosya, aslında A.P. mensuplarının, daha

Başbakanlık önünde bakanlar ve gazeteciler
Terleyenle terletenlerin sohbeti

gisine koşacaklarını şaşıran basın mensuplarının elerinden kolaylıkla kurtulabilmişlerdi. Buna rağmen, Basının samimi dostu Sarper, otomobiline binerken Tahtakılıçı işaretle:

"— Haberler bunda" diye işaret çakmaktan geri durmadı.

Tahtakılıçı elinden kaçıran basın mensupları bu defa Ulay - Baydur - Kurdaş üçlüsüne atıldılar. Kurdaşın şâhâne Mercedes'ine sıkışan üç Bakan gülümsemeğe çalışıyorlardı. Hele Ulayın, sıkıntısını belli etmemek için çok uğraştığı gözden kaçmıyordu. M.B.K. üyesi Bakan, derde şifa olacak tek kelime dahi söylemedi. Sadece, toplantıya öğleden sonra Çankaya köşkünde devam edileceğini ve ondan sonra Hükümetin, görü-

doğrusu bir emekli Generalin etrafında toplananların içyüzlerini, düşüncelerini ve hareketlerini ortaya koyuyordu. Çiftçinin Adalet Partisiyle ilgisi sabitti. A.P. ileri gelenleri, bu fanatik delikanlıyı bal gibi kullanmışlardı. Üstelik, mâhut beyannameden bal gibi haberliydiler. Gelgeldim, bir siyasi partinin kapatılmasının doğuracağı tepki, hükümet edenleri düşündürüyordu. Yatağında uslu uslu akan Demokrasi nehri, önüne çıkan bu engeli belli ki bertaraf edecekti. O halde, zecri tedbire lüzum yoktu,

Çankayada toplananlar

Dosyayı Hükümetin incelemesi geride bıraktığımız haftanın başında kararlaştırıldı. Nihai hükmü M.B.K. vereceğinden, Referandumdan sonra hukuken olmasa bile mânen yürürlüğe giren yeni Anayasaya göre de parti kapatma yetkisi Anayasa Mahkemesine tanınmış bulunduğundan mesele üzerinde sâdece bir görüş tesbiti gerekiyordu. Bakanlar Kurulunun meseleyle ilgili çalışmaları Devlet ve Hükümet Başkanı General Gürselin isteği üzerine başladı. Günlerden salıydı. Takvimler 8 Temmuz 1961'i gösteriyordu. Kırmızı plakalı otomobillerin süratle Çankayaya çıktığını görenler hemen tahmini yapıştırdılar: Çankayada bir toplantı yapılacaktı. Toplantı yeri itibariyle Gürselin de buna katılacağı anlaşılıyordu. Demek ki, önemli bir mesele alınacaktı.

Nitekim öğleden sonra başlayan toplantı fasılasız saat 18'e kadar devam etti. Hafif rahatsızlığı sebebiyle -bu günlerde tamamen iyileşmiş, hattâ perşembe günü ufak bir gezinti bile yapmıştır- birkaç gündür Başbakanlığa inemiyen Gürsel, Bakanları Köşke dâvet etmişti.

Çankayadaki Bakanlar Kurulu toplantısını ilk terkeden, Sağlık Bakanı oldu. Oldum olası, station - wagon tipi otomobili kırmızı plâkalı lüks Cadillac'a tercih eden mütevazi Bakan, yeşil renkli kamyonetiyle Köşkün kapısından yıldırım hızıyla çıktı. Onu iki siyah otomobil tâkip etti. Bu defa çıkanlar, Kurdaş ile Tahtakılıçtı. Daha sonra Baban ve Gökdoğan ile diğerleri Köşkü terkettiler. Bakanlar, doğrusunu söylemek lâzımsa, biraz keyifsizdiler.

Köşkü en son terkedenler, gene iki M.B.K. üyesi Bakan oldu. Özdilekin otomobili önde, Ulayınki arkadaydı. İki Bakan, sorulardan kaçmak için şoförlerine gaz pedalini işaret ettiler. Ne çare, talihleri yâver gitmedi. O sırada merasim yürüyüşüne çıkan Muhafız Alayı bandosu yolu tıkamıştı. Özdilek, basın mensuplarına Ulayı

Kulağa Küpe

Yağcılık

Bakın, şu Nihat Erimin teşbihine! Efendim, siyasi hayat var ya, onu şuma benzetirmiş: "Fabrikadan çok güzel hazırla - narak çıkmış, iyi torna edilmiş bir makine eğer lüzumu gibi yağlanmamışsa işlemez ve kısa zamanda dişlileri kırılır. Siyaset makinesinin yağı medeni usullerdir." (Bk. Yeni Sabah-7 Ağustos 1961).

Gürdünüz mü, adam nasıl iftiraya uğradı! Bani, bir mahkeme kendisini, hapse de değil, ama para cezasına mahkûm, ettiğinde Menderesin ayaklarına kapanmış, düşük efendiyle Şam baklavası teatisine başlamış, dört yıl sövdüğü adamı "Millet lideri" diye övmeye koyulmuş, onunla müşterek basın dâvaları açmış, onun müşaviri olup kargaları bile güldürmüş, kendisini dış vazifelere nasbettirmiş, sonra da bunları "medeni usullerdir" diye ve politika adı altında partisine yutturmaya kalkışmıştı..

Meğer adam, makine yağlıyormuş, canım!

işaret etti. Ulay ise, bütün ısrarlara rağmen tek kelime söylemedi. İşte, bilinen mesele konuşulmuştu! Bir karara filân da varılmamıştı.

Bandonun yolu açmasıyla, Ulayın 004 numaralı siyah otomobilinin fırlaması bir oldu. Sevimli General, sâdık dostlarına selâm dahi vermemişti Ne var ki, iş burada bitmedi. Gazeteciler Ulayı Başbakanlığın kapısında yeniden yakaladılar. Bu defa General kaçamadı. Bir iki kelime söylemek için duraladı. Ama söyledikleri derde şifa olacak şeyler değildi. Ulay:

"— Canım, o kadar sıkıştırmayın. Bilinen dosyayı tetkik ediyoruz" dedi.

Gazeteciler takıldılar:

"— Aman, ne bitmez dosya bu efendim!"

Ulay, yarım ağız gülümsiyerek:

"— Böyle kocaman dosya bir günde okunup bitirilir mi, çocuklar?" cevabını verdi.

Hakikaten o gün, İstanbul Örfi İdare Komutanlığınca tanzim edilen dosya şöylece bir gözden geçirilmişti.

O gün otomobiliyle Köşkü terketmiyen, daha doğrusu evi yakın olduğundan yürüyerek gitmeyi tercih eden bir Bakan vardı. Sarper, Köşkteki toplantıdan ağır ve sportmen adımlarla çıktı, serinliyen başkent havasım ciğerlerine doldura doldura Hariciye Köşküne doğru yürümeğe koyuldu. Ne yazık ki, kısa gezintisi sırasında kendisini yakalayan gazetecilerle şakalaşmaktan geri kalmayan sempatik diplomatın ağzından lâf almak kabil olmadı. Basın mensupları, Sarpere sordular:

"— Hava nasıl efendim?"

Sarper cevap verdi:

"— Hava mı? İyi.. Çok iyi.. İyi olmasa yürür müyüm?."

Gazeteciler başlarım sallayıp birer lahavle çektiler ve:

"— Meteorolojik havayı sormadık efendim, içerdeki havadan bahsediyoruz."

Sarper gene bozmadı:

"— İçerde mi? Haa, orada da iyi hava.." diye cevap verdi.

Ak saçlı diplomatın bundan sonra ağzım bıçak bile zor açabilirdi.

Perde kapanıyor

Kalın dosyanın mâcerasının birinci kısmı, geride kalan haftanın ortalarında, çarşamba günü bitti. O gün sabah Özdilekin başkanlığında aktedilen toplantıyı müteakip, bir kere daha Başkan Gürselle toplanılacak ve M.B.K. ne gönderilecek dosya hakkındaki hükümet görüşü tesbit edilecekti.

Öğleden sonraki toplantıya en geç giden Bakan, Sanayi Bakanı İhsan Soyak oldu. Bakanlıktaki bazı isleri dolayısıyla geciken Soyak, saat 16'ya yakın Köşke vardı. Esasen 15' de kararlaştırılan toplantı 16'ya alınmış, bu arada General Ulay, Milli Eğitim Bakanlığındaki sportif meselelerle ilgili bir toplantıda hazır bulunmuştu.

Gürselin başkanlık ettiği müzakereler bir hayli uzun sürdü. Ancak, tartışılan konu ve söylenen sözler artık hemen hemen aynıydı. Mesele hakkında yeni bir lâf etmek mümkün değildi. Parti kapatma oyunu, ne oy nıyanları, ne de seyredenleri memnun etmişti. Bu yönden hareketle Hükümetin görüşü tesbit edildi. A.P. kapatılmıyacaktı. Ancak sorumlulardan, suçu sabit görülenlerin adalet huzuruna sevki mümkündü. Böylece, demokrasi nehri mecrasına biraz daha yerleşecek, ağır, fakat temkinli akışı daha da düzelecekti.

Bakanlar, toplantıyı keyifli ter» kettiler. Bir gün önceki o endişeli a-

M. İhsan Kızıloğlu

En Hayırlı Tavsiye

Bir Büyük Elçinin, temsil ettiği devletin iç işleri hakkında gazetelere, elçi sıfatıyla vazifelendirildiği hududun dışında beyanat vermesi ne görülmüştür, ne de işitilmistir. Böyle bir davranış, ekzantrik Muharrem İhsan Kızıloğludan gelmiştir. Şimdi denilecek ki: "Peki ama, Muharrem İhsan Kızıloğlu gibi bir Büyük Elçi görülmüş, işitilmiş midir ki?."

O da doğru!

Vatikanda Türkiyeyi temsil eden bu zat, kendisini ziyaret eden Cumhuriyet yazan Cevat Fehmi Başkuta, yayınlanmak üzere, şayanı hayret fikirler beyan etmiş bulunuyor. Üstad, partilerin bugünkü davranışlarını beğenmemektedir. Üstada bakılırsa, rejim aleyhtarı hareketlere de fazla ehemmiyet verilmemelidir. 14'lerin avdeti meselesine gelince, bu üstad için bir "hariciye kadro meselesi"dir! Nihayet üstad -ki, adaylığını muteber Memleketçi Partiden koyacağı bu partinin Ur sözcüsü tarafından resmen açıklanmış, daha doğrusu Papa Hazretlerine müjdelenmistir- bir buçuk yılın muhasebesini da, ancak dehasından beklenilen Ur olgunlukla yapmakta, seçimlerden sonra alınacak tedbirler hakkında parlak fikirler beyan etmekte, C. H. P. aleyhtarı olduğu hususundaki söylentileri cevaplandırarak İnönüye de her halde pek istifade edeceği tavsiyelerde bulunmaktadır!

Kızıloğlu bu saçmalarla bir tek fayda sağlamıştır: Büyük Elçiliğin bir meslek olduğu ve gelişigüzel herkesin bu sıfatla oraya buraya gönderilmemesi gerektiği gerçeğini açık tekilde gözler önüne sermiştir. Bir Büyük Elçi, hangi hakla, temsil ettiği devletin iç meseleleri hakkında, bir Yüksek Hakem edası içinde fikir söyleyebilir, lütfen bildirilir mi? Şimdi, düşününüz: Bir Fransız Büyük Elçisi, memleketindeki siyasi cereyanlar hakkında demeç veriyor ve siyasi partilerin tutumunu beğenmediğini açıklıyor. Bir Amerika Büyük Elçisi Kennedy'nin Küba politikasını tenkit ediyor. Bir İngiltere Büyük Elçisi, Daily Express'e Winston Churchill'in ne yapması gerektiğini anlatıyor. Böyle elçileri, hiç bir devlet, bir tek an yerinde tutman ve ilk vasıtayla geri döndürür.

Ekzantrik Kızıloğlunun, kendini bu şekilde, yani *bir* Büyük Elçilikle mükâfatlandırması -nenin mükâfatı, yarabbi?- işin ta başından itibaren pek çok çevrede hoşnutsuzluk yaratmıştır. Bu çevrelerin başında, Türk Silâhlı Kuvvetleri gelmektedir. Hiç bir fütur duymadan, "Ben yurt içinde vazife kabul etmem, ancak dışarıya tayinimi isterim" diye beyanat verecek kadar hafif Kızıloğlu son marifetiyle okun yaydan çıkmasına sebep olmuştur. Böyle bir davranış, diplomasi usullerinde yoktur. Kızıloğlu, ihtimal ki bu usullerin tamamile yabancısıdır. Ama o takdirde, Büyük Elçi pâyesiyle Vatikanda işi nedir?

Üstadın demecinin son paragrafı "Yarınki iktidar partisine tavsiyeler" arabaşlığım taşımaktadır. Bu tavsiyelerin en hayırlısı şu olacaktır: Yarınki iktidar partisinin aklı varsa, beni ve benzerlerimi derhal geri alır!

damlar sanki aynı kimseler değillerdi. Hele ak saçlı Dışişleri Bakanı, âdeta uçuyordu. Otomobiliyle Köşkten ayrılırken, kendisine merakla bakan basın mensuplarına eliyle yaptığı işaret, neşesinin delili sayıldı. Sarper, eliyle:

"— Neler konuştuk, neler!" dercesine bir işaret sarkıttı.

Bunu. yaparken bir de gevrek kahkaha attı. .

Meşhur dosya haftanın sonlarında, Hükümetin de görüşü eklenerek M.B.K. ne gönderildi. Komite üyeleri, mesele üzerinde düşünmeye, istişareler yapmaya zaten vakit bulmuşlardı. (Bk. YURTTA OLUP BİTENLER - "Demokrasi") Onların da temayülü, parti kapatma gibi bir yola sapıp aynı politikanın başka şampiyonlarının ekmeğine yağ sürmemekti. Bir takım kimselerin politika dışı tutulması gibi yersiz bir fikir de Komitede bertaraf edilince, bir ara bulutlanan huzur güneşi tekrar parladı.

Madalyonun öteki tarafı

Başkentte bu faaliyet devam eder ve A.P. hem umumi efkarı, hem kudret sahiplerini bu derece meşgul ederken bir mesleğin mensupları, madalyonun iki tarafını birden seyredebildiklerinden bambaşka fikir sahibiydiler. Bunlar, gazetelerin siyasi parti muhabirleriydiler. Siyasi muhabirler hem Gümüşpalayı. hem onun etrafında toplananları yakinen tanıma fırsatı bulduklarından, bizde kahramanların nasıl ucuza yaratılıverdiğini düşünmekten kendilerini alamadılar. Bu adamın vs öteki figüranların devletin başlarını bir an için dahi olsa meşgul edebileceğine inanmak hakikaten güçtü. Ama gerçek, maalesef buydu. Bizzat yaratılan bir sahte heyûla zihinleri işgal ediyordu.

Heyulanın sahtelik derecesi, bitirdiğimiz haftanın ortalarında Ur gün, siyasi muhabirlerin bir defa daha gözüne çarptı. O gün Cağaloğlunda Atatürk caddesindeki A.P. nin köhne il merkezinin bir odasında genç bir muhabir. 150 santim ötesindeki A.P. Genel Başkanına şöyle dedi:

"— Paşam, Genel İdare Kurulunuzun çalışmaları, A.P. hakkındaki tahkikat dosyasının Ankarada incelenmesinin bitmesine intizar etmeniz dolayısıyla mı uzamaktadır?"

Koyu bej elbisesine hiç te uymayan bir kravat takmış Gümüşpala, ela gözlerini kırpıştırarak cevap vermeğe koyuldu:

"— Genel İdare Kurullarında, aralarında ihtilâf çıkmış. Anlaşamayınca istifa edip bize gelmişler. Biz de sayın Devlet ve Hükümet Başkanının..."

A.P. Genel Başkan Yardımcılarından ve Basın Sözcüsü sokulgan doçent Dr. Cevdet Perin:

"— Paşam, galiba suali yanlış anladınız" diyerek yüksek sesle liderinin sözünü kesti.

İkaz üzerine Gümüşpala durdu ve genç muhabir sualini tekrarladı. Çelimsiz lider, sigaradan sararmış eksik ve gayrimuntazam dişlerini göstererek güldü ve:

"— AKİS mecmuası, benim için yüzde 25 sağır ve ikibuçuk numara miyop demiş. Suallerinizi ona göre sorun. Bu adanı gazeteci mi, yoksa göz ve kulak mütehassısı mı? Aranızda- AKİS'in temsilcisi var mı?" diye sorunca, ahşap odayı dolduran "basın mensupları kahkahayı bastılar. Zira duymadığı sualin sahibi AKİS'in

Fahri Özdilek

Ses seda yok

muhabiri, hem de Gümüşpalanın alındığı anlaşılan satırların yazarıydı. Doktorluğu filân yoktu ama, gözleri ve kulakları hakkındaki malûmatı, bizzat Gümüşpaladan almıştı.

A.P. Genel İdare Kurulu, İstanbulda, bitirdiğimiz hafta perşembe günü s**ona e**ren ve fâsılasız bir hafta devam **eden** toplantılar yaptı. Aşağı yukarı **49 saat** çalışan Genel İdare Kurulu, toplantılarını hemen hemen **tam** kadro ile yürüttü. Sâdece Nihat Su, Ankarada, Genel Merkezde nöbetçi bırakılmıştı. 21 kişilik Genel İdare Kurulu, kapısını içten kitleyerek, İl Merkezinin sahibi bulunan Tahsin Demirayın özel çalışma odasında faaliyet gösterdi, teşkilât ve propoganda işleri, mali meseleler, yaklaşan genel seçimler ve dolayısıyla aday yönetmeliği üzerinde durdu.' Bu arada M.B.K. ve Hükümete, 23 daktilo sayfası uzunluğunda ve A.P. nin, kuruluşundan 4 Ağustos 1961 tarihine kadar takip etmiş olduğu politikanın izahını ihtiva eden bir muhtıra hazırladı ve özel ulak - taahhütlü olarak Sirkecideki Merkez Postanesine verdirdi. M.B.K. ve Hükümetin talebi üzerine gönderilen muhtırada, tabiatiyle A.P. nin mâsumiyetinden ve mensuplarının melekler kadar saf, evliyalar kadar temiz olduğundan bahsediliyordu!..

Talihsiz bir sefer

Gümüşpalanın son İstanbul seferi, basınla münasebetleri bakımın- fevkalâde talihsiz oldu. Zira, İstanbul gazetelerinin cefakâr iç politika muhabirleri, Gümüşpalayı daha yakından tanımak fırsatım buldular. Gümüşpalanın, daha şimdiden, gazetecileri sevmediği bir vâkıadır. Lekeli etrafı, basın mensuplarına, "Adamı ürküttünüz, sizden korkuyor" diye haleti ruhiyesi hakkında izahat vermektedir. Basın sözcüsü yardımcısı Kâmuran Evliyaoğlu da tafrafuruşlukla şöyle konuşmaktadır:

"— Paşa politikayı bilmiyor. Daha acemi. Bu kadarı da iyi. İki - üç sene içinde o da yetişir."

Pala Paşa, gazetecilerden umacı görmüş gibi kaçmaktadır. Beğenmediği bir sual sorulduğu zaman çocuk gibi küsmekte, arkasını dönmekte veya samimi olunmasını istemektedir! Zaten üstüste kırdığı potlar dolayısıyla, ipleri elinde tutan Genel İdare Kurulu üyeleri de biçare lideri gazetecilerle temas ettirmemektedirler. Suallerin yazılı olarak sorulması istenmekte ve cevaplar bazı Genel İdare Kurulu üyeleri tarafından gizlice hazırlandıktan sonra altları Gümüşpalaya imzalattırılmakta, sonra dağıtılmakta veya EMİNSU'cu dört yıldızlı Generale okutturulmaktadır. Gümüşpala fevkalâde sıkıştığı zaman da, "şerefli Türk Silâhlı Kuvvetlerindeki 45 yıllık hizmet" paravanası arkasına kaçmaktadır.

İstanbul İl Başkanı Muhittin Güvenin Hilton Otelinde, 18 ilçede teşkilâtın tamamlanmış olması münasebetiyle verdiği "iyi niyet kokteyli"nde de, Gümüşpalaya huzur ve rahatı haram eden gene gazeteciler oldu. Bosfor Terasta verilen 400 kişilik kokteyl, işletmeye açıldığı 1955 tenberi cakalı Hilton Otelinde düzenlenen en kalitesiz toplantı vasfına hak kazandı. İstanbul şehri protokolüne dahil zevattan, 15 dakika kadar kalan Birinci Ordu ve Örfi İdare Kumandanlığı temsilcisi Kurmay Albay Vahit Gürkan hariç, hiç kimsecikler yoktu. C.H.P. ve .Y.T.P. özür beyan etmişlerdi. Ortalarda göze çarpan, eski D.P. nin "eser"lerini gezip görebilmek için düşük Başbakandan otomobil dövizi talep etmesiyle şöhret yapan fıkra yazarı **Ord,** Prof, Dr. Sabri Esat Siyavuşgildi. Geriye kalanlar, kılıksız - kıyafetsiz, ikinci sınıf kimseler, eski D.P., yeni A.P. mensuplarıydı. Tecrübeli iç politika muhabirleri için çehrelerin hepsi âşinaydı. İnsanın, bir çoğuna "merhaba" diyeceği geliyordu. A.P., nereden ne dökülmüşse, ona kucak açmıştı. Meselâ bir zamanlar Parkotel kapılarında düşük Başbakan için pusuya yatan Adananın yanar döner siması Cavit Oraldan tutun, pek itibar gören azılı eski D.P. li ve İzmit'"

Sıtkı Ulay

Gülen adam

Süreyya Sofuoğluna kadar bütün belirli tipler oradaydılar. Ama sorarsanız hepsi de, 1946 ruhunu taşıyan eski D.P. liydiler!..

Gümüşpalanın, A.P. nin kurulduğu bütün illerin Başkanlarının da dâvetli bulunduğu gövde gösterisi mahiyetindeki kokteyle azimli geldiği kısa zamanda anlaşıldı. Kararlıydı, kızmıyacaktı. Gazetecilere:

"— Bana sinirli demişsiniz. Bakın, gülüyorum" diye lâf attı.

Civar vilâyetlerden gelen A.P. lilere takdim ediliyor, Hilton Otelinin buzdan' hususi surette hazırlattığı A. P. rümuzunun önünde pozlar vererek bol bol resimler çektiriyordu. Çehresine, o kendine has sevimsiz ve sabit

tebessümünü takıyor ve bir köŞeye çekilerek:

"— Bize her zaman hücum ediyorlar. Kuşatılmamak için kendimi emniyete aldım" Şeklinde İnciler savuruyordu.

Gümüşpalanın feveran etmesi için, bir genç gazetecinin. Genel İdare Kurulunun teşkilâta gönderdiği ve Anayasa oylamasında kullanılan "Hayır" oylarının tahlil edilip, genel seçimlerde A.P. ne ne dereceye kadar faydalı olacağının bildirilmesini isteyen gizli tamimini bahis konusu etmesi kafi geldi. Daha sonra Pala Paşa hiçbir suale cevap vermedi.

Eğlenceli sahneler

Müteşebbis İl İdare Kurulu, kokteyle 400 kişinin geleceğini hesaplamış ve Hilton Oteliyle adam başına 25 liradan anlaşmıştı. Mamafih daha sonra, nümeratörün kaydettiği fazlalıklarla birlikte, parasızlıktan şikâyet eden ATP., hem de sâdece İstanbul teşkilâtı olarak Hilton Oteline tam 10 bin 350 Ura ödedi. Değirmene suyun nereden geldiğini hesaplayanlar zengin D.P. kuyruklarım hatırlamaktan kendilerini alamadılar. Kapıdan giren aç gözlüler doğruca açık büfeye saldırdığından, kısa zamanda yiyecek ve içkilerin hepsi sömürüldü. 18 - 20 arasındaki kokteylde, büfenin 19.20'de kapatılması zarureti hasıl oldu. İçkiler yerliydi ve en fazla istihlâk olunan, tabiatiyle rakıydı. "İyi niyet kokteyli"nde hazır bulunanları yakından müşahede edebilenler, uzak ta olsa. Adalet Partisinin iktidara geçmesi halinde memleketin durumunu düşünerek ürperdiler ve dehşete kapıldılar.

Kokteylin en eğlenceli olayı, sarhoş bir A.P. linin gelip te orta boylu ve sert hatlı esmer Gürkana, hangi ilçeye mensup olduğunu sorması oldu. Sivil kıyafetli Kurmay Albay tiksinti ile tersliyerek:

"— Ben Birinci Ordu ve Örfi İdare Kumandanını temsil ediyorum" dedi.

Gazeteciler, uzun zaman zihinlerini kurcalıyan bir suale, gene mâhut kokteylde cevap buldular. Gümüşpala birine benziyordu ama, kime? Birisi pat diye ortaya atınca, hepsi rahatladılar: Tamam, merhum Peyami Safaya!

Pala Paşanın çarşamba günkü basın toplantısı da, tahammül gösteremediği gazetecilerle her teması gibi, gene bir kavga ile sonuçlandı. Bütün patırtı, Gümüşpaladan, neden idam mahkûmu Ahmet Çiftçiyi savunur gibi konuştuğunun sorulmasından çıktı. Damarlı kahverengi gözlüklü ve yakasında altından bir A.P. rozeti taşıyan başarısız politika stajiyerinin zıvanadan çıktığını farkeden Genel İdare Kurulu üyeleri hemen cankurtaran simidini attılar. Yardımcısı EMİNSU'cu Tümgeneral Necini Ökten, yanına sokulup:

"— Paşam, karar safhasına geldik, arkadaşlar sizi bekliyorlar" dedi ve "lider"i aldı götürdü.

Gümüşpalanın boşluğu, bilhassa dış politika ve iktisadi konulardaki suallerde ortaya çıkmaktadır. Gazeteciler keşfettikleri bu madeni islemeğe başlayınca, bir heyet tarafından cevaplandırılması için suallerin bir gün önceden yazılı olarak verilmesi âdet haline getirilmiştir. Saçları kırlaşmağa başlıyan Gümüşpalaya sorulan suallerden biri de, kaç yabancı lisan bildiği olmuştur. Yazılı cevap aynen şöyledir:

"— Bir yabancı lisan. Orta derecede fransızca."

Uzun bir süredir kudret sahiplerim meşgul eden ve Devlet Başkanıyla karşılıklı tartışan adamın bu adam, teşekkülün bu teşekkül olduğu düşünülürse gülmek mi, yoksa ağlamak mı gerektiği hususu bir önemli sual haline gelmektedir.

C.H.P.

Heyecanlı ve gergin kongre

(Kapaktaki politikacı)

Bitirdiğim haftanın sonlarında, cumartesi günü, İstanbulun meşhur İstiklâl caddesinin en mûtena yerlerinden birinde bulunan Atlas sinemasının soğutma tertibatile mücehhez ferah salonları son derece heyecanlı ve gergin geçen bir kongreye şahit oldu. O gün C.H.P. İstanbul teşkilâtının mûtad yıllık kongresi yapılmaktaydı.

Sinemanın geniş salonunu dolduran ve mütemadiyen terlerini kurulayıp ellerindeki gazetelerle yelpazelenen kalabalık, salonun arka kapısından giren son derece şık, kır saçlı, kır bıyıklı adamı ayakta alkışlarken saatler 14'ü göstermekteydi. Bütün delegeler tarafından sabahtan beri beklenmekte olan Genel Sekreter gelmişti. Salonun ön sıralarındaki yerine gečinceye kadar alkış devam etti. Öğleden evvel verilen bir takrir gereğince, tenkitler faslında genel konuşmaların yapılmaması karara bağlanmıştı. Başkanlık Divanı, sıhhi durumunu nazarı itibara alarak, Aksalın bir an önce konuşmasını mümkün kılacak bir takriri delegelerin oylarına sundu. Takrir alkışlarla kabul edildi ve Aksal kürsüye geldi. Bir taraftan flâşlar parlar, muhabirler kalemlerini oynatırlarken, bir taraftan da bir teknisyen konuşmayı banta almağa çalışıyordu.

Aksal konuşmasında, Genel olarak, C.H.P. nin çalışmalarından bahsetti. Kongrelerin ne derece olgun ve faydalı bir hava içinde geçmekte olduğundan bahisle, esas rotanın on gün sonra yapılacak kurultayda tesbit edileceğini belirtti. Konuşması ilgiyle tâkibediliyordu. Bir ara:

"— C.H.P. düşmanlığını hazırlayanlar, D.P. devrinin acı günlerine katılmış ve o günlerin havasından kendisini kurtaramamış olanlardır. Biz, C.H.P. olarak bugün parti kapatılması fikrinin karşısındayız" dediğinde, salonda şiddetli bir alkış yükseldi.

Oğuz Oran, Ekrem Özden
Bir Kravatsız bir Kravatlı

Daha sonra Aksal, C.H.P. nin iktisadî tutumundan bahsetti ve eski günlerin "fabrika mı, hürriyet mi?" sloganıyla vatandaşlara düşükler devrini hatırlatmıyacaklarını söyledi. Aksal konuşmasını bitirip yerine döndüğünde lüks sinema salonu âdeta alkıştan sarsılıyordu.

Aksal yerine henüz oturmuştu ki, salonun arka taraflarından cılız bir alkış daha duyuldu. Zamanını iyi âyarlıyamamış olan Gülek, etrafında tayfası olduğu halde salona giriyordu. Gülekin de gelmesiyle taraflar tam manasıyla belirmiş oldu. Biraz sonra, bir Gülekofil tarafından Divana verilen takrirde Aksalınkine benzer bir mâzeret ileri sürüldü. Efendim, Gülek pazar günü yapılacak Diyarbakır ve Mardin kongrelerine dâvet edilmişti ve gitmesi gerekiyordu. Madem ki Aksal konuşmuştu, Gülekin de mutlaka kürsüye sıkarak arz-ı endam etmesi şarttı!

Başkanlık Divanının yerinde ika--ına rağmen takrir, daha sok dinleyicilerin tasvipleriyle kabul edildi ve Gülek kürsüye geldi. Konuşmasına, kürsüye sıkmasını mümkün kılan delege arkadaşlarına teşekkür etmekle başladı ve C.H.P. nin şahıslarüstü bir parti olduğunu belirterek devam etti. Daha sonra İsmet İnönünün Atatürkten sonra gelen en mümeyyiz şahsiyet olduğunu söyledi. Bir ara sesini yükselterek:

"— Nasıl Atatürkçülük varsa, C.H.P. yok, C.H.P. cilik vardır, İnönücülük vardır" dedi.

Salonda ve bilhassa dinleyiciler arasında alkışlayanların sayısı bu sözler üzerine birazcık arttı ve Gülek te muradına -kısmen de olsa- nail olmuş oldu.

Sosyal gazetenin oportünist patronu Gülekin, bir ara aşka gelerek, C.H.P. nin Altıoku değil, altı kazığı temsil ettiği şeklinde sözler sıktığını ve hattâ bu dedikoduların altıokun değiştirilmesi teklifine kadar vardırıldığını söylemesi üzerine salon karıştı ve uğultu halinde:

"—Bunu sen teklif ediyordun!" sesleri yükseldi.

Gülek konuşmasını bitirip yerine dönerken, salona girerkenki alkışı bile bulamadı. Zira delegelerin çoğu salonda kulis faaliyetiyle meşgul bulunuyordu.

(Kongrenin açılışı

O gün saatler sabahın 10 unu gösterdiği sırada beklenen kongre, İstanbulun sempatik il Başkanı Ali Sohtorik tarafından açıldığında salonda bir tek boş yer bulmak kabil değildi. İstanbulun dört bir tarafından gelen delegeler, çek erken saatlerde karargâhlarını Atlas sinemasının kulislerinde kurmuş ve malûm hiziplerin malûm mücadelesini kulise indirmiş bulunuyorlardı. Meselenin evveliyatı bilindiğinden, bu Hareketli gruplaşmalar pak yadırganmadı.

Sohtorik mikrofon başına gelince salonda coşkun bir alkış başladı. Heybetli hali ve sempatik gülüşüyle Sohtorik evvelâ kongreye gelen delege arkadaşlarına teşekkür etti ve sonra temennilerine geçti. Bilhassa arkadaşlarından "Kongrede vekar ve sükûnet! hakim kılmaları" ricasında bulundu ve;

M E T O D

Ne Ahmedi, ne Mehmedi tanıyan bir kimsenin bir metodu Ahmet kullanınca "Yuh" diye bağırması, aynı metodu Mehmet kullanınca ise "Yaşa! diye alkış tutması düşünülebilir mit Dün radyolarda küfür ediliyordu ve bu, milletten tasvip görmüyordu. İnönü o zaman bin defa söylemiştir: Bu millet, devletin radyosundan müdafaasız kimselere küfür edilmesini asla kabul etmez! İnönünün bu ikazına gülündü, hattâ ikaz yayınların tesirinin delili sanıldı. Öyle ya, küfürlü hücumlar İnönüyü öyle derininden yaralamıştı ki, işte feryada başlamıştı. O halde, devam! Böyle yayınların saati geldiğinde herkesin radyosunun düğmesini çeviriverdiğinden habersiz, Somuncuoğlu Radyosu diye bilinen radyo küfürlerinin, tecavüzlerinin dozunu arttıra arttıra bağırdı, çağırdı. Tâ, İhtilale kadar!

Gariptir, İhtilâl, en kuvvetli devrinde devletin radyosunda ağzını bozmadı. O kadar ki, ilk gün Sayarla Menderesten "Sayın Bayar", "Sayın Menderes" diye bahsedildi ve kendilerinin emniyet altına alındığı bildirildi. Haydi, o aşırı nezaket ilk günün bir politik zarureti sayılsın. Ama daha sonra da, devletin radyosu, belki gözden kaçmış bir kaç istisnanın dışında, ağırbaşlılığından bir fedakârlık yapmadı.

Aradan zaman geçti. Zaman geçti ve memleketin şartları bambaşka şekiller aldı. Vatandaşın temayülleri, hisleri, endişeleri, meseleleri, düşünceleri değişti. İhtilâl, günün dâvası olmaktan çıktı. Alevli duygular, ateşlerinden kaybettiler. Aaal Somuncuoğlu Radyosu, Baban Radyosu adı altında hortlayarak vatandaşın karşısına çıkıverdi. Burhan Belgeyi pek hatırlatan bir şımarık çocuk edası, devletin mikrofonuna gelip yerleşti. Hem de ne zaman ? Hücum ettiği kimselerin duruşmaları son safhaya geldiği ve Adaletin, sözünü söylemek üzere bulunduğu sırada! Bu yayınların adı, artık "Milleti soyanların, soydukları millete teşhiri"dir. Neye dayanılarak konuşulmaktadır ? Hakim önüne çıkması için hazırlanılmış, fakat hakim önüne çıkmamış ve çıksaydı alınacak neticesi meçhul dosyalara..

*Hayır, milletin nabzı biraz yoklanırsa, İhtilâlden bunca ay sonra bu davranışın kütle psikolojisiyle zerrece ilgisi bulunmadığı hemen görülür. İhtilâl öyle bir devreye gelmiştir ki, artık ithamların sâdece mahkeme İlâmlarından ibaret bulunması zarureti vardır. Bu zaruret gözönünde tutulmaz, "Köylü bundan anlar" kalkanının arkasında yer**sis,** zamansız, faydasız küfürler sıralanırsa, itham bolluğu karşısında gerçek suçlular teşhir olunmaz, mahkeme ilâmlarının tesiri kaybolur. Halbuki şu anda, bu ilâmlara milletin yürekten itibar etmesine şiddetle muhtaç bulunmuyor muyuz*

Gerçek, kim tarafından kime küfredilirse edilsin, bu milletin devlet radyosundan sövme İşitmeye tahammülü olmadığıdır. Geçen devirde bu söylendiğinde, efendinin şaklabanları ellerini uğuşturmuşlar "Tabii, gördünüz mü nasıl tesir ediyor ?" diye kendilerine övünme payı çıkarmışlardır. 8u devirde de aynı yolun yolcuları yok değildir. Onlar da, ötekilerin silâhlarıyla kendilerini koruyacaklar, ikaz edenleri suçlamaya kalkışacaklardır.

***Acaba,** kulakları tıkamak, gerçeklere sırt çevirmek, başkasında kusur sayılan davranışların insanın kendisine pek yaraştığım sanmak bizim cemiyetimizin bir "İktidar Hastalığı" mıdır ? Düşününüz, radyolarda bize söğülürken feryat yükseltmemizin üzerinden ne geçti ki? Simdi biz, radyolar bizim elimizde diye, başkalarına aynı üslûpla sövmeyi mârifet sayıyoruz.*

" —Meseleleri aklı selim süzgecinden geçiriniz" dedi.

Bu sözler salonda başlangıçtaki gibi alkışlarla karşılandı.

Kravatsızların ilk hezimeti

Sohtorikin basireti dile getiren konuşmasından sonra gündeme geçildi. İlk olarak Kongre Divanı seçilecekti. İşte, kongrede bir Kravatlı - Kravatsız mücadelesi yaratılmak istendiği ve bunun ilk merhalesinin Kravatlılar tarafından kazanıldığı bu seçimlerle kendini belli etti. Doğrusu istenirse, Kravatsızlar ilk ravundu açık farkla aldılar. Gerilerde post seren ve Kravatsızları idare eden grubun bu seçimlere gösterdiği aday, C. H.P. nin Temsilciler Meclisi üyesi Muin Küleydi. Kravatlılar ise Küleye karşı genç bir avukatı aday göstermekle yetindiler. Kravatsızların Kongre Divanına Başkan adayı olarak çıkardıkları genç C.H.P. li,' 34 yaşındaki avukat Abdullah Vehbi Uğurdu ve C.H.P. Üsküdar İlçe Başkanı bulunuyordu. İlk olarak Muin Küley oya arz olundu, sonra da genç avukat Abdullah Vehbi... Netice genç avukatın lehinde tecelli edince, Kravatsızlar ilk mağlûbiyeti, yüklenmiş oldular. İkinci mağtûbiyet ise, İkinci Başkanlık seçimlerinde kaydedildi. Böylece Kravatsızlar, daha işin başından itibaren ayaklarının suya erdiğini hissettiler.

Aslında, işin idarecileri durumunda bulunan baş hizipçiler, Yaşar Keçeli ve Oğuz Oran, daha pek erken saatlerde sinema holünde paçaları sıvamışlardı. O saatlerde sinemanın tam kapısına bir de gazete müvezzi yerleşmişti. Sâdece Tanin satmakla vazifeli bulunan müvezzi, her önüne gelene bir Tanin uzatıyordu. Ne var ki, Gülekin sosyal gazetesine pek itibar eden yoktu.

Saat 11'e doğru arka tarafta bir gürültü koptu. Birden herkes geriye döndü ve gelenin Gülek olduğunu farketti. Sosyal gazetenin oportünist patronu Gülek pek keyifliydi. Durmadan ellerini sallıyor, alkış bekliyordu. Ne yazık ki, Sohtorikin daha fazla alkışlanması, bu alkış sevdalısını pek sarsmıştı. Kendisine ayrılmış olan yere gitmek için yolu uzatmayı tercih etti. Yol uzadıkça alkışlanacağını ümit ediyordu. Fakat evdeki hesap çarşıya uymadı ve Gülek umduğuyla değil, bulduğuyla yetinerek, yerine oturmak zorunda kaldı, bir daha da başını kaldırmadı.

. Şu satırların yazıldığı sıralarda İstanbul İl Kongresi kendisinden beklenen vekar ve olgunluk içinde devam etmektedir.

İşte, geride bıraktığımla haftanın sonunda başlayan İl Kongresiyle bir defa daha bir mesele teşrihe tâbi tutulmuş ve üzerinde kafa yorulmuş oldu. Bu, İl teşkilâtı içindeki Kravatlılar ve Kravatsızlar mücadelesiydi.

Yorgan ve kavgası

İstanbul kongresinin hazırlıkları çetin oldu ve uzun sürdü İstanbul teşkilâtını Ur zamanlar ikiye bölmüş olan Kravatlılar ve Kravatsızlardan arta kalanlar bu defa Genel Merkezin yanında ve karşısında yer almışlardı. Genel Merkezcileri Ali Sohtorik ve arkadaşları idare ediyorlardı. Genel Merkezin karşısındakiler ise Kasım Gülekin kuvvetini teşkil ediyorlardı. Gülek, evvelce Kravatsızları kendi etrafında topladığı gibi, bu defa da onlara, bir huruç için güveniyordu.

Geride kalan haftanın ortalarında bir gün İstanbulda, Binbirdirekte, Uğurlu Handaki yazıhanesinin 27 27 96 numaralı telefonunda bir suale cevap veren beyaz saçl: Ekrem özden:

"— İl Kongresine gelecek 546 delegeden ancak yüzde beşinin reylerini toplıyabilirler" şeklinde konuştu.

Aynı perşembe günü, fakat bir saat kadar sonra, Galatadaki Samsun - Karadeniz Otelinin minyon ve loş yazıhanesinde meslekdaşı Özdenin kanaatine karşı diyecekleri sorulan yuvarlak çehreli Oğuz Oranın verdiği cevap, sâdece, hem de iki eliyle nanik yapmak oldu.

İki avukattan yaşı elliyi geçkin birincisi, C.H.P. İstanbul teskilâtının Kravatlılar diye bilinen grubunun, nisbeten daha genç olan ikincisi ise, Kravatsızlar denen grubun başındaydı. Konu, 1957 denberi ilk defa olarak yapılan C.H.P. İstanbul İl Kongresinde grupların kudretlerinin mukayesesiydl. Ancak, gerçek ne Özdenin ileri sürdüğü kanaatte, ne de Oğuz Oranın, hem de iki eliyle yaptığı nanikteydi.

İsmail Rüştü Aksal
Yolu gösterdi

Aslında, C.H.P. İstanbul teşkilâtında hizipçilik, seçimler arefesinde bulunulmasına rağmen, memleket çapındaki gidişatın aksine, eski hararetini kaybetmiştir. Zira Kravatlılar ve Kravatsızlar gruplarının doğmasına, iktidardaki eski D.P. ile mücadelede uygulanacak metod üzerindeki anlaşmazlık sebep olmuştur. Kravatlılar fikirle ve yumuşak, Kravatsızlar ise sert bir mücadele taraftarıydılar. Ne var ki, eski D.P. nin başaşağı edilmesiyle sebep kaybolup gitmiş, fakat hizipler, daha ziyade uzun ve kıyasıya bir çekişmenin yarattığı şahsi antipatilerin tesiriyle yerlerinde çakılı kalmışlardır. Bundan Gülek faydalanmaya kalkışmış ve Kravatsızları Genel Merkeze karşı Ur grup olarak tutmaya çalışmıştır. Şimdi Kravatlılar, Kravatsızları oportünizmle itham etmekte, C.H.P. iktidara geldiği takdirde, eski D.P. zihniyeti ve usûlleriyle çalışacaklarını ileri sürmektedirler. Kravatsızlar da, Kravatlıları, inhisarcılık, halka inememek, katılık, hareketsizlik ve 'takım zihniyeti taşımakla suçlandırmaktadırlar. İddialarına göre, Kravatlılar Kravatsızlara üvey evlât muamelesi yapmaktadırlar!

İstanbul C.H.P. teşkilâtı, Kadıköy ve Zeytinburnu hariç, 18 ilçenin de kongrelerini patırtısız, hâdisesiz tamamlamıştır. Zeytinburnu İlçe Kongresi muazzam gürültüler içinde iki defa yapılmış, fakat ikisinin de iptali gerekmiştir. Zeytinburnundaki keşmekeş mahallidir ve bir Kravatlılar - Kravatsızlar ihtilâfı mahsulü değildir. Falsolu sesler, 70 Un nüfuslu kozmopolit bir çevrede, iktidarı ufukta gören ve gemilerini yürütmek için ilçe çapında C.H.P. teşkilâtına hakim olma sevdasına kapılan bir takım menfaatpereslerden çıkmaktadır. Böyle mazileri karanlık ve bozuk zihniyetli kimseler, C.H.P, ileri gelenleriyle yakınlık kurmak geri düşüncesiyle, İl Kongresi delegeliğini fazlasıyla mühimsemişlerdir.

Zeytinburnunun, seviyeli İstanbul C.H.P. teşkilâtında sırıtması üzerine, müteşebbis İl İdare Kurulu kolları sıvamış ve bir Tahkikat Komisyonu kurarak meseleyi incelemiş ve zecri tedbirler almıştır. Neticede İl Haysiyet Divanına sevkettiği beş Zeytin-

burnulu C.H.P. liyi, ikisini temelli, üçünü de birer sene için olmak üzere ihraç ettirmiştir.

Fakat, cezalandırılanların itirazları varit görülmüş ve kararlar bozulmuştur. İl Haysiyet Divanı şimdi, kararında ısrar etmektedir. Üçüncü ve nihai Zeytinburnu İlçe Kongresi evvelki pazar günü yapılmış, müteşebbis İl İdare Kurulunun olağanüstü ihtimamı sayesinde sâkin cereyan etmiş ve Kravatlılar, kıl payıyla yeni bir zafer kazanmışlardır.

Keçiboynuzu ve bal

Tarafsız Abdurrahman Arslan hariç, 11 sandalyalık müteşebbis İl İdare Kurulunu elerinde tutan Kravatlılar, 8 delegeli Yalova, 12'şer delegeli Silivri ve Çatalca, 32 delegeli Beşiktaş, 42 delegeli Kadıköy ve 15 delegeli Sarıyerde -Oranın bölgesidir- ekseriyeti Kravatsızlara kaptırmışlardır. Buna mukabil 105 delegeli Fatih, 55 delegeli Eminönü, 62 delegeli Beyoğlu, 36 delegeli Şişli ve daha bazı ilçelerde Kravatlılar hakimiyet sağlamışlardır. Mamafih ne Kravatlılar, ne de Kravatsızlar, İlçe İdare Kurullarını değilse bile, İl Kongresi delegelerini blok halinde taraftarlarından çıkaramamışlardır. Nitekim bitirdiğimiz haftanın sonunda, çalışmalarına devam etmekte olan İl Kongresinin 547 delegesini ilçeler, son genel seçimde C.H.P. için toplıyabildikleri her 500 oya bir kişi hesabıyla Atlas sinemasına göndermişlerdir. 547 kişiye, otomatik delege sıfatını haiz 18 İlçe Başkanı ile, İl İdare Kurulu, İl Kadın Kolları İdare Kurulu ve İl Gençlik Kollan İdare Kurulunun onbirer kişilik kadroları da dahildir. Türkiyenin kültür merkezi İstanbulun, iktidarın yegâne namzedi eski ve köklü bir partinin 11 Kongresine çıkardığı delegelerin, bir kimseye peşinen angaje olabileceklerini havsala alamıyacağından, neticeyi önceden kestirmek fevkalâde zordur. Fakat nabız yoklamalar, 11 İdare Kurulu adaylarının temsil ettikleri fikirler ve tutumları nazarı itibara alındığı takdirde görülmektedir ki Kravatsızların en büyük başarısı Kravatlıların hakim olacakları on sandalyalık - İl Başkanı doğrudan doğruya seçilir- bir İlçe İdare Kuruluna iki veya üç üye sızdırmaları olacaktır.

Kadrolar ve karargâhlar

Satıhtan biraz derinlere inildikçe, Kravatsızların Kravatlılar gibi yekvücut olmayıp, bir muhalefet koalisyonu mahiyeti arzettiği görülecektir. Kravatlıları temsil eden müteşebbis İl İdare Kurulundan memnun olmıyan muhtelif grupların topuna birden kestirme olarak Kravatsız denilmiş, çıkılmıştır. Yoksa, Oğuz Oranın, müteşebbis İl İdare Kurulunu beğenmiyenlerin hepsinin lideri olduğunu iddia etmek, fantezi yapmaktan başka birşey değildir. Oran ve sağ kolu durumundaki, kulisçilikteki mehareti müsellem Yaşar Keçelinin, karşılıklı tavizlerle memnun olmıyanları birleştirmede ne derece başarı sağlıyabildikleri meçhuldür. Kravatsızlar, nevzuhur gazete patronu Kasım Gülekin İstanbuldaki nüfuzunu yitirmesinden sonra başsız kalmışlardır. 1960'ta hizipçilik suçundan Oranla birlikte muvakkat ihraç cezası almış olan Keçelinin, bir zamanlar İlçe Başkanı bulunduğu Şişlide H Kongresi delegeliğini dahi kaybetmesi, Kravatsızlar için ağır bir darbe olmuştur. Keçeli daha sonra şansım Fatihte denemiş, orada da diğer bir hezimete mâruz kalmıştır. İl Kongresine delegelerin beşte birini gönderen Fatihteki başarısızlıkları, Kravatsızları paniğe uğratmıştır. Keçeli yediği darbelerden sonra aktif politikadan çekilmeğe karar verdiğini açıklamışsa da, çok geçmeden hastalığı yeniden nüksetmiş ve sözünü geri yutarak Kravatsızların stratejisti rolünü benimsemiştir.

Fazıl Şerafettin Bürge
Halim selim bir adam

Kravatlılar, bitirdiğimiz hafta U Başkam Ali Sohtorikin Heybeliadadaki köşkünde gizli bir toplantı yaparak stratejilerini tesbit ettiler. Ekrem Özdenle Orhan Eyüboğlu, İlçe Başkanlarıyla temasa geçerek, en uygun Kravatlılar listesini hazırlıyacaklardır. Mamafih Kravatlılar listesi, müteşebbis İl İdare Kurulu üyelerinin hepsini içine alacak, 11, 12 ve 13. isimler olarak ta Tacettin Özgüder, Nermin Neftçi ve Reşit Ülker ilâve edilecektir. Mûtedil ve müvazeneli Sohtorik, listelerine iki veya üç Kravatsız liderin ithali suretiyle bir koalisyona gidilmesini ve sen - ben kavgasına son verilmesini teklif etmişse de, kendilerinden ziyadesiyle emin, fanatik ve takım zihniyetli Kravatlıları ikna edememiştir. Fakat bir koalisyon İl İdare Kurulunun, Şemsettin Günaltayın dev şahsiyetine rağmen felce uğradığı da tecrübelerle sabittir. Kravatsızlar karargâhlarını, Kravatlıların İl Başkanı adayı armatör Sohtorikin, Yolcu Salonu karşısındaki muazzam Mocan Handaki geniş bürosunda kurmuşlardır.

Sportmen ruhlu bir idealist

C.H.P. nin fedakâr ve vefakâr neferi Sohtorik, 1911 de, Rizenin sahil nahiyesi Derepazarında dünyaya geldi. Gayet geniş ve muhitte tanınmış ailesi, denizcilikle uğraşmaktaydı. Birinci Dünya Harbinde Ruslar Kuzey Doğu Anadoluyu işgal edince, nahiyelerinde 18 ay mahsur kaldılar. Zira bir gemi süvarisi olan babaları Hüseyin Avni, İstanbulda bulunmaktaydı. 1917'de kızıl ihtilâl patlak verince, kendi başlarının derdine düşen Ruslar Kuzey Doğu Anadoludan çekildiler. Böylece küçük Ali ve ablası, anneleriyle birlikte İstanbula göçerek babalarına kavuştular, orada yerleştiler. Ali, Çarşambadaki Cendereli Kara Halil Paşa İlkokulunu bitirdikten sonra İstanbul Lisesine yazıldı ve oradan da lisan öğrenmek maksadıyla St. Benoit'ya naklini yaptırdı. Niyeti fransızcayı belledikten sonra Avrupaya gitmek ve işletmecilik tahsil etmekti. Babası hastalanınca okumayı yarıda bırakmak mecburiyetinde kaldı ve 1934 te iş hayatına atıldı. Fakat Killi Eğitim Bakanlığının bakalorya imtihanlarına girerek lise diplomasını almayı da ihmal etmedi. Akrabasından Naime Hanımla evlendiği zaman, sene 1932'ydi. Halen ikisi erkek, ikisi kız olmak üzere dört çocuk babasıdır. En büyük kızı Sevinç, C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönünün en küçük oğlu Erdal ile evlidir, diğer çocukları henüz bekârdır.

Sohtorik ailesinin ananevi mesleği, armatörlüktür. Bir ara işleri ters gitmişse de, Hüseyin Avni gene birkaç tekne satın almağa muvaffak olmuş ve gemi süvariliğinden armatörlüğe dönmek dirayetini göstermiştir.

Ali Sohtorik, ticaret hayatında olduğu kadar, sporda da büyük başa-

rılar göstermiştir. 1925 - 34 seneleri arasında fasılasız olarak İstanbulspor birinci futbol takımının defans hatlarında, bek veya haf olarak yer aldı. Ayrıca, parlak bir voleybolcu ve basketbolcuydu. Yaşlandıktan sonra, sporla alâkasını idarecilik sanatında idame ettirdi. 12 sene İstanbulspor Klubü Başkanlığı yaptı. Halen de aynı mevkii muhafaza etmektedir.

İstanbulun tanınmış iş adamlarından olan 96 kiloluk Sohtorik, Sohtorik Müessesesi ile yarı hissesine sahip bulunduğu Romtaş Anonim Şirketinde ithalâtçılıkla da meşguldür. Ayrıca, hissedarlarından bulunduğu Türkiye Kredi Bankasıyla Genel Sigortanın İdare Meclislerinde tiyedir.

Hüseyin Avni Sohtorik Vapurculuk İşletmesinin dört şilebi vardı. iFakat Sohtorik, on yıllık eski D.P. iktidarı devrinde, düşük Menderesin Ürettiği "zeki is adamlan"ndan olamadığından, çürüğe çıkardığı iki şilebin yerine yenilerini koyamamış ve şimdi tekne sayısı ikiye düşmüştür. Armatörler birliğinin de beş sene üstüste Başkanlığını yapan Sohtorik, gene zeki iş adamlarının milyonları vurduğu eski D.P, iktidarı devrinde düşüklerin gazaplarından çekindiğinden Sohtorik Müessesesinin de kapı--na kilit vurmuştur. Sohtorik nihayet, İstanbulun hatırı sayılır emlâk sahiplerindendir.

Sohtorikin C.H.P. ye giriş tarihi, karakterini ortaya koymak bakımından önemlidir. O devirlerde, C.H.P. nin maziye gömülüş ânı olarak ilân edilen 1950 seçimlerinden tam bir ay sonra, 14 Haziranda, Adalar İlçesine kaydını yaptırmış ve ilk defa siyasi hayata atılmıştır. Sohtorik, eski D.P. sin memleketi er geç felâkete sürükliyeceğini daha o zaman sezmiş, C.H.P. saflarında mücadeleye koyulması gerektiğine inanmıştır. Önümüzdeki genel geçimlerde CHP. iktidara geldiği takdirde, faal vazifeden ayrılacaktır.

1.71 boyundaki tıknaz Sohtorik, birinci senesinde C.H.P. ye Adalar İlçe Başkanı olarak hizmet etti. Bir sene için deruhte ettiği Haysiyet Divanı Başkanlığı hariç, 1951 ile 1960 yılları arasında bütün İstanbul İl İdare Kurullarında çalıştı. Nihayet Şahap Gürlerin Temsilciler Meclisi üyeliğine seçilmesinden sonra, yedi ay önce İl Başkanlığına getirildi.

Halim ve selim bir insan olan Sohtorik, en müşkül yıllarında fiilî hizmetleri meyanında C.H.P. nin baş malt destekçilerinden biri olmuştur. Namuslu, dürüst, iyi kalpli ve sportmen ruhlu Sohtorik, siyaseti bir spot telâkki etmektedir. Son derece sempatik ve mütevazidir. İddiasız ve hasbi bir siyasetçidir. Gerektiği zaman arkadaşlarıyla eğlenmesini de bilen, rakı ve viskiyi seven, iyi bir aile babasıdır. Muvaffakiyetini samimiyetine ve hiçbir sahada ölçüyü kaçırmamasına borçludur.

Beklenmiyen rakip

Ateşli Kravatsızlar ise, İstanbulun üçüncü sınıf semti, batakhanelerin toplandığı metruk Galatada üslenmişlerdir. Keçelinin francala fırınında, taşradan gelen Karadenizlilerin kaldıkları Mesudun Samsun - Karadeniz Otelinde, Kemankeş Muhtarlığında ve eski tramvay yolu üzerindeki kahvehanelerde faaliyet göstermektedirler. Galataya bağlı kemankeş Muhtarı Mehmet Yıldırım ve bahse konu oteller ve kahvehanelerin sahipleri, AKİS stili mecmuacılıkta da şansı yâver gitmiyen ve hayli para batıran ensesi kalınca Keçelinin hemşerileridirler. Kravatsızlar, İlçe Kongrelerindeki başarısızlıkları dolayısıyla, delege delege çalışmayı ve mümkün olduğu kadar fazla grubu tatmin edecek popüler C.H.P. lilerden müteşekkil bir liste hazırlamayı ana taktik olarak seçmişler ve listelerinin gediklilerinden Oğuz Oran, Mümtaz Özarar, Abdurranman Arslandan başka, Müfide ve Müin Küley, Nurullah Esat Sümer, Semih Bayülken, Tacettin Özgüden, Nihat Zaloğlu, Abdullah Sander ile de temas sağlamışlardır. Müfide Küley ve Sümer, Kravatsız listeye girmeğe yanaşmadılar. İlçe Başkanı olarak ta listeye muhtemelen Sarıyerli Halet Köken alınacaktır. İkbal devrindeyken Kravatsızların lideri olan Gülekin İstanbuldaki temsilcisi Kâmil Kırıloğlu ve gazeteci Şahap Balcıoğlu üzerinde de durulmaktadır. Bir operatör doktor olan hızlı Gülekofil Kırıkoğlu, şimdi Oba sucuklarını imâl etmektedir.

Kravatsızlar, önceleri, Soktorikin karşısına İl Başkanı adayı çıkarmıyacaklarını ve şatafattan uzak armatörü destekliyeceklerini ilân etmişlerdi. Bir türlü "lokomotif isim" bulamıyan Kravatsızlar, İl Başkanı olarak bir ara Güleki düşünmüşlerse de, sosyal gazete patronunu ikna edememişlerdir. Zira Gülek, İstanbulda Sohtorik karşısında feci bir mağlûbiyete uğrayıp Kurultaya yıpranmış şekilde gitmekten korkmuştur. Oran ve Keçeli, Kravatlılar karargâhım sık sık aşındırarak Sohtorike işbirliği teklif etmişlerdir. Bilhassa Oran birinde şöyle demiştir:

"— Ben Kravatsız filân değilim. Böyle bir iddiam yoktur. Liste hazırlamıyacağım. C.H.P. ye hizmet etmek istiyorum, o kadar."

Hattâ araya vasıtalar koymuş, Sohtorikin yakınlarıyla, "Emretsin, istediği yolda gidelim" mealinde mesajlar göndermiştir. Kravatsızlar, uzlaşma için yegâne şart olarak, koalisyon listeye dört liderlerinin ithalini istemekteydiler.

Nihayet, geride bıraktığımız haftanın başlarında, Kravatsızlar karargâhından gazetelere, beklenmiyen

C.H.P. İstanbul İl Merkezi
Asayiş *berkemâl*

bir haber uçuruldu: Eski Gümrük ve Tekel Bakanı Dr. Fazıl Şerafettin Bürge, İl Başkanı adaylığını kabul etmişti. Bürgeye, Kravatsızların daha önce bu hususta hayli baskı yaptıkları, fakat C.H.P. Meclisi üyesinin devamlı olarak reddettiği bilinmekteydi. Hattâ, beklenmiyen haberden herkesten fazla hayrete düşen Sohtorik ile evvelki haftanın ortalarında, çarşamba günü Suadiyedeki villâsında görüşen Bürge:

"— İl Başkanlığı için ismim mevzuubahs oluyor. Aslı astarı yoktur. Ben senin karşına çıkmam" demiştir.

Bitirdiğimiz haftanın başlarında, ekseriyetini Kravatsızların teşkil ettiği 70 - 80 kişilik bir grup, Suadiyedeki villâya kadar giderek hayli dil dökmüş ve tarafsız görünmeğe çalışarak, İstanbul teşkilâtına yabancı, yaşlı doktoru nihayet ikna edebilmiştir. Hattâ Bürgeyi, bir de basın toplantısı yapmağa icbar etmiştir.

Gerçekten tarafsız Bürgeyi Kravatlıların Sohtoriki karsısında listelerinin başına almayı beceren Kravatsızlar, kongre arefesinde sevinçten âdeta zıp zıp zıplamağa başladılar. Böylece, tarafsızların oylarının da kendi taraflarına akacağım ümidediyorlardı. Hemen, bir zamanlar göklere yükselttikleri Sohtorik hakkında ağız değiştirdiler ve veryansına başladılar. Sureti haktan görünme politikalarını da terketmemekte titizlik göstererek propagandaya koyuldular. . Efendim, evet Sohtorik ciddi ve mükemmel bir adamdı ama, etrafı pisti. Etrafı, onu, "bir nehir üzerindeki tahta parçası gibi" sürükleyip götürüyordu. Uzlaşmaya yanaşmıyor, "İllâ da ben bu on kişilik ekibi istiyorum" diyordu. Bir Fahrettin Kerim Gökay kompleksi yaratılmağa çalışılıyor, "Y.T.P. nin başında cin gibi, kurt **bir** adam var" deniliyordu. "Karşısına, Sohtorikten daha cerbezeli ve tecrübeli bir politikacı çıkarmak lâzım"dı!..

İstanbul, İstanbullularındır

Gene Kravatsızlara göre, İstanbul İstanbullularındı! Bir Ağrı, meselesini hallediyordu da, neden aynı şeyi İstanbul yapamıyor, Genel Merkezin müdahalesi talep ediliyordu? Bürge, tarafsızlığıyla İstanbulun derdine deva bulabilecek yegâne adamdı! Nihayet Sohtorik, İnönünün dünürüydü ve Genel Merkezin sipariş ettiği bir İl Başkanı adayıydı.

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında bir gün gazeteciler, **saat** 11.30 **da,** Bürgenin basın toplantısına dâvet edildiler. Kravatsızlar karargâhından verilen bilgiye göre Bürge, Mocan Handa Sohtorikin bürosunun hemen üstündeki Ziya Kalkavanın yazıhanesinde konuşacaktı. Fakat gazeteciler, yazıhaneye geldiklerinde, Bürgeyle değil, özür dileyen irikıyım Keçeliyle karşılaştılar. Keçeli, basın toplantısının zaman ve mekânının değiştirildiğini bildiriyordu Lütfen saat 14 te Kravatsızlar Kalesi Kadiköy İlçe Merkezine gidilsindi. Kravatsızlar, geç te olsa, basın toplantısının müfrit bir Gülekofil olan Kalkavanın yazıhanesinde yapılmasının, tarafsızların zihinlerinde Bürge hakkında şüpheleri dâvet edeceğini düşünmüşlerdi.

Muzaffer Yurdakuler
Derdin bini bir para

Halbuki Bürge, Kadıköy İlçe Merkezine de geç, saat 15'te geldi. Liste hazırlamıyacağını temin etti, devamla dedi ki:

"— Tamamen tarafsız, toplayıcı ve C.H.P. İstanbul teşkilâtındaki anlaşmazlıkları giderecek bir İl Başkanı adayı olmak niyetindeyim."

Bu söz, en ziyade Genel Merkezde hayret uyandırdı. Öyle ya, seçim arefesinde İstanbul teşkilâtının Bürge değil, Genel Merkez etrafında toplanması lâzımdı.

Gazeteciler tabiatiyle, Bürgeden hizipler karşısındaki durumunu sordular. Bürgenin cevabı:

"— İnönüye çözülmez bağlarla bağlıyım. Büyük devlet adamının emrinde çalışmaktan zevk duyarım. Aksal, en samimi arkadaşımdır. Siyasi karakterine hayranım. Gülek te arkadaşımdır. C.H.P. ye hizmetleri büyüktür. Fakat bazı ekzantrik hareketleri vardır" oldu.

Şüphe yok ki, son cümle, Keçelinin telefon talimatı üzerine basın toplantısına en fazla önem veren sosyal gazetede ve diğer bir Gülekofil organ Vatanda itibar görmedi. Bir diğer tenakuz da, tarafsızlığı bayrak yapan Bürgenin etrafının, tamamen kendisini listelerinin başına almağa teşne Kravatsızlar tarafından doldurulması ve bütün organizasyon işlerinin gene onlar tarafından deruhte edilmesiydi. Kravatsızlar yeni İl Başkanı adayından basiretli Genel Sekreter Aksalı haberdar etmişler, "Bürge benim en iyi, en vefalı arkadaşımdır" cevabını almışlardı.

İl Kongresinin açıldığı günkü havaya göre, İl Başkanlığı için Sohtorik, İstanbul teşkilâtından on senedir uzakta kalarak kabuğuna çekilmiş Bürge karşısında daha şanslıdır. Zira en büyük kuvvetini milletvekilliğinde gözü olmamasından alan Sohtorik, aynı süre zarfında İstanbul teşkilâtıyla haşır neşir olmuştur. Bürgenin meydana çıkmasından sonra, Kravatlıların aldığı ilk tedbir, Ekrem Özdenin İl Başkanlığı adaylığını geri alarak Sohtoriki payandalaması oldu. Karar Kravatlılar tarafından, Bürgenin demecinin temin edilip okunmasından sonra, bitirdiğimiz hafta, çarşamba gecesi Sıraselvilerdeki Küçük Klüpte yapılan gizli bir toplantıda alındı.

Gene hava, Kravatsızlardan Oran ve Özaranın, Kravatlılardan da Ekrem Özden, Eyüboğlu ve Atanc ile tarafsız Arslanın muhakkak surette İl İdare Kuruluna gireceklerini göstermektedir. Hattâ adları geçen zevat, bazı delegelerce kongrede peşinen tebrik edilmekteydiler.

Ayrıca, İstanbulun Ankaraya, Kurultaya göndermek üzere seçeceği 84 delegenin, en muhafazakâr hesapla yüzde 75'nin Genel Sekreterlik için Güleke oy vermiyecek kimseler olacağı da kolayca kestirilebilmektedir. Nitekim İstanbul C H. P. teşkilâtının Ankaraya, Gençlik Kurultayına gönderdiği 19 delegeden 15'i Kravatlıydı. Gene Ankaraya, Kadınlar Kolu Kurultayına göndereceği 19 delegenin kahir çoğunluğu Kravatlı olacaktır.

M.B. K.

Finişe doğru

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, yeni Meclis binasında M.B.K. ne ayrılmış olan salonun maroken kanlı kapıları kapandığında saatler 10'u gösteriyordu. Aynı kapılar açıldığında, saat 12.15 idi. Müthiş bir sıcak başkenti kavuruyordu. Kurmaylar, sırtlarından ter damlayarak toplantıdan ayrıldılar. Gazetecilerin görüşme teşebbüsleri pek parlak netice vermedi. Ancak, toplantıya yakışıklı Albay Muzaffer Yurdakulerin başkanlık ettiği biliniyordu. Yurda-

kuler. Meclisin geniş merdivenlerinden ağır adımlarla inerken gazeteciler tarafından yakalandı. Zerafetiyle tanınan Albay, iyi dikilmiş, kendinden desenli koyu gri bir elbise giymiş, İtalyan stili ceketinin üst iki düğmesini modaya uyarak iliklemişti. Yorgun, fakat neşeli görünüyordu. Basın mensuplarına:

"— Daha yemek yemedik. Borun bakalım" dedi.

Gazeteciler, zarif Albayı bir iki «aniye içinde soru yağmuruna tuttular. Yurdakuler evvelâ, o günkü toplantıda nelerin bahiskonusu edildiğini anlattı: Siyasi ahval üzerinde durulmuştu!

Bu arada bir gazeteci:

"— Adalet Partisinin dosyasını incelediniz mi ?" diye sordu.

Zarif Albay hafifçe gülümsedi, sonra:

"— Yalnız onun üzerinde değil, birçok dosyalar üzerinde durduk. Siyasi havayı gözden geçirip, bu havanın memleket için daha yararlı olması çarelerini arıyoruz" dedi..

Üçüncü sual seçimlere dairdi ve propagandanın tahdit edilip edilmiyeceği soruluyordu. Albay Yurdakuler:

"— Yok canım.." diye âdeta haykırdı.

Başını hafifçe sallıyarak:

"— Tahdit olunca, serbest seçim olmaz. Hattâ seçim olmaz" diye sözünü tamamladı.

Bu, Komiteye hakim temayülü gösterme bakınmadan alâka ve tabii memnunlukla karşılandı. Bir takını çevreler kudret sahiplerini zecri tedbirlere itmeye çalışırlarken onların demokrasi prensiplerinin esaslarına sadık kalma arzuları bir ciddi teminat sayıldı.

İşin aslında, bugünlerde M.B.K. bir tasavvura fazla bel bağlamış görünmekte ve onu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Nitekim, kapalı kapılar arkasında görüşülen meselelerden biri de bu olmuştur. M.B.K. bir Yuvarlak Masa Toplantısına taraftardır. Ancak, bunun hazırlıksız gerçekleşemeyeceği, liderlerin selâmınâleyküm deyip bir araya gelemeyecekleri ortaya çıkmıştır. Komiteye, bazı parti mensupları bir yol göstermişlerdir: Evvelâ, Komitenin ve partilerin temsilcileri toplanırlar, bazı hususlarda fikir birliğine varırlar, hattâ bir deklarasyonun esaslarını hazırlarlar. Bunu, bir gündem taslağı olarak Büyüklere sunarlar. Büyükler, spektaküler bir toplantı yaparlar ve umumi efkâra durumlarını, tutumlarım açıklarlar!

Ancak, seçimlere dokuz haftanın siyasi faaliyetin serbest bırakılmasına ise sâdece dört haftanın kaldığı bir sırada bu toplantının hem lüzumu, hem faydası son derece şüpheli hal aldığından C.H.P. nin yüksek kademeleri pek taraftar değildir. Toplantının C.H.P. nin karşısındaki kuvvetler tarafından bir propaganda konusu yapılacağı anlaşılmaktadır. Bu kuvvetler, şimdiye kadar hep böyle suni yollarla şişmişlerdir. Gerçi, M. B.K. nin toplantısının tamamlandığı saatlerde Başkan Gürsel de Başbakanlığın önünde, kendisine sorulan bir suale mûtad veçhile ayaküstü verdiği cevapta "Bu toplantı yapılacaktır. Ama, tarihi henüz tesbit edilmedi" demişse de, ortada, partilerin de haberdar bulunduğu bir karar henüz yoktur. Buna mukabil, yeni bir Gürsel - İnönü görüşmesi sürpriz sayılmıyacaktır.

Ali Armağan
Perdeyi kaldırdı

C.H.P. nin yüksek kademelerinin görüşü, huzurun suni ve zorlama usûllerle değil, kanunların çizdiği bir hudut dahilinde seçim mücadelesinin serbest cereyanı suretiyle gerçekleşebileceğidir. M.B.K. nin, siyasi ahval üzrindeki müzakeresini tamamladığında, aynı görüşe katılması sürpriz sayılmamalıdır.

Başka bir dert

Komite üyeleri, başka bir hususun daha peşindedirler. Bir takım kanunların mutlaka çıkmasında, üyelerin bir kısmı ısrar etmektedir. Bu yüzdendir ki Komite, muhtelif komisyonlar halinde çalışmakta ve yaklaşan seçime kadar bu kanunların hazırlanıp Kurucu Meclisten çıkarılması için olağanüstü bir gayret sarfetmektedir. Kanunların büyük bîr kısmı hazırdır. M.B.K., aslında sayısı 151 olan kanun taslaklarım ayıklıya ayıklıya 22 ye indirmiş, ancak daha fazla tırpanlamağa gönlü razı gelmemiştir. Bir Toprak Reformu tasarısı vardır ki, M.B.K. üyelerinden bazıları bunun İhtilâlin amaçlarından biri olduğunu söylemekte ve İhtilâl idaresinin bunu yurda bir armağan olarak bırakacağım belirtmektedirler. Bir Emeklilik Kanunu vardır ki, kurmaylar bunun kendi idareleri sırasında çıkmasını bütün gönülleriyle arzulamakta ve iki türlü faydası olduğunu söylemektedirler. Evvelâ, memur sınıfı büyük bir feraha kavuşacaktır. Saniyen, emekliye sevkedilen subaylarla ilgili neşriyat yapan bir yığın kötü ağız kapatılacak ve idarenin tefrikte bulunmadığı meydana çıkacaktır. Daha da bunlara benzer bir sürü kanun tasarısı Temsilciler Meclisine verilmek üzere M.B.K. nin önünde beklemektedir. Bakanlıklar sıkıştırılmakta, tasarıların bir an evvel hazırlanması istenmektedir. Ancak Toprak Reformu gibi hayati bir dâvaya ait kanun müzakerelerinin, üzerinde çok çalışılması gerekirken, bir kaç celseye nasıl sığdırılabileceğini anlamak imkânsızdır.

Bu yüzdendir ki, sıcak başkent günlerinde enselerinden sırtlarına doğru akan terler kurmaylara zaman zaman yorulduklarını farkettirmektedir. İşin bu derece kesif olması, M. B.K üyelerine İhtilâlin ilk günlerini hatırlatır olmuştur. Hâttâ, içlerinden biri:

"— İşin başıyla finişi kuvvetli olur" demiştir.

14'ler ve bir gerçek

Komite, bir heyet olarak bu meselelerin üzerine eğilmişken, haftanın sonunda başkentte cereyan eden bir dramatik olay üyelerin şahsen kalplerinde yatan bir arzuyu ateşledi.

O *gün* başkentte son derece heyecanlı, ağlamaklı yüzlü, iyi giyinmiş bir delikanlının Atatürk bulvarındaki İstanbul gazeteleri bürolarına telâşlı adımlarla girip çıktığı dikkatli gözlerden kaçmadı. Kumral delikanlı, şimdi çok uzaklarda bulunan birinin. Muzaffer Özdağın kardeşiydi. Adı Muharrem Özdağdı. Gazete bürolarına, anne ve babasının saat 17 de, Zümrütevler 68. sokak 22 numaran evlerinde yapacakları basın toplantısını haber vermek için geliyordu. Toplantı, Tokyoda bulunan, bir zamanların en genç ve en orijinal M. B.K. üyesi Yüzbaşı Özdağ hakkında ortalarda dolaştığı bildirilen söylentilerle ilgiliydi. Yaşlı anne ve baba, oğullan hakkında söylenen vatan

haini" kabilinden lâfların etkisi altında bir açıklama yapmayı uygun bulmuşlardı.

Mütevazı evde yapılan toplantıda, önceden kaleme alınmış metin, Özdağın genç kardeşi tarafından okundu. Metinde anne ve baba, söylentilerden duydukları üzüntüyü belirtiyor ve oğullarının şu anda Türk hariciyesinin şerefli bir müntesibi olduğunu hatırlatıyorlardı.

O gün Albay Yurdakuler, kendisine sorulan:

"— 14'ler geri gelecekler mi?" şeklindeki suali:

"— İ4'ler konutu seçimlerden evvel ele muhakkak alınacaktır" şeklinde cevaplandırdı.

Aslında mesele, M.B.K. nde ağza dahi alınmamıştır. Bunun birkaç sebebi mevcuttur. Bir defa bazı Komite üyeleri, yürürlüğe giren Anayasa sebebiyle ancak 23 M.B.K. üyesinin otomatik man senato üyesi olacağını ve bunun dışında bir tasarrufun Anayasaya aykırı sayılacağını, dolayısıy la yurt dışındaki arkadaşlarının ken dileriyle aynı statüde bulunmalarının imkânsızlığını öne sürmektedirler. Haklı olan bu gruba göre, 14 İhtilâlcinin geri getirilip kendileriyle aynı statüye tâbi tutulmaları Anayasayı çiğnemek demek olacaktır. Kaldı ki 14lerle ilgili ve yürürlükte bulunan bir kanun, bunların iki yıl müddetle bulundukları yerde kalmalarını Amirdir. Bu yönden hareketle, 14'ler meselesinin Komitede söylenilen şeklide halli biraz, hattâ tamamen hayaldir. Esasen bazı İhtilâlciler, işi bir başka yönden, hissi yönden mütalâa etmektedirler. Bunlar, geri getirilecek silâh arkadaşlarının yeniden M.B.K. ne girmeleri mümkün olamıyacağına göre, verilecek vazifeler dolayısıyla kendileriyle ayni durumda bulunamıyacaklarının doğuracağı ü-**züntüyü belirtmektedirler. Ancak, M.B.K. üyelerinin hiçbiri İhtilâl arkadaşlarını mânen yüzüstü bırakmak taraflın değildir. Nitekim kurmaylar, seçim gününe doğru bir deklarasyon yayınlamayı düşünmektedirler.**

Komitenin bu konuda, henüz konuşulmamışsa bile, müşterek bir düşüncesi vardır. Seçim gününe yakın, bir karara varılacak ve yayınlanacak bir tebliğle umumî efkâra yurt dışında bulunan İhtilâlcilerin durumu açıklanacaktır. Bu, bir nevi tefsir olacaktır. Böylece, yurtta dolaşan bazı dedikodular önlenecek, dışarıda bulunanları ziyadesiyle üzen söylentilerin önüne geçilmekle de mesele yarı yarıya halledilmiş olacaktır. Öyle ki, bazı yerlerde 141ar hakkında sarfedilen "vatan haini" gibi sözler, dışarıda bulunanlardan çok, memlekettekileri üzmektedir.

Tefsir mahiyetindeki deklarasyonda, 14'lerin vatana hiyanet ettiklerinden değil, İhtilâlin hedefi konusunda Komite ekseriyetiyle fikir ihtilâfına düştükleri ve Komitenin çalışamaz hale gelmesi dolayısıyla yurt dışına gönderildikleri resmen ilân olunacaktır. Fakat, statülerinde bir değişiklik asla derpiş edilmeyecek, kanunların hükmü neyse onun yapılacağı ve 14'lerin durumunun kanunlar, hukuki metinler çerçevesinde mütaleası gerektiği belirtilecektir.

Bir açıklama

Nitekim, geride kalan haftanın sonundaki cumartesi günü, M.B.K. Basın Sözcüsü Kurmay Binbaşı Ali Armağan tarafından yapılan bir basın toplantısı, bütün karanlık noktaları aydınlattı ve bu kanaatin doğruluğunu perçinleştirdi O gün bütün Ankara gazeteleriyle İstanbul gazetelerinin Ankara bürolaıına M.B.K. İrtibat Bürosunda son derece mühim bir basın toplantısı olduğu haberi telefonla bildirildi. Haber basın mensuplarına ulaştığında saatler 11.30'u gösteriyordu. Tarım saat sonra basın top lantısı bağlıyacağı için gazeteciler soluğu yeni Meclis binasında aldılar. Pek âşina oldukları Basın İrtibat Bürosunda henüz bir hareket yoktu. Bu sırada Binbaşı Ali Armağan odasının kapısında göründü ve gazetecilerin kendisini beklediklerini anlayınca:

"— Arkadaşlar, galiba bir yanlışlık oldu. Biraz bekliyeceksiniz" dedi.

Gazeteciler:

"- İyi öyleyse Binbaşım, birer yemek yiyelim" şeklinde cevap verdiler.

Binbaşı Armağanı

"— Yok, pek fazla beklemezsiniz. Ben bir yukarı çıkayım, mesele mühimdir. Siz de birer çay için" diyerek ayrıldı.

Çaylar geldi ve bekleme faslı başladı. Fakat pek uzun sürmedi. Ar-

Çelik çomak oynamaz mısınız?

Bâbıalide, çok başvurulduğu için suyu çıkmış bir usul vardır. İtibarsız gazeteler, itibar kazanmak ve bir belirli seviyeye gelmek için ciddi, köklü gazetelerle dalaşırlar, kendilerini onlara zorla muhatap diye kabul ettirmeye kalkışırlar. İki gazetenin, iki yazarın ismini yanyana gören umumi efkâr, onları ister istemez eşit, denk kuvvette sayma temayülüne kapılır. Şimdi, bu yol bazı siyasi partilerin çömez propagandacıları tarafından denenmek isteniliyor.

A. P. Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala, böyle bir dalaşmayı İhtilâlin başı ve Devletin, Hükümetin Başkanı Cemal Gürselle gerçekleştirmeye muvaffak olduktan sonra, şimdi başka oyunlar düşünülmektedir. Necip Fazıl-Peyami Sala ekolünün iki sümüklü çömezi tarafından kurulan bir tezgâhta, "Parti Liderleri"nin bir masa etrafında buluşturulması fikri propaganda edilmektedir. Bu siyasi randevuculara bakılırsa, böyle bir buluşturma ile memleketin bütün dertleri halledilivereceктir!

Bir seçimden önce bütün siyasi teşekkül temsilcilerinin umumi efkâr önünde değil de, kapalı kapılar arkasında konuşmalarındaki garabet bir yana, bununla güdülen maksat öylesine âşikârdır ki çocukların bile gülmemesi imkânsızdır. Ekrem Ailcanı ve bilhassa Ragıp Gümüşpalayı memleket umumi efkârına ciddi siyasi liderler diye kabul ettirtmek için Hollyvood emprezaryolarına taş çıkartacak tertipler acaba kimi kandırabilecektir? Pala paşalar, Alicanlar, İsmet İnönü ve Osman Bölükbaşı ile resimler çektirtecekler, o şöyle dedi, bu böyle dedi diye manşetler kondurracaklar, memlekette bir varlıkmışlar, bir kıymetmişler gibi vaziyet alacaklar. Buna kapılmak için, biraz fazla saf olmak lâzım değil midir?

C. H. P. Genel Merkezi, partilerarası münasebetlerde en basiretli yolu seçmiş bulunuyor: Sinirlerine hâkim olmak ve sözünü rakip teşekküllere değil, doğrudan doğruya umumi efkâra söylemek! Bir horoz döğüşüne, değil heveslenmek, girmeyi daimi surette reddetmekle C. H. P. güzel bir ağırbaşlılık örneği vermiştir. Tutumu bu iken, bir takım yuvarlak sözler konuşmak için C. H. P. Genel Başkanının Pala Paşalar veya Alicanlara muhatap yapılabileceğini sanmak ancak fazla hayalperestlerin kârıdır. Bir takım sahte şöhretlere basamak yapılmak Üzere ciddi şöhretler aranıyorsa, başka kapılara müracaat edilmelidir.

Her halde, C. H. P. kapısında sümüklü çömezlere ekmek yoktur.

magan, saat 12.50 de geldi ve evvelden hazırlanmış metni gazetecilere göstererek:

"— Bunu hazırladık. Fakat okuduktan sonra dağıtmak pek akla yakın değil. İsterseniz hep birlikte bunu teksir edelim" dedi.

Bunun üzerine gazeteciler paçalın sıvadılar ve "tebliğ - beyanat"ı teksir ettiler. Bu arada, metne de bir göz atmaktan kendilerini alamadılar. Ali Armağanın açıklaması başlıca bir kaç mühim meseleyi ihtiva etmekteydi. M.B.K., üzerinde pek çok mürekkep harcanan bu meseleleri açıklamak lüzumunu duymuş, bu arada basına da hayli sitemde bulunmuştu. İlk mesele, Osman Köksalın vazifesinden ayrılmasıyla ilgiliydi. Bazı gazeteler bu ayrılmayı bir zo---- ayrılma şeklinde göstermişlerdi. Bunun aslı yoktu. Ali Armağan tam bu sırada gazetecilerin yanına geldi ve neyi tetkik ettiklerim öğrenince:

"— Bakın, Son Havadis bu haberi nasıl garip vermiş. Güya Köksal vazifesinder alınmış. Bu gazetecilik mi?" dedi.

Gazetecilerin çoğu dudak büktü:

"— Canım, o zaten gazete değil ki..."

Gülüşüldü ve bu arada Son Havadisi bir başarılı gazete sayan tek aklıevvel Cihat Babanın kulakları bol bol çınlatıldı. Bundan sonra diğer meselelere temas dildi. Beyanat birlikte okundu. Beyanatın ikinci meselesi Madanoğlu problemiydi. M3.K. bu hususta konuşmayı fazla buluyordu. Zira Madanoğlu artık ordunun malıydı ve bu hususta ancak Milli Savunma Bakanlığı konuşabilirdi. Üçüncü mesele 14'lerle ilgiliydi. Ali Armağanın açıklamasına göre, bu mesele yoktan var edilmişti. Ortada kanunlar ve Anayasa vardı. Mesele, bunların ışığı altında mütalâa edilmeliydi. 14'ler hakkında gelişigüzel laf edilmesi doğru değildi. Zira yazılanlar pek kulaktan dolma şeyler oluyordu. 141er bir kanunla emekliye sevkedilmişler, sonra da bir kanunla müşavirliklere tâyin edilmişlerdi. Bu bakımdan ileri geri laf etmek veya yazmak lüzumsuzdu. Fakat gazeteciler dayanamadılar ve:

"— Peki, Komite üyelerinin sözleri?" dediler.

Armağan bu hususta da teminat verdi. Artık M.B.K. üyeleri bu konuda çelişmeye düşmeyeceklerdi. Fakat Armağanın hesaba katmadığı bir mühim nokta vardı, o da sual sormanın gazetecinin tabii ve asli bir hakkı olduğuydu. O halde gazeteci gene sual soracaktı. Mühim olan, suale verilecek cevaptı.

Gazeteciler Armağana veda ettiler ve bürolarının yolunu tuttular. Meselelerin pek çoğu aydınlanmıştı.

CEMİYET

Suudun adamları Yeşilköyde arbedede

Arabın aklı bu kadar erdi

Geride bıraktığımız haftanın ortalarında, çarşamba günü, İstanbulun modern ve uluslararası Yeşilköy Hava Alanında bir saat kadar, derebeylikle idare edilen Suudi Arabistanın kaba kuvvete dayanan çöl kanunları tatbik edildi. Bütün olup bitenlere sebep, iki Convair-340 uçağının gelmiş olmasıydı. Uçaklarda, Suudi Arabistan Kralının 38 kardeşinden üçüncüsü olan Emir Muhammed Bin Abdülaziz El Suud ve iki karısı, çocuklarından 6 ilâ 11 yaşları arasındaki 12'si, hareme mensup cariyelerden bir grup ve kadınlı erkekli hizmetçiler bulunmaktaydı.

Saat 11.20'de inen Suudi Arabistan Hava Yollarına ait ikişer pervaneli uçaklardan ve teslim edilen hepsi de resimsiz pasaportlardan anlaşıldığına göre, gelenler 65 kişiydiler. Uçakların görünmesine iki saat kala, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı, gazetelerden misafirlerin tâciz edilmemelerini istemişti.

Perdeleri sımsıkı kapalı uçaklardan evvelâ çocuklar ve erkek hizmetçiler indiler, kalabalığı gören kadınlar dışarı çıkmak istemediler. Kafile reisi durumunda görünen Emir Muhammedin vekilharcı, Avrupai kıyafetli Nasır Cevher, arapça bağıra çağıra birşeyler söyledi. Tercüme edildiği zaman, apron erkeklerden tahliye edilmedikçe kadınların dışarıya çıkmıyacaklarını söylediği ve ge rekirse derhal memleketlerine geri dö necekleri tehdidini savurduğu anlaşıldı. Gazetecilerle Cevher ve Suudi Arabistanlı şoförler, erkek hizmetçiler ve Suudi Arabistan Büyükelçiliği efradı itişe kakışa münakaşa ederlerken geçen 25 dakikalık müddet zarfında Convair-340'lar boşaltılmadan durmuştu. Neticede Yeşilköy Hava Alanının dirayetli Müdürü havacı Kurmay Yarbay Zafer Erayın müdahalesiyle, Suudi Arabistanlılar hariç, aprondaki bütün erkekler terminale sokuldular. Sâdece dört kadın gazeteciye lütfen kalma müsaadesi verildi.

Suudi Arabistan plâkalı ve hepsi de son model, fevkalâde lüks sekiz Amerikan otomobili uçakların yanına kadar sokuldular. Beyaz fistanlı

köleler merdivenlerin kenarlarında nöbete durdular ve kadınlar arz-ı endam etmeğe başladılar. Yeşilköy Hava Alanı bir anda, asırlar öncesinin masal hayatını yaşar hale geldi. Kadınlar ipekli veya emprime satenden kolları, boyunları ve bilekleri bağlı bol elbiseler giymişlerdi. Şalvarlarının üstünde, kat kat Jüponların kabarttığı bol ve uzun eteklikler vardı. Üstlerinde de umacılar gibi kara çaryordu. Bazıları sandal, bazıları da saflar veya kalın file peçeler bulunumodaya uygun iskarpinler giymişlerdi. Görünebildiği kadarıyla, ayak ve el tırnaklarına beyaz sedef ojeler sürmüşler, ağır parfümlere bulanmış ve makyaj yapmışlardı. Çocukların bazıları fevkalâde sık ve papyon kravatlı, bazıları da çıplak ayaklıydılar. Kol ve ayak bilekleriyle boyunlarının mücevherlerle süslü, olduğu uzaktan bile farkediliyordu. Hakim o lan renkler mor, ciyak ciyak bağıran mavi ve pembeydi. Hepsi zenci değil ama, bitter çikolata rengindeydiler.

Esas fırtına, işte tam bu sırada patlak verdi. Zenginlik, gerilik ve zevksizliğin bir araya yelmesinin yarattığı ekzotik manzara, foto muhabirlerini galeyana getirdi ve birkaç resim almak maksadıyla aprona doğru koşuştular. Hemen arkasından da Suudi Arabistanlı erkekler, bilhassa şoförler, foto muhabirlerinin üzerlerine çullandılar. Ekseriyette olan ve parayla tutulmuş arap uşakları, Türk polislerinin ve bilhassa Gestapo Bu--- Yamanoğlunun yakın arkadaşı Birinci Şube Komiser Muavini Namık Sırmalının da yardımıyla yakaladıkları foto muhabirlerini dövmeğe başladılar ve ellerinden makinelerini alıp kırmağa çalıştılar. Foto muhabirlerinin yardımına koşması gerekirken, arbedeyi şaşkınlık verici bir lâkaydi içinde seyreden Türk polisi:

"— Dayak yesinler, ne çıkar? Döviz gelecek ya" cevabım veriyordu.

Neticede irikıyım Eray, bir foto muhabirini elinden kurtardığı bir Suudi Arabistanlıya, yakasına yapışarak:

"— Burası Türkiye: Burada basın hürriyeti vardır. Ne biçim hareket ediyorsunuz?" diye haykırınca, arap uşağında yelkenler suya indi.

Nihayet Chevrolet, Chrysler, Buick ve Pontiac otomobiller doldu ve Suudi Arabistanlılar savuşup gittiler, tatsız olaylar da sona erdi. Geriye sâdece, Suudi Arabistanın Ankara Büyükelçisi Ferid Y. Basravi kaldı. Basravi, Riyad Sarayı mensuplarının eşyalarının bir kamyon ve iki kamyonete yerleştirilmesi gibi son derece ciddi ve mühim bir diplomatik görevi omuzlarına yüklenmişti! Aralarında bir de dikiş makinesinin bulunduğu eşyalar sığmayınca, iki de taksi kiralamak mecburiyeti hasıl oldu. Meydanı boş bulan Suudi Arabistanlı şoförler, aprondan ayrılırlarken gazetecilere tükürüyorlar ve galiz küfürler savuruyorlardı.

Aynı günün akşamı. Basın-Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünden telefon edilerek, mümkünse Suudi Arabistanlılara ait haberlerin gazetelerde neşredilmemesi istendi.

Eğer gazeteciler, kimler olduklarını bilmeselerdi, sefalet ve pespayelikleri yüzünden, şaşırıp birbirlerine "Bu zavallılar nereden geliyorlar?" diye soracaklardı.

Bize milyonlar bırakacak ve uğurlarında İhtilâlle kazandığımız haber alma hürriyetini feda ettiğimiz paralı misafirlerimiz, Boğaziçindeki Sait Halim Paşa yalısıyla Nuri Demirağ köşküne taksim edildiler. Geriye, kiralamış oldukları Korgeneral Fahrettin Altay yalısıyla, Avni Meserretçi köşkü kalmaktadır. Son derece mutaassıp olan Suudi Arabistanlılar, "Putperestliktir" mülahazasıyla yalı ve köşklerdeki bütün resim ve heykelleri indirmişler ve freskleri söktürtmüşlerdir. Mensup oldukları Hambeli mezhebi, aralarında evlenmeğe engel teşkil edecek kadar akrabalık bulunmıyan erkeklerle kadınları birbirlerine karsı "Namahrem" kabul etmektedir.

Suudi Arabistanlıların ikinci kafilesi, Emir Muhammedle birlikte bir hafta sonra gelecektir. Rivayetlere göre, ikinci kafilede bazı deli» kanlı Prensler ve bulunacaktır.

Suudi Arabistan Hükümetinin res--i müracaati üzerine, simdi de gazetelerden arap misafirlerin tahta perdelerle çevirdikleri köşk ve yalılarında resimlerinin çekilmemesi istenmişse de, pek aldıran olmamıştır. İstanbulda iki ay kalacak Emir Muhammed ailesinin ödedikleri köşk ve yalı kiralarıyla birlikte harcıyacakları para, hiçbir peklide 50 bin doları geçmiyecektir. Basın, haber alma hürriyetinin 50 bin dolara satılamıyacağına kanidir ve "Ne Arabın yüzü, ne de Şamın şekeri" demektedir.

Kurumlar

Kapalı zarfın içindeki

Her şey, bitirdiğimiz haftanın başlarında bir gün, Millî Eğitim Bakanlığından Türk Dil Kurumuna bir mektubun gelmesiyle başladı. Kapalı zarfı, Kurumda çalışan ve ayni zamanda yazar olan bir memur aldı, evirdi, çevirdi, içindekini merak etmesine rağmen Genel Yazman gelmeden açılmasının da doğru olmıyacağını düşünerek açamadı, götürüp Genel Yazmanın masasının üzerine koydu.

Ağustos ayı genellikle Türk Dil Kurumunun tatil ayı olduğu için Kol Başkanlarıyla memurların büyük bir kısmı izinli bulunmaktaydı. O gün Genel Yazman da izne başlamıştı. Ertesi günü, iki gencin gözü gene o kapalı zarfa takıldı. Birbirlerine baktılar. İçlerinden biri:

"— Belki de önemli bir şey vardır, açalım. Genel Yazmana telefonla haber veririz" dedi.

Zarfı açtılar. İçinden, Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıçın imzasını taşıyan bir mektupla onbeş sayfaya yakın eki çıktı. Mektubu okur okumaz, gençler yerlerinden fırladılar. 31.7.1961 tarih ve 1854 numaralı mektup "Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi Başkanlığı" başlığını taşıyordu. Mektuptaki ifade aynen şöyleydi: "Üniversite öğretim üyelerinden kurulan bir komisyon tarafından hazırlanmış olduğu bildirilen Türk Bilimler Akademisi Kanun Tasarısı'nın bir örneği ilişik olarak sunulmuştur. İncelenerek, mütalâalarının bildirilmesini arz ederim."

Tasarıya da bir göz atan iki genç, hemen durumdan Kurumun Genel Yazmam Sami N. Özerdimi haberdar ettiler. O gün akşama doğru, Ankaranın sanat çevreleriyle gazeteciler, yeni kanun tasarısını genel hatlarıyla öğrenmiş bulunuyorlardı. Haber, bomba tesiri yaptı. Her duyan önce bir "gene mi?" diyor, sonra tasarının ayrıntılarını öğrenmeğe çalışıyordu.

Türk Dil Kurumu, gelen tasarıyı hemen çoğaltmaya başladı ve birer mektupla durumu Yönetim Kurulu üyelerine duyurdu. Bir yandan da, Ankarada bulunan Yürütme Kurulu üyeleri olağanüstü bir toplantı yaparak kendi yetkileri çerçevesi içinde basına verilmek üzere bir bildiri hazırladılar.

Hazırlayıcılar kim?

Milli Eğitim Bakanlığından gelen mektup önemli bir noktayı karanlıkta bırakıyordu. Mektuptan anlaşıldığına göre tasarıyı Bakanlık hazırlamıştı. Peki, kim hazırlamıştı? "Üniversite Öğretim Üyelerinden kurulu bir komisyon". Böyle bir komisyonun kurulmasını ve böyle bir tasarı hazırlamasını kim istemişti? İşte burası belli değildi. Millî Eğitim Bakanı Ahmet Tahtakılıç mektubunda bu hususu kapalı geçiyor, "Üniversite Öğretim Üyelerinden kurulan bir komisyon tarafından hazırlanmış olduğu bildirilen" diyordu. İyi ama, Millî Eğitim Bakanlığına bunu kim bildirmişti? Orası da belli değildi. Üstelik, gerekçesi de yoktu. Mektubun yazılış tarzından, Millî Eğitim Bakanlığının tasarıyı benimseyip benimsemediği de açıkça anlaşılmıyordu.

Basında bu konuda başgösteren tepkiler üzerine gazetelerden birine talihsiz bir demeçte bulunan Tahtakılıç, tasarıyı hiç okumadığım, hazır lâf kalıpları içinde kaldığım açıkladı.

Bir AKİS muhabiri bu sırrı çözmek için elinden geldiğince uğraştı. İlk başvurduğu Bakanlık Özel Kalem Müdürü, bu konudan hiç haberli olmadığım söyledi ve 12 24 05'e telefon etmesini rica etti. Burası Milli Eğitim Bakanlığının Basın Bürosuydu. Basınla temas ve basma bilgi vermek için kurulan bu büro da -aksilik bu ya- bu konu hakkında hiç bir bilgisi olmadığını bildirdi. Hattâ haberi ilk defa AKİS muhabirinden duyuyorlardı! Ama kendilerine bir yardımda bulunabilirlerdi. 12 60 72 numaraya bir telefon edilmesi yetecekti. Muhabir bir lahavle çekip Basın Bürosu tarafından verilen numarayı çevirdi. Karşısına çıkan zat da hayretler içindeydi! Allah Allah, demek Bakanlıktan Kurumlara böyle bir tasarı gönderilmişti, öyle mi? Böyle bir şeyden kafiyen haberleri yoktu. Ama, muhabire yardım etmek isterlerdi. Eğer 12 4701 numaraya telefon edilirse, karşılarına Talim ve Terbiye Dairesi Başkanı çıkacaktı. Yetkiyse yetki, bilgiyse bilgi, hepsi o zattaydı. O zat, bütün müşkülü çözebilirdi.

Verilen numara çevrildi. Telefonu açan, nâzik bir sesle "Reis beyefendi" nin toplantıda bulunduğunu bildirdi. Saat 17'de toplantıdan çıkacaktı ama, hemen bir başka toplantıya girecekti. Bu sebeple, kendisiyle konuşabilmek maalesef mümkün olamıyacaktı.

Bir yarım günü işgal eden bu telefon kovalamacasından bir netice alınamadı.

işin aslı

Bilindiği gibi, D.P. iktidarı her alanda olduğu gibi Dil Devriminde de Atatürkün gidişine ters bir istikamette yürümeyi politikasının mihveri yapmıştı. Atatürke ve devrimlerine düşman olanlar, bu politikanın dümen suyundan gitmek suretiyle maksatlarına ulaşabileceklerdi. D.P. İktidara geçtikten sonra, Türk Dil Kurumuna Devletçe yapılmakta olan yardım kesilmişti. Asıl mesele, Kurumun yönetimine el atmaktı. Bunun için de, bir gasp kanunu çıkarmaktan başka çâre yoktu. Seçimle işbaşına gelmelerine imkân olmadığım biliyorlardı. Çıkarılacak gasp kanununun bir de gerekçesi bulunmalıydı. Gerekçe, "yaşayan dü"di! Bir "Akademi" kurulmasıydı. İlim kisvesi altında, "Akademi" teraneleriyle Türk Dil Kurumuna el atılacaktı. Ama devrimci basının sert tepkisi ve Atatürk adı, on yıllık D.P. devrinde ayakta kalabilen, yoluna devam edebilen bu tek devrim kurumunu, Dil Devrimine düşman olanların tasallûtundan kurtarmıştı.

İhtilâlden sonra, aynı düşüncede bir başka ekip, genç ihtilalcilerin ilme saygılarını ve ilim adamına değer verişlerini bir çeşit fırsat ve ganimet bilerek, suret-i haktan görünüp "Akademi" fikrini telkine çalıştılar. Dil işi bu Kurumla yürümüyordu. Tarih işi o kurumla yürümüyordu, öbür memleketlerdeki gibi memleketimizin bir "Akademi"ye ihtiyacı vardı.

Tasarıyı hazırlayanlar, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Moğolca Kürsüsünden Ahmet Temir, Doçent Zeynep Korkmaz, Türk Dil Kurumunda uzman olarak çalışan -huzur bozucu oldukları için daha sonra Yönetim Kurulunca işlerine son verilmiştir- Talât Tekin ve Osman Nedim

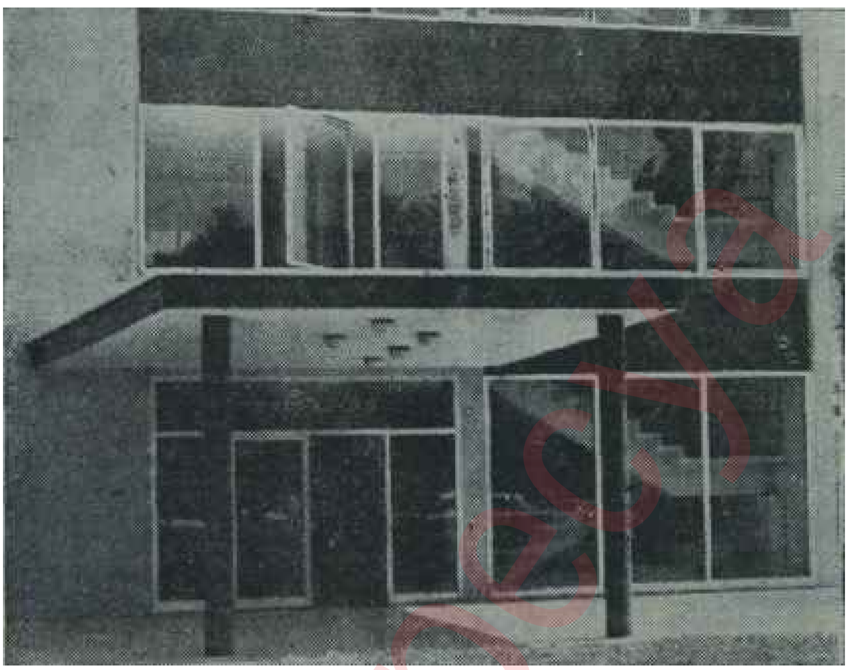

Ahmet Tahtakılıç
Elini attı, yana yattı

Tunaydı. Bunlara İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinden katılan» lar da vardı. Bütün bu teşebbüslerin ağırlık noktası yalnız ve yalnız Türk Dil Kurumuydu. O zaman "Akademi" kurulması konusu yeniden basına geçmiş ve tartışmalara yol asmıştı. Falih Rıfkı, Nadir Nadi, Bülent Ecevit bu konuda sert yazılar yazmışlardı. Bir kere, meselenin bir hukuki yünü vardı. O da, Atatürkün vakıf şartının bozulamıyacağıydı. Atatürk devrimlerine karşı çıkanlar, bütün öbür emsalleri gibi, Atatürke sığınıp işlerini yürütmek istiyorlardı. Atatürk, Türk Dil Kurumu ile Türk Tarih Kurumunu bizzat kurmuş ve vakfı bu kurumlar için yapmıştı. Buna kimsenin dokunmaya rir bir listeyi başka arkadaşları görmesin diye masasının üzerinden alelâcele alıp saklamaya çalıştığı gözden kaçmamıştır.

Tasarıda neler var?

Bu talihsiz "Türk Bilimler Akademisi Kanun Tasarısı" baştan sona büyük bir perişanlık içindedir. Daha ilk maddelerden itibaren, kanun yazma tekniğini bilmeyen eller tarafından hazırlandığı belli olmaktadır. Metin çelişmelerle doludur. Cemiyetler Kanununa göre, ancak derneklerin tüzüklerinde bulunması gereken hususları "Akademi"ciler kanun mad desi yapmışlardır! Bir yandan, Akademinin görevi "millî üniversite ve bilim kurumlarıyla işbirliği etmek" tir denilmekte -Md. 4-, bir yandan

T.D.K. nun şatafatlı binası
ve Allah Tahtakılıçtan korusun..

Bu teşebbüs de başarıya ulaşamadı. İşte şimdi, Milli Eğitim Bakanı Tahtakılıçın imzasını taşıyan, kimin emriyle hazırlandığı bildirilmeyen, üstü kapalı bir ifadeyle Kurumlara gönderilen ve "Üniversite Öğretim Üyelerinden kurulan bir komisyon"ca hazırlandığı söylenen tasarı, bu tasarıdır. Yâni, Dil ve Tarih Kurumlarına el atmak isteyen grup, çalışmalarına gizli gizli devam etmiş, maksadını gerçekleştirmek için uğraşmış ve sonunda, hazırladığı tasarıyı Millî Eğitim Bakanlığı aracılığıyla su yüzüne çıkabilmiştir. İşin başında bu sefer Ahmet Temir görülmektedir. Temirin bundan beş - on gün önce, Akademi enstitülerine ayrılacak asli üye sayılarını göste-

da, sanki Türkiyede dil konusu üzerinde çalışan başka kurum varmış gibi, Türk Dil Kurumuna, el atılmaktadır. Aynı maddenin d fıkrasında ise Akademi "vakıflar" kurma işiyle görevlendirilmekte, fakat Atatürkün vakfına da el uzatmaktan çekinilmemektedir! Tasarıda, bir "Atatürk Enstitüsü" kurulması da unutulmamıştır ama, Türk Tarih Kurumu "Türk Tarihi Enstitüsü" hâline getirilirken, bu enstitüde çalışma kolu ve konusu olarak "Cumhuriyet Tarihi"ne yer verilmemiştir! Buna mukabil, "Türk - Moğol Devri ve Devamı" ayrı bir kol olarak gösterilmiştir! Tasarının geçici 3. maddesiyle gasp fikri tahakkuk ettiriliyordu. Bu maddeye göre "Türk Dil Kurumu bütün taşınır ve taşınmaz malları, her türlü geliri, kitaplığı ve memur kadrosuyla Türk Dili Enstitüsü adını alarak Türk Bilimler Akademisine" katılacak, "Türk Dil Kurumunun bütün üyelikleri iptal" edilecek, "hâlen işbaşında bulunan Dil Kurumu Yönetim Kurulu istifa" edecek, "Kurum, Türk Bilimler Akademisinin Türk Dili Enstitüsü için seçilen asil üyelerin idaresine" verilecek ti. Yâni tasarıyı hazırlayanların emrine!.. Geçici 10. maddeye göre de "Türk Bilimler Akademisinin enstitüleri kiraya verilen katları da boşaltılmak suretiyle, Türk Dil Kurumunun Kavaklıderedeki binasında yer alacaklar"dı. Anlaşılan, Kurumun yeni binası ilgililerin pek hoşlarına gitmişti!.. Geniş pencereli, ferah ve aydınlık odalarda zihinlerine "küşayiş" gelecek, böylece Atatürkün parasıyla, Atatürkün eserinin ve devriminin boğazım sıkacaklardı. Tasarıcılar Türk Tarih Kurumunun o güzelim matbaasına el koymayı da unutmamışlardı.

Yassıadada C.H.P. nin mallarına el konulmasının hesabı sorulurken, insan haklarına saygılı bir Anayasa daha yeni yürürlüğe girmişken, memlekette bir kanun devleti kurulmasına çalışılırken, bir kaç ihtiras sahibinin, şahsî ve ezik düşüncelerini, yüzdeyüz kanun dışı, hak ve adalet dışı isteklerini bir kanun tasarısı biçimine sokmaları belki gülünüp geçilecek bir küçük hadise sayılabilir ama, böyle bir tasarıyı İhtilâl Hükümetinin Millî Eğitim Bakanı, kendi imzasıyla "inceleyin de mütalâanızı bildirin" diye oraya buraya gönderdi mi, elbette ki işin mânası değişir. Üstelik bu Millî Eğitim Bakanı, verdiği talihsiz demeçte "Türk Dil Kurumuna dokunulmayacak. Bunlar maksatlı haberlerdir" gibi sözler söyler ve böylece tasarıyı bir kere bile okumadığım belli ederse, okumadığı, mânasını, mahiyetini ve maksadını bilmediği bir tasarıyı alelâcele savunursa, o zaman hedef, tasarıyı hazırlıyanlar değil, elbette Millî Eğitim Bakanlığıyla, o makamı işgal eden Bakan olacaktır. Bunda da pek şaşılacak bir taraf görülmiyebilir. Hâlâ "görülen lüzum üzerine" yetkisini kullanabilen bir Bakan, elbette, vakıf Atatürkün bile olsa, o vakfa el uzatan bir tasarıyı, okumadan 'savunabilecektir.

Şimdiden devrimcilerden gelen sert ve yüzdeyüz haklı tepkiler önümüzdeki günlerde daha da çoğalacaktır. Atatürke ve eserlerine el uzatmak isteyenlerin bir kere daha hüsrana uğrayacakları muhakkaktır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Doğu - Batı

Batının tutumu

Başkan Kennedy Almanya' ve Berlin buhranı ile ilgili olarak aldığı tedbirleri tamamlamak üzeredir. Bir kere, kesenin ağzını tutan Kongre, Başkanın istediği ek kredileri vermiş, hemen hemen kum! seferberlik denebilecek tedbirleri onaylamış bulunmaktadır. Birçok sınıf, silah altına çağırılmaktadır. Talim-terbiye için kurulmuş zayıf mevcutlu tümenler, savaşa. hazır bir hale getirilmektedir. Öte yandan, Polaris füzeleriyle mücehhez denizaltı gemileri programına hız verilmiştir. Hazerde ihtiyaç olmadığı için, Amerikanların deyimiyle, "Naftalinlenmiş" olan gemilerin önemlice bir kısmı kılıflarından çıkarılıp hizmete sokulmaktadır.

Daha iyisi, Başkanın, müttefiklerinde de aynı kararlılığı bulmuş ol duğu anlaşılmaktadır. Atlantik ittifakı içinde kimse mesuliyetten kaçınmamaktadır. Yalnız İzlanda, "Ordum yok" demektedir. O zaten malûmdur. Lüksemburg ise, "Benimki ordu sayılmaz ki" demeye getirmektedir ki, bu da müsellemdir.

Bütün bunlar, geride bıraktığımız hafta içinde oldu. Evvela Batılı Dışişleri Bakanları Pariste toplandılar. Batı Almanya Dışişleri Bakanı da bu toplantıların bazılarına katıldı. Netice olarak, Berlindeki haklardan vazgeçilmiyecektir. Zora boyun eğilmiyecek ve fakat şartlar müsaade ederse, müzakereden kaçılmıyacaktır.

Hemen ardından toplanan NATO daimi konseyi de bu kararı benimsemiştir. Şimdi Batılı Dışişleri Bakanları memleketlerine dönmüş bulunmaktadırlar. Hükümet ve devlet başkanlarına raporlarını vermektedirler. Yalnız, bu arada Amerika Dışişleri Bakanı Dean Rusk İtalyada bir lâmelif çizmiştir. Evvelâ, Sovyet Rusya ziyaretinden yeni dönmüş olan İtalya Başbakanı Fanfanı ve Dışişleri Baltanı Segni ile "Ne dedi size Krutçef?" kabilinden görüşmüştür. Sonra da Como gölü kıyısında dinlenmekte olan ihtiyar Şansölye Adenauer'i ziyaret etmiştir.

Krutçef ne demiş?

Krutçefin İtalyan devlet adamlarına ne dediği, ne demiş olabileceği hakkında, yine geride bıraktığımız hafta içinde sel gibi mürekkep akıtıldı. Bazılarına göre Sovyet Başbakanı diyesiymiş ki, "Kennedy aklı başında adam. Meseleleri iyi görüyor ve değerlendiriyor. Ama yanındakiler muzır kişiler. Hele o Auenauer yok mu, bıraksan gözünü kırpmadan harp çıkarır".

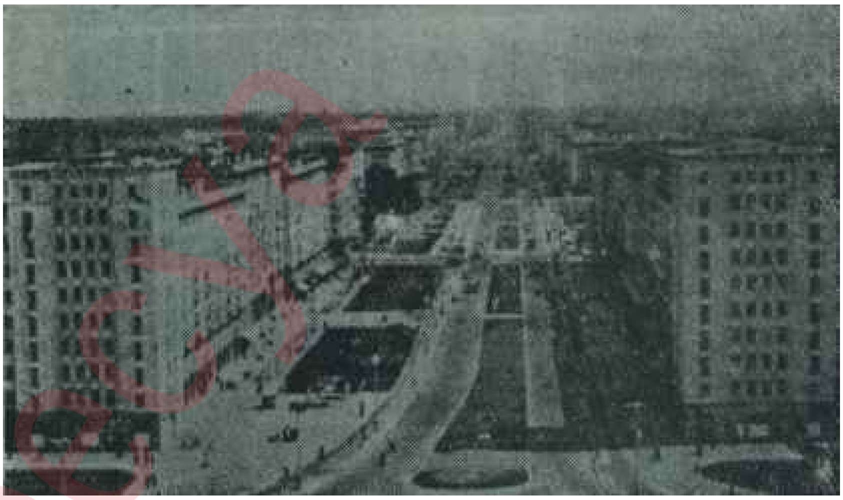
Bazı yorumculara ve iyi haber aldığını sanan gazetecilere göre ise iş tamamen başka türlüdür. Bunların kanaatince Krutçef, Atlantik savunmasının en zayıf halkalarından biri saydığı ve hür dünya memleketleri arasında en kuvvetli komünist partisini barındıran İtalyayı tehdit yolu ile ittifaklarından ayırmak istemiştir, İtalyanın, topraklarında füze üsleri kurulmasına rıza göstermiş olmasını da ileri sürerek, Sovyetlerin bu konudaki "korkunç" üstünlüklerinden bahsetmiş ve bir de yeni bir bomba bahsi üzerinde durmuştur.

Bu, acaba, Sovyet Rusya Başbakanının, 9 Ağustos gecesi Kremimde feza pilotu German Titofun başarısını kutlamak için tertiplenen kabul resminde bahsettiği bomba mıdır? O gün Kızıl Meydanda söylediği nutukta Krutçef, Almanya ve Berlin meselelerine ve Batı ile mevcut ihtilâfa asla temas etmemiştir. Ama sonra, akşam karanlığı basıp da Kremlinin Avizelerinden süzülen ışık kadehlerde türlü renkler yaratmaya başlayınca, ruh hali değişmiş olacak ki Başbakan -haber ajanslarının bildirdiklerine göre-, Sovyet Rusyanın 100 milyon "tnt" kudretinde bir bombaya ve bunu dünyanın her hangi bir noktasında hedefine götürecek füzeye sahip olduğunu açıklamıştır.

• Hesaba göre Krutçefin bombası 945'de Hiroşimaya atılan atom bombasından 50 bin kere daha kudretlidir. Kudretlidir ama, yeni değildir. Zira Krutçef 14 Ocak 1960'da Sovyet Rusya Yüksek Şûrası önünde söylediği bir nutukta bundan, adlı adınca değil, fakat "mutlak silah" olarak bahsetmiştir. Halbuki şimdi .. silâhların hepsi "mutlak silâh" olma yolundadır ve herhalde Krutçefin bombası dünya yüzünde tek bomba değildir.

İki tebliğ, iki nutuk

Batılı Dışişleri Bakanları Pariste, Berlin ve Almanya muvacehesindeki tutumlarının değişmemiş olduğunu bildirir ve bu, NATO daimi konseyince de benimsenirken, Moskovada Varşova Paktı memleketlerinin komünist parti liderleri de bir toplantı yapmaktaydılar. Bu toplantı sonunda yayınlanan tebliğde de Almanya ile barış akdetmek, bu suretle İkinci Dünya Harbinin son kalıntılarım ortadan kaldırmak zaruretinden ve bu hususta komünist dünyanın kararlı olduğundan bahsedil!' yordu. Tebliğden dört gün sonra, Varşova Paktı Silâhlı Kuvvetleri Başkumandanı General Konyefin Almanyadaki kuvvetlerin başına , getirildiği bildirildi. Sovyetler kuvvet gösterisine başlamışlardı. Buna mukabil Krutçefin ve perşembe günü Başkan Kennedy'nin söylediği . nutuklarda, bir yandan bu karşılıklı uzlaşmaz durumlar teyid edilirken, diğer yandan da müzakereye kapının yine açık bırakıldığı görülmüştür. Bu. arada Krutçefin bir taktik değişikliği de farkedilmektedir. Sovyet Rusya Başbakanı, evvelden Almanya ile barış için Hitler Almanyasına karşı koymuş 52 memleketin bir konferans akdetmesinden bahsederken, simdi aynı is için dört büyüklerin toplantısını ileri sürmektedir.

Berlin şehri
Çıbanın başı

Krutçef, 52 üyeli konferans fikrini ortaya atmakla Batılıların eline bir koz vermiş olduğunu, hata işlediğini farkettiğinden mi bu dönüşü yapmaktadır ? Her ne olursa olsun, müzakere fikri bir buğu, bir duman gibi belirsiz bir halde hâlâ havadadır ve dağılmamıştır. Ancak "bir zemin lâzım" denilmekte ve iki taraf da birbirini, bu zemini işaret etmemekle suçlamaktadır. İki taraf da sarih bir müzakere teklifini karşı tarafın bir zaaf eseri olarak yorumlamasından çekinmektedir.

Araplar

Arap Birliği Küveytte

General Kasımın Küveyti Irakın bir parçası addeden tehditlerine karşı Küveytin isteği üzerine müdahalede bulunan İngiliz kuvvetlerinin çekilmesi ve bunların yerine Araplararası bir kuvvetin gönderilmesi hakkındaki tasarı haftalarca tetkik konusu olduktan sonra, nihayet gerçekleşmeye yüztutmuştur. Arap Birliğinden bir askeri heyet Suudi Arabistana uğradıktan sonra Küveyte gitmiş ve Emir Esselâm Essabbah tarafından kabul edilmiştir. Son gelen haberlere göre Emir ile askeri heyet arasında anlaşma hâsıl olmuştur ve pek yakında Araplararası kuvvetin gelmesi üzerine Küveyt Emiri İngilizlerden çekilmelerini isteyecektir.

Bu hususta, Irak hariç, Arap Birliği üyelerinin nâdir görülen hallerden olmak üzere, aralarında bir geçim, bir dirlik sağladıkları görülmektedir. Yalnız Irak, Küveytin bağımsız bir devlet olarak Arap Birliğine üye kabul edilmesinden beri Birliği boykot etmekte ve Küveyt üzerindeki haklarından vazgeçmiyeceğini tekrarlamaktadır. Kasım, bu iddialarının müşahhas bir göstерisi olarak Küveyte giden demiryolunu tamamlamak emrini vermiş bulunmaktadır. Ancak, son haftaların aksine olarak münakaşanın mihveri simdi artık Bağdat-Kahire değildir. Meseleyle, sıkı ilgisi bulunan ve İngiliz kuvvetlerinin yanısıra Küveyte sembolik de olsa bir askerî birlik göndermiş bulunan Suudi Arabistan Kiralı ile General Kasım kapışmış bulunuyorlar. Buna sebep olarak Kiralın, Taifde, Suudi Arabistan gazetecilerine, Irakın iddiaları ve Küveyt ile münasebetler hakkında vermiş olduğu bir beyanat gösterilmektedir.

Sus payı mı?

Bir hayli geciktikten sonra Arap umumi efkârına yayılan bu beyanatında Kıral Suud, General Kasımın Küveyt üzerindeki iddialarının hiç bir esasa dayanmadığını söylemiş ve Irak Başbakanıyla alay da etmiştir. Kıralın, Kasımın iddiaları hakkında şöyle dediği ileri sürülmektedir: "General Kasım kendisini Osmanlı İmparatorluğunun vârisi addediyorsa, işi çok güç demektir. Zira Osmanlı İmparatorluğunun hudutları bir yandan Orta Avrupaya, bir yandan Afrikanın Atlantik kıyılarına ve nihayet Asyanın içerilerine kadar uzanmaktaydı."

Kiralın bu alaylı ifadesini duyan Irak radyo ve basını şimdi Suuda yıldırımlar yağdırmakta, onu emperyalizmin ortağı gibi göstermektedir.

Lâkin bu asabiyetin sâdece Kıral Suudun yayılan sözlerinden ileri geldiği söylenemez. Bazı söylentilere göre, Kıral Suud Küveyt Emirine haber göndermiş ve Kasımdan bahisle: "Ver bir kaç kuruş, kurtul! O zaman ağzını kapar" demiştir. Bu hakaretimiz söz Iraklıları çileden çıkarmaya kâfi gelmişse de, işin biraz daha derinine giderek Suudun Küveyt ile atalarından beri olan münasebetlerinden bahsediş şeklinin bütün bu hiddet ve asabiyetin esâsını teşkil ettiğini söylemek mümkündür. Bağdat, öyle görünüyor ki, Kıral Suudun sözlerini Küveyt üzerinde bir hak iddiası şeklinde yorumlamıştır.

General Kasım
Karışık işler peşinde

Acı kahvenin hatırı

Osmanlı İmparatorluğu zamanında Vehabi gailesinin Bâbıâliye hayli ter döktürmüş olduğu malûmdur. Vehabiler sıkıştırıldıkları zaman, sık sık Küveyt Emirine sığınmışlardır. Bu yüzden Küveyt Emirlerinin Osmanlı idaresiyle bazen aralan açılmışsa da, bu hal Vehabilerle akrabalık gibi bir rabıta yaratmıştır. Kıral Suud şimdi, zengin petrolleriyle dünyanın iştakını çeken Küveyte bu akrabalığı gayet mânidar bir ifadeyle hatırlatmaktadır. İki memleket arasında kız alıp verme tasarıları hakkında çıkan rivayetler, Nasırın Suriye ile, Haşimilerin 1958 ihtilâlinden evvel Irak ile Ürdün arasında kurmuş oldukları federasyon şeklinin Kıral Suuda da ilham vermekte olduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan Kasımın Güney Arabistandaki İngiliz protektorasına dahil Emaretler üzerinde Yemen Kiralının isteklerini desteklemesi, buna mukabil bu Emirlerin son günlerde Kahirede çokça görünmeleri Arabistan yarımadasında yeni bir şeylerin hazırlandığı intibaını vermekte-

Feza

Fezada bir dev adımı

Bitirdiğimiz haftanın başındaki pazar sabahı Moskova Radyosu, mahalli saatle 11'de -Gmt 9- Sovyet Rusya Hava Kuvvetleri binbaşılarından German Stepanoviç Titofun fesada bir yörünge üzerinde uçmakta olduğunu bildirdiği zaman basın çevrelerinde buna. pek hayret edilmedi. Zira, dünya haber ajansları günlerden beri Moskovada bir şeyler hasırlandığını ve Moskova Radyosunun müstesna fırsatlarda konuşan usta spikeri Levitanın ortalıkta sık sık görünmeye başladığını bildirmişlerdi. Sonra, beş aydan beri, biri Rus, ikisi Amerikalı olmak üzere üç havacının başarıyla fezaya gidip dönmüş olmaları bu dördüncü denemeyi "Geç kalmış bir. iyi haber" haline getirmişti.

Fakat spiker Levitan kelimelerin üzerine basa- basa uçuş hakkında tafsilata geçince, hayret ve heyecan geometrik bir diziyle artmaya başladı. Daha o saatlerde -Hareketinden 2 saat 56 dakika sonra- Titof dünya etrafında ikinci turunu tamamlamış bulunuyordu. Halbuki ilk feza adamı Gagarin 12 Nisan tarihli uçuşunda topu-topu bir tur yapmıştı. Amerikalı feza adamları Binbaşı Shepard ile Yüzbaşı Grissom'un uçuşları ise yörüngesel değil, balistik mahiyetteydi. Bu sonuncular tur atmamışlardı. Fezada biri 184, diğeri 188 kilometreye kadar çıkıp inmişlerdi.

Binmiş bir alâmete...

Titof ise "Vostok 2" kapsülü içinde, arza en yakın noktası 178, en uzak noktası 250 kilometre olan bir yörünge üzerinde, saatte 28 bin kilometreye kadar çıkan bir süratle tur üzerine tur atıyordu.

Daha ikinci turda "Vostok 2", Gagarinin rekorlarından birini tuzla buz etmiş bulunuyordu. Filhakika Gagarin 108 dakika uçmuş ve yalnız 48 dakika süre ile yerçekiminin tesiri dışında katmıştı. Buna mukabil Titofun uçuşu, ertesi sabah yere 'inince telefonda bizzat Krutçefe tekmil verirken söylediği gibi, 25 saat 18 dakika sürecek ve bu süre içinde dördüncü feza adamı 24 saat 18 dakika yerçekimsiz yaşamış olacaktı.

Titof, Gagarinin bir rekorunu daha kırıyor ve onu diğer bir noktada da geride bırakıyordu: Gagarinin bindiği "Vostok 1" kapsülü 4725 kilo ağırlığındaydı. Titofun kapsülü ise 4731 kilo çekiyordu Bu suretle, en ağır cismi fezaya göndermek bakısinde yine Gagarine ait sayılan rekor da kırılmış oluyordu.

Diğer taraftan Titofun, uçuşu ile, bir yandan Gagarini geride bırakırken diğer yandan kendinden evvel uçan iki Amerikalıya ancak yetişebildiği bir husus vardı. Titof, daha evvel Shepard ve Grissom'un yaptıkları gibi feza gemisini yörüngesi üzerinde içeriden idare etmekteydi. Halbuki Gagarinin bindiği "Vostok I" münhasıran idare edilmişti.

Niçin 17,5 tur?

O sabah başlayan uçuşu yakından tâkip edenler üçüncü turun mühim bir merhale olduğunu . söylüyorlardı. "Bu. üçüncü turun sonunda Titof inerse iner, yoksa onyedinci tura beklemesi lâzımğelir" diyorlardı. Yani kapsülün Sovyet Rusya topraklarına inmesi isteniyorsa bu hadlere riayet şarttır demek istiyorlardı. Sebep de şu idi: "Vostok *2"* dünya etrafında bir tur yapıncaya kadar dünya da ekseni çevresinde 22 derece yer değiştirmektedir. Buna göre "Vostok 2" ilk dönüşünü tamamladığı anda, feza gemisinin, üzerinde bulunduğu nokta fırlatıldığı noktadan 2500 kilometre Batıya, kaymış olmaktadır. Bu itibarla ya üçüncü dönüşte, yahut onyedi ile yirminci turlar arasında Sovyet topraklarına inebilir deniyordu.

Lakin üçüncü tur bittiği halde iniş hazırlığı görülmedi. Aksine, Titof yemek yediğini bildiriyor, üzerinden geçtiği kıtalara mesajlar gönderiyor, radyoda Viyana valsleri dinliyor ve nihayet yatmaya hazırlandığını haber veriyordu. Nitekim "Vostok 2" nin yerdeki sorumluları feza pilotunun 24 saat kadar fezada kalacağını açıkladılar. Ertesi gün yere indiği zaman Titof da, inmek için herhangi bir tahdidin bahis konusu olmadığını, yörünge üzerinde herhangi bir zamanda dünyanın herhangi bir noktasına inebilecek olduğunu söyledi. Titof bu fikrini üç gün sonra Moskovada Kızıl Meydanda şerefine tertiplenen törende 500 bin kişinin önünde, hava binbaşısı üniformasını giymiş olarak, tehdit dolu bir ifadeyle' şöyle tekrarlıyordu:

"— Biz, önceden tesbit edeceğimiz her yere feza gemisini indirebiliriz."

Bu suretle başarının muazzam psikolojik tesirine askeri mülahazalar da katılmış oluyordu. "Titof aya gidecek yolu açtı" diyerek meseleyi şimdilik tamamen ilmî planda mütalâaya meyledenlerin yanısıra, daha Gagarinin uçuşundan itibaren işin askerî ehemmiyeti üzerinde durmuş olanların bu son ifadeyle bir kere daha irkildikleri görüldü.

Binbaşı Titof
2. zafer

Sözü dinlenmeyen General

Geçen Nisan Gagarinin uçuşundan hemen sonra "Geleceğin savunması fezadadır" diyen zamanın Fransız Hava Kuvvetleri Kurmay Başkanı General Stehlin'in sözlerini bu münasebetle hatırlatmak yerinde olur. General, o zaman şöyle bir şema çizmişti:

1 — Dünyanın etrafında daimi surette dönecek olan peykler istendiği zaman istenen noktaya hücum edebilirler. Bu, mütecavizi sindirecek en iyi vasıtalardan biridir.

2 — Fezada bazı plâtformlar kurulabilirse, bunlar üzerindeki cihazlarla arzın herhangi bir noktasından hareket eden bir balistik mermi ânide görülür ve derhal tasfiye edilebilir. Bu, ikinci ve müessir müdafaa sistemidir.

Lâkin o zaman -o zaman dediğimiz sunun şurasında beş ay kadar

evvel- bu tasavvur fazla hayalî, başarılması güç bir iş addedildi.

Diğer taraftan elektronik müdafaanın yerden de, gökten de gelecek balistik füzeleri zararsız hale koyabileceği, bundan başka dünya etrafında dolaştırılacak peyklerin ve kurulacak feza platformlarının pek göze görünür acık bir hedef teşkil edecekleri ileri sürüldü.

Aslı aranacak olursa, bu itirazların mühim bir kısmı Polaris füzeleriyle mücehhez denizaltı gemileri programını tatbik ile vazifeli ve bunu bir nevi izzetinefis meselesi yapmış olanlardan geliyordu. Polaris programı ne dereceye kadar emin ve müessir bir savunma vasıtasıdır? Bunun münakaşasının yeri burası değildir. Ancak o zamanlar Polaris'cilerin bu füzelerle techiz edilmiş bir denizaltının feza plâtformlarından daha emin bir vasıta olduğunu, kolay hedef teşkil etmeyeceklerini iddialarına eklemiş oldukları malûmdur.

Ama şimdi, açılan "Ay yolu" ile beraber feza müdafaası meselesinin de tekrar aktüaliteye girdiği şüphesizdir. Çünkü, insan bünyesinin yerçekimi olmadan uzun zaman yasayabileceği, yiyip içebileceği ve hazmedebileceği, feza bahsine sıkısıkıya bağlı meseleler olan hız artısı ve hız eksilişine dayanabileceği, nihayet grup halinde insanları çok uzun feza yolculuklarına çıkarabilecek feza gemilerinin- inşa edilebileceği hemen katiyetle anlaşılmış bulunmaktadır.

Son uçuşta Titof 700 bin kilometre mesafe katetmiştir. Ayın dünyaya uzaklığı 400 bin kilometre olduğuna göre, Titofun dünya etrafında attığı turlar ucuca eklenirse, hemen hemen aya, bir gidiş-geliş yolunu ifade etmektedir. Geriye ışınlar meselesi ve bilhassa 300 kilometrenin üstünde dünyayı saran meşhur Van' Ailen kuşağı kalıyor ki, bu kuşağı teşkil eden ışınların ne "olduğu ve buna maruz kalacak canlıların ne olacağı şimdilik bilinmemektedir.

Sputnikten feza gemisine

1957-58'in sputniklerini bugünkü feza gemisine bağlayan yolun ne büyük bir süratle katetildiğini düşünmek göz karartıcı bir şeydir.

Sovyet bilginleri, hiç şüphesiz Alman bilginlerinin yardımıyla, feza programının ilk esaslarını 1955'de vâzettiler. 1957 ilk sputnikler yılı oldu. Fakat ilk sputnikten hemen bir ay sonra, 3 Kasım 1957 de fezaya canlı göndermek sevdası başladı. Bu iş için Layka adlı köpek seçildi. Gerçi Layka geri gelmedi ama, onun sayesinde, boşlukta saatte 26 bin kilometre süratle dönen bir canlının reaksiyonları tesbit edildi. 1958-59 yıllarında ağır sputnikler fezaya gittiler. İçlerinde daima köpekler ve fareler vardı. 1960 da Pasifik istikametinde çok isabetli atışlar yapıldı. Bunlar az sonra fezaya gidecek insanın kapsülleriydi. Nitekim bu tarihten -itibaren sputniklere "Sputnik-feza gemisi" denmeye başlandı.

1961 Martına, yâni Gagarinin uçuşundan bir ay evveline kadar geçilen merhaleleri kısaca belirtmek mümkündür:

1 — 15 Mayıs 1960 da fırlatılan "Sputnik-feza gemisi I" dönüşte frenleyici füzeleri işlemediği için atmosfere temas sırasında eridi.

2 — 19 Ağustos 1960 da fırlatılan feza gemisinin dönüş füzeleri iyi işledi. Sovyetler atmosfere giriş badiresini atlatmışlardı.

3 — 1 Aralık 1960 da yapılan tecrübede gemi kontrolden çıktı ve içinde bulunan iki köpekle birlikte kayboldu.

4 — 9 ve 25 Mart 1961 de "Karakız" ve "Küçükyıldız" isimli köpekler başarı ile fezaya gidip döndüler. Bu köpekler üzerinde feza yolculuğunun kısa ve uzun vâdeli tesirleri ölçüldü. "Sputnik-feza gemisi" içinde kurulan laboratuvara bu köpeklerin muhtelif uzuvlarına aşılarla raptedilen teller bağlandı. Ayrıca televizyonla hayvanların durumu tâkip ediliyordu.

Netice şu oldu: 1) Dönüşte nabız 70-80 den 240'a kadar yükseliyor, fakat yere iner inmez normal ritmine dönüyordu. 2) Bazı ışınlara mâruz kalsa dahi, canlı mahlûk bunun sonraki avakibinden masun kalıyordu.

Daha bir çok veriler içinde bu son neticeler elde edilince, Binbaşı. Gagarin 12 Nisan 1961 günü feza yolunu tuttu. Şimdi bu yolun bugünkü merhalesinin kahramanı binbaşı Titoftur. Yarın daha bir çok Titoflar. Shepard'lar daha ileriye, daha uzağa, en uzak gezegenlere doğru yola çıkacaklar, ve bugün dünyayı titreten meseleler kainat ölçüsüne nakledilince kuru, mânasız, belki de gülünç} kalacaktır.

Titof eşiyle kitap okuyor
Canlı robot

SİNEMA

Türkiye

Yıldızlar Saltanata

Her yılın Ağustos ayı, Türk sineması için film çevriminin hızlandırıldığı bir ay olması bakımından ayrı bir önem taşımaktadır. Filmciligin merkezi ve başkenti İstanbulda havalar özellikle Ağustos sonlarına doğru bozduğundan ve dış sahneler için çekim güçlükleri ortaya çıktığından, en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün şirketler bu ayda filmlerini tamamlamak zorundadırlar. Hiç bir ülke sinemasında rastlanmayan bu garip mecburiyet yüzünden, şirketler arasında yine hiç bir ülke sinemasında rastlanmayan garip bir yarış başlamaktadır. Her şirketin kendi filmini bir an önce bitirmek istemesi, zaten sayıları çok sınırlı sinema oyuncularımızı da ne yapacaklarım bilmez bir duruma düşürmektedir. Türkiyede bir yıl içinde 90 şu kadar film çevriliyorsa, bu 90 şu kadar filmin ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf rolleri oynayan oyuncuları da pek değişmemektedir. Geriye kalan birinci sınıf baş roller de -erkekler: Göksel Arsoy, Orhan Günşiray, Eşref Kolçak ve Ayhan Işık; kadınlar: Belgin Doruk, Neriman Köksal, Çolpan İlhan, Türkan Şoray, Serpil Gül ve Peri Han- yine sayıları sınırlı kadın ve erkek oyuncular arasında paylaşılmaktadır ki "yılın gözdesi" niteliğine ulaşanların filmleri o niteliği tutturamamış olanlara karşılık, tabii sayıca daha da çoktur.

İyi filmi kötüsünden, kötü filmi de- iyisinden kolaylıkla ayırdedebilmek duyusundan henüz yoksun bulunan Türk sinema seyircisi adına hareket edip bir değer yargısına varan bölge film işletmecileri -Türkiye film işletmeciliği yönünden Karadeniz (merkezi: Zonguldak), Ege (merkezi: İzmir), Güney ve Güneydoğu Anadolu (merkezi: Adana) ve Orta Anadolu (merkezi: Ankara) ile Trakya (merkezi: İstanbul) olmak üzere 5 bölgeye ayrılmıştır- ile sinemanın magazin ve dedikodusuyla uğraşan dergiler, o yıla ait "gözde"leri seçmekte ve prodüktörler de çevirecekleri filmlerde mutlaka bu gözdeleri oynatmak istemektedirler. Dergilerle bir plâtformda at oynatan işletmeciler, "gözde"nin dışındaki filmlere pek itibar etmemekte ve bu tür filmler Anadolu sinemalarında kolay kolay hafta bulamamaktadırlar. Geçen yıla kadar "gözde" koltuğunda rahatlıkla oturmakta olan bir Ayhan Işık, bir Eşref Kolçak, bir Sadri Alışık bir Fikret Hakan, bir Neriman Koksal, bir Sezer Sezin bir Çolpan İlhan ve bir Pervin Par bu yıl yerlerini Göksel Arsoylara, Orhan Günşiraylara. Peri Hanlara ve daha başka arkadan gelenlere terketmek zorunda kalmışlardır. Bugün 1960-61 sinema mevsiminde parlayan "gözde" Göksel Arsoyun 16, Orhan Günşirayın 12, Peri Hanın 7, Belgin Dorukun 11, Serpil Gülün 6 filmi bitmiş durumdadır ve adı geçen "gözde"ler, birbiri arkasına yeni filim anlaşmalarına girişmektedirler.

Muzaffer Tema - Sezer Sezin

Başıboş sinema

İlk bakışta zapt-u rapta pek girmekten hoşlanmayan bir sinema manzarası gösteren Türk filmciliği, yeni sinema mevsiminde de hep o alışılagelmiş başıboşluğuyla kendi başına buyrukluğunu sürdürmektedir. Bu yılın modası sırılsıklam aşk ve "serserilik" filmleri olarak ilân edilmiştir. Geçen yıl piyasaya çıkarılan ve sinematografik bir başarısızlık örneği "Samanyolu"nun görülmemiş bir gişe rekoru kırması, bu yıl prodüktörleri aynı filmin baş rollerinde oynayan Göksel Arsoy ile Belgin Doruka yine "Samanyolu"na benzer konularda birbirinin tıpatıp benzeri filmleri çevirmeye-âdeta itmiştir.

Yeni yaratılan "gözde"ler, Türk sinemasında bir yandan film çevirme rekoru kırarlarken öte yandan da "gözde" olmanın verdiği bir güçle bir takım sırça köşkleri de tuzla buz etmekten çekinmemektedirler. "Gözde"ler 15-20 füme birden yetişip her filmde ayrı bir kişilik yaratma, ayrı bir özel oyun verebilme niteliğinden -bir mevsim boyunca 20 film çevirip de ayrı kişilikleri canlandırabilecek bir oyuncu hiç bir ülke sinemasında ne görülmüş ve ne de duyulmuştur- çok uzak olduklarından, her yetiştikleri filmdeki rolleri, oyun bakımından büyük bir değişiklik kaydetmemektedir. Hele erkek oyuncunun karşısındaki kadın, kadın oyuncunun karşısındaki erkek oyuncu-çoğunlukta "gözde"lerde-yine aynı kişiler olduğundan, konulan ve işlenişleri yönünden de birbirine çok benzeyen bu filmleri bir ötekisinden ayırdetmek hayli güçleşmektedir. Arada çevirdikleri filmlerle, ya da ellerinde eski iş yapan "gözde"lerine dayanarak sinema pazarında kendilerine bir çeşit tiranlık kurmuş büyük şirketler de yem "gözde"lerin sert çıkışlarıyla eski güçlerinden büyük kayıplara uğramışlardır. Küçük şirketler elbirliğiyle kendi yarattıkları "gözde"lerinin yardımım da birinci plânda tutarak büyüklerin karşılarına dikilmişler ve beklenenin tam tersi, büyükleri ağır zararlara doğru götürmüşlerdir. Yeni "gözde"ler büyük şirketlere karşı bir yandan vaziyet alırlarken, öte yandan da kendilerini önce doruğa, sonra da uçuruma götürecek saltanatlarım kurmuşlardır.

Quo Vadis ?

1 961-62 yeni sinema mevsimi için yapılan ve bitirilenler arasında bu yüzden Türk filmciliğinin iyiye doğru gittiğine dair en ufak bir işaret bile yoktur. Küçük şirketlerin "aşkî melodram" modasına, ister istemez büyükler de ayak uydurmuşlar. "Üç Arkadaş"tan bu yana pek tutulup ağızlara sakız olan bir kaç kişilik "serseri" arkadaş grubunun acılı tat-

lılı serüvenleri de "aşkî melodram"-îarın hemen arkasında yer almıştır.

Geçen yılın sonlarına doğru tamamlanan fakat mevsimin geçmiş olması dolayısıyla , büyük şehirlerde ancak yazlık sinemalarda oynatılan. Osman F. Sedenin yeni Kurtuluş Savası filmi "Aşktan da Üstün", bir iki küçük firmayı da bu türe itmiştir ve Şinasi Özonokun "Vatan Fedaileri", Semih L. Evinin "Kahraman Üçler"i bu itilmenin ürünleridir. Adını güvenilir rejisöre çıkarmışlardan Atıf Yılmaz, *geçen* yılki "Dolandırıcılar Şahı" adlı sosyal taslama denemesinden sonra -üstelik bu denemenin hatırı sayılır bir ticarî basarı da kazanmasından sonra- üstüste iki" moda filmi çevirmekte, her iki filmde de başrolleri yılın "gözde"lerinden Göksel Arsoy ile Orhan Günşiray oynamaktadır. Birincisi kadın romancı Feride Celâlin "Kızıl Vazo" adlı romanından sinemaya aktarılmış, Göksel Arsoy-Belgin Doruk çiftinden bir "aşkî melodram", diğeri ise Orhan Günşiray-Neriman Köksal çiftinden sinemamızda yeni türetilen bir film çeşidi "avantür-komedi" olan "Belâlı Torun"dur.

Türk sinemasının en iyi teknik işçisi Osman F. Seden de kendine has stili ile -kötü hikâye, çok avantür, az aşk iki "gözde"den -Orhan Günşiray ve Göksel Arsoy- iki film ile bir de çocuk filmi, üçüncü "Ayşecik"le seyirci karşısına çıkacaktır. Birincisine bakarak pek de parlak sayılmayan ikincisi, Türk Film Festivalinin en başarılı senaryo yazarı rejisör Metin Erksan, bir Aydın Arakon mahsülü olan "Fosforlu Cevriye"-den bu yana sinemamızın en yakışan çifti diye tanıtılan Orhan Günşiray -Neriman Köksal ile aynı yolun yolcusu "Bedavacılar Kralı"nı bitirmiş ve öbürlerinden daha olumlu, yılın ilk adımını "Yılanların Öcü"yle atmış bulunmaktadır. Roman olarak değerinin yanı başında sinemaya yatkınlıktan uzak "Yılanların Öcü"nün ne dereceye kadar başarılı olacağı, herşeyden önce senaryo yazarı Metin Erksanın yazıcılık, daha sonra da sinemacılık gücüne dayanmaktadır. Erksanın bu yıla ait üçüncü filmi "Mahalle Arkadaşları" ise, yarı müzikal ve birkaç kişilik serseri arkadaş grubunun serüvenlerini anlatan filmlerin modasına uygundur.

Geçen yıl modaya ayak uydurayım derken son derece acayip bir "Dişi Kurt" yaratan eski usta Lütfi Ö. Akada gelince, anlaşması gereğince Akad büyük bir ihtimalle bu mevsime ikinci yerli Mike Hammer Murat Davmanın serüvenlerini anlatan "Sessiz Harp"le girecektir. Türk Film Festivalinin en başarılı rejisörü seçilen Memduh Ün ise, öbür rejisörlerden çok daha değişik bir grafik çizgisinde yürümektedir.

Muallâ Kaynak - Orhan Günşiray
Eski ve yeni "gözde"ler

İsmi kaldı yadigâr

Sansür baskısının bir türlü azalmamasıyla sinema pazarında sansürden şikâyetler devam edip giderken, senaryocular ve rejisörler arasında da sarsıntılar ve tasfiyeler başlamıştır. 1954'deki "Yedi Köyün Zeynebi" ile görülmemiş bir ticarî başarıya ulaşan rejisör Muharrem Gürses, o günden bu yana Muhsin Ertuğrulun getirip koyduğu Alman -Arap ve Şehir Tiyatrosu kırması sinemamızı uçuruma götüren kötü geleneği bir başına sürdürmüş ve çevirdiği yüze yakın filmi -çok garıptir-hiç bir ticarî fiyaskoya uğramamıştır. Ama Gürsesin elindeki çalgı durmadan aynı sesi ye aynı havayı verdiğinden, sonunda bu rejisörden de bıkılmıştır. Bıkkınlık ve terketme kat'iyen seyirciden gelmemiştir. Anadolu seyircisinde herhangi bin rejisörü ve o rejisörün yaptığı filmi reddetme ve karşı koyma şuuru -henüz- uyanmış değildir. Mukavemet Önce sinema tenkitçilerinden sonra işletmecilerden ve en sonra da prodüktörden gelmiştir.

Muharrem Gürses ile birlikte parlak başarılara kavuşmuş bir senaryocu -Ali Kaptanoğlu- da ortalıktan silinirken bir başka senaryocu-Sadık Şendil- yeniden diriliş yapmaktadır. İkisinin de sinemamıza hatırı sayılır -derecede engellemeleri olmuştur, ve birinin gidişi ne kadar olumlu ise ikincisinin yeniden gelişi de bir o kadar düşündürücüdür.

K A D I N

Güzellik

Bıçak altında

Bugün estetik ameliyatlar kadın erkek, herkese tam on senelik bir gençleşme vâdetmektedir. Amerikada olsun, Avrupada olsun bu sahada elde edilen neticeler o kadar parlaktır ki estetik ameliyatlar artık artistlerin inhisarından çıkmış, kolay uygulanır basit bir ameliye telakki edilmeye başlanmıştır. Geleceğin mesleği estetik operatörlüğüdür. Beş - altı sene içinde bu sahada yetişenlerin dünyayı istilâ edeceği ve her mahallede nasıl bir berber varsa, bir estetik ameliyat salonu bulunabileceği kuvvetle tahmin edilmektedir. Fiyatlar da rekabet yüzünden haliyle düşecektir. Estetik ameliyatların en önemlileri şunlardır:

Kırışıklıkların giderilmesi: Lifting adım alan bu ameliye oldukça acıtıcıdır ama, netice o kadar mükemmeldir ki, bir hafta devam eden acıya katlanmıyacak insan hemen hemen yok gibidir. İzlerin tamamiyle yok olması ve gerilmiş cildin hiçbir şekilde sırrını ifşa etmemesi üç haftalık bir sabır süresine bağlıdır. Üç haftalık bir gaybubetten sonra ameliyat olan kimsede herkes bir fevkalâdelik görmekte, fakat sebebini anlıyamamaktadır.

Yüzdeki lekelerin çıkarılması: Peeling adım alan bu ameliye kabuk soymak mânasına gelmekle beraber, o kadar korkunç değildir ve kimyevi maddelerle üst derinin düşürülmesi şeklinde veya ameliyatla uygulanmaktadır. Neticede insan bayağı deri değiştirmekte, bütün lekeler, yaşla ilgisi olmıyan sathî kırışıklıklar, siyah noktalar yok olmakta, cilt çekilmektedir. Yüzün çerçevesi de kuvvetlendirilmektedir. Bu ameliyattan sonra on gün odaya kapanmak kâfidir. On gün sonra tasan içine sıkılabilir ama, bir ay güneş yüzü görmek yasaktır.

Göz altı torbaları: Estetik ameliyatla bunlar tamamiyle giderilmektedir. İki gün için siyah gözlükle dolaşmak mümkündür. Gözlerdeki şiş ve kirpiklerin altına gizlenen ince yara izi en fazla onbeş günde yok olmaktadır.

Burun ameliyatları: Hiçbir iz bırakmadan yapılmaktadır. Çünkü operasyon burun içine uygulanmaktadır. Fakat şişlik umumiyetle sekiz - on gün devam etmekte, sonra kaybolmaktadır. İki hafta içinde ameliyatın herhangi bir şekilde izini görmek imkânsızdır. Hasta, arzu ettiği burun modelini seçmiş ve ona kavuşmuştur.

Diş ameliyatları: Gençleşmenin en önemli bir faktörü olarak ele alınan diş üzerinde pek çok yenilikler düşünülmüştür ve bunlar uygulanmaktadır. En çok uygulanan usûl, biçimsiz dişleri küçültüp jaket kuronlarla gizlemek ve ön dişleri hep birden böylece maskeleyip birbiriyle benzetmektir.

Moda

S harfi

1961 - 1962 Paris modası nihayet sırrını ele verdi ve her sene olduğu gibi gene alfabenin bir harfi ile sembolize edildi. Bu senenin talihli harfi S harfidir. S harfi, görüldüğü gibi yumuşak, kıvrımlı bir harftir. Demek ki önümüzdeki kış modası yumuşak ve kıvrımlı bir moda olacaktır. Kadın, giyinişi ve görünüşüyle artık S harfini hatırlatacak ve S silûeti senenin makbul silûeti haline gelecektir.

S harfi modasını yapan şey çapraz çizgiler, çapraz dikişler, zigzaglar, helezoni kıvrıntılardır. Birçok elbiseler, ceketler ve mantolar, blûzlar yan dikişe çok yakın bir yerden düğmelenmekte veya bağlanmaktadır. S harfi şeklini tâkip ederek sıkısıkı vücudu saran öğleden sonra elbiseleri, gene aynı çizgiyi tâkip eden kap - mantolar yeni modaya çok değişik ve geçen senelere nisbeten çok daha kadınlığı olan bir hava vermektedir. Düz ve sade elbiselerde bile göze çarpan bir çapraz teferruat, elbiseye derhal 961 - 962 damgasını vurmaktadır.

Birçok meşhurlar yumuşak omuz modasını muhafaza etmiş, yalnız bel çizgisinde değişiklikler yapmışlardır. Birçok elbiselerde çapraz bel çizgisi, sol tarafta ampir modasının en yüksek noktasından başlayıp sağa doğru süratle aşağıya inmekte ve elbisenin arka kısmını düşük bel çizgisinden tâkip etmektedir. Bu, doğrudan doğruya S harfinin ortaya attığı bir fantezidir ve dikiş sanatında kupa yeniden büyük bîr önem verdirecek, dikişi zorlaştıracaktır.

Gece elbiselerinde daha çok tutunan şekil, yere kadar uzun, vücudu saran kılıf elbiselerdir. Bunların, çoğunlukla arkalan tamamen açıktır ve V şeklindeki, dekolteler en çok rağbet gören dekoltelerdir.,

Mantolar önden düz görünüşlüdür, fakat arka kısımları insanı şaşırtacak şekilde şişirilmiştir. İtalyan modasında olduğu gibi, dünyanın moda merkezi olan Pariste de bu sene mantolara kısa takma kollu bir kap manzarası verilmiştir. Bunlar vücudu çoğu zaman gene bir S harfi şek» linde sarmaktadır.

Makaslar konuşuyor

Dior, koleksiyonunda en çok vücudu ustalıklı kuplarla, kavrıyan dar elbiselere, etek uçlarına doğru çan şeklinde açılan çizgiye önem vermiştir. Dior'un elbiseleri yüksek göğüslüdür, omuzlar dardır. Dior bu sene at kolanından yapılmış geniş kemer modasını da ortaya atmıştır.

Cardin, tayyör ceketlerinin boyunu bir hayli kısaltmıştır. Tayyör eteklerine gelince, bunlar eteğe doğru çan şeklinde açılmaktadır. Bu tip tayyörün senenin tayyörü olarak tutunacağı şimdiden katiyetle söylenmektedir.

Balmain, vücuda âdeta yapışan boru elbiselerini daha geniş kesilmiş şifon kılıflarla kısmen gizlemiş ve ' çok câzip bir moda ortaya atmıştır. Bu moda dar giyinmeyi seven, fakat buna cesaret edemiyen kadınlar tarafından tutunacaktır. Şeffaf zarflar, dar elbiselerin meydana çıkardığı bazı kusurları da örtmekte ve giyimin bir sanat olduğunu ispat etmektedir.

Başka bir kadın terzisi Griffe, S harfine iltifat etmemiş ve jet çizgisini ortaya atmıştır. Griffe, kadın vücudunu yemden keşfettiğini söylerken, ona zamanımıza uygun yepyeni bir çizgi vermeye çalışmıştır.

SÜMERBANK

Her renk
ve desende
poplinler

Çeşitli
basmalar

Zarif
yünlüler

Orijinal
desende
yenilikler

Sümerbank'ın her cins mevsimlik kumaşları birçok yeniliklerle mağazalarına dağıtılmıştır. Sümerbank kumaşları, hem zarif ve hem de bankacılığı gibi sağlam ve itimada şayandır.

SÜMERBANK

ALIM ve SATIM MÜESSESESİ

(Basın - 12681) — 108

14 Ağustos'a kadar

YAPI ve KREDİ

BANKASINA

yatıracağınız paralar
size

10
APARTMAN

DAİRESİ

1 adet

100.000

LİRA

ve

400.000

LİRA TUTARINDA

Çeşitli ikramiyelerden
birini kazanma şansınızı
hazırlar

Reklamcılık - 1283

MİSAFİRLERİNİZE
LİKÖR
İKRAM EDİNİZ
LİMON
T.C. TEKEL İDARESİ